MEDIUL DE SECURITATE ÎN ANUL 2002

Mediul de securitate globală nu a suferit schimbări substanțiale în anul 2002. Cursurile imprimate principalelor procese în anii anteriori au continuat în componentele sale definitorii.

În **domeniul politic** s-a accentuat caracterul integrator al acțiunilor coaliției antiteroriste inițiate de SUA în urma atentatelor din 11 septembrie 2001. Către mijlocul anului 2002 numărul statelor participante la coaliție era de 69. Concordia antiteroristă a permis atât desfăşurarea fără probleme a misiunilor din Afghanistan, cât şi extinderea spațiului antiterorist al operațiilor în alte zone din Europa, America de Nord, bazinele Pacific şi Indian. De asemenea, a creat condiții favorabile inițierii unor măsuri interne şi externe, în majoritatea statelor având drept obiectiv controlul fenomenului terorist: evidența populației, supravegherea migrației, monitorizarea activităților bancare, etc. Aceste măsuri n-au fost interpretate drept încercări de limitare a libertăților democratice, ci de sporire a securității.

Diferențele apărute între principalii actori politici ai lumii spre sfârşitul anului în privința regimului de la Bagdad ar putea amenința unitatea coaliției antiteroriste, dar şi viitorul ONU. Desigur atitudinile diferite exprimă preocupări mai profunde decât cele stârnite de Saddam Hussein, legate de interese pe termen lung, relații de putere, ordine mondială etc. Chiar dacă în Consiliul de Securitate se va realiza consensul asupra războiului, diferențele apărute în 2002 vor marca încă mult timp procesele politice globale.

A crescut rolul principalelor instituții de securitate: ONU, NATO, UE. Prin rezoluțiile adoptate în Consiliul de Securitate şi prin documentele Adunării Generale, ONU şi-a impus rolul de moderator politic mondial. Dezacordurile legate de viitorul acțiunilor din Irak i-au subliniat unicitatea în gestionarea fenomenelor globale şi i-au întărit autoritatea. Fiecare actor politic major a căutat să-i folosească mecanismele pentru a-şi susține interesele, ceea ce a reiterat necesitatea existenței unui cadru de exprimare a polifoniei dialogului mondial şi, deocamdată, nici o altă organizație în afara ONU nu poate îndeplini o asemenea funcție.

NATO şi-a continuat procesul de modernizare început în anii anteriori asumându-şi noi responsabilități, misiuni şi primind noi membri, simultan cu continuarea transformărilor interne a structurilor militare. Decizia adoptată în cadrul Summit-ului de la Praga de invitare a şapte noi state în Alianță a accelerat procesele stabilizatoare din spațiul euroatlantic extins şi din cel limitrof acestuia. Perspectiva lărgirii spațiului euroatlantic nu a provocat reacții nedorite pentru securitatea europeană. Este o dovadă a recunoaşterii rolului important pe care-l poate juca NATO în securitatea lumii.

OSCE nu a reuşit succese semnificative în misiunile sale din spațiul ex-sovietic. Astfel, nu a reuşit să determine Rusia să-şi retragă armamentele de pe malul stâng al Nistrului şi nici să-i permită implicarea mai activă în conflictul cecen, nu a realizat progrese substanțiale în rezolvarea situației din R. Moldova. Mai mult, în 2002, practic nu a fost reprezentat în Cecenia.

În anul 2002, mediul politic global a fost dominat de tendinţele favorabile create de campania antiteroristă, dar a început să reflecte şi nuanţe individuale exprimate progresiv, pe măsură ce argumente economice concrete le-au făcut posibile.

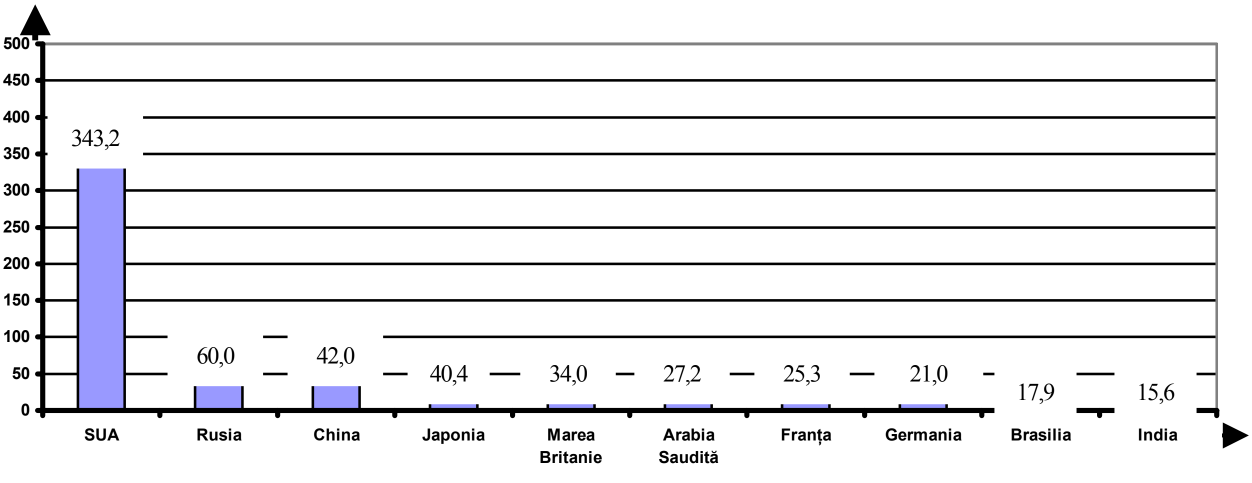
În domeniul economic al mediului de securitate nu s-au produs noutăţi semnificative, dar nici nu s-au iniţiat măsuri care să urmărească rezolvarea problemelor economice la nivel global, astfel încât acestea au fost lăsate tot pe seama unor state şi organizaţii. Vulnerabilităţile provocate de decalajele între indicatorii calităţii vieţii s-au accentuat chiar şi la nivel european.

Principala economie a lumii – cea a SUA – nu şi-a revenit şi acest lucru s-a observat în fluctuaţiile economiei şi finanţelor mondiale. Pentru majoritatea statelor lumii, riscurile şi ameninţările la adresa securităţii lor, şi-au avut sorgintea tot în problemele economice.

Domeniul militar a continuat în majoritatea statelor lumii tendinţele din anii anteriori: reţinere în folosirea disproporţionată a forţei, creşteri temperate ale bugetelor militare, reducerea efectivelor concomitent cu restructurări ale armatelor şi cu participări cât mai reprezentative ale acestora la misiuni de stabilizare în diferite zone ale lumii.

Pe teritoriile statelor învecinate nu s-au desfăşurat exerciţii militare care să necesite notificări. Temele celor desfăşurate au abordat probleme specifice operaţiilor în sprijinul păcii, căutare-salvare, misiunilor umanitare etc.

Cheltuielile militare au fost de peste 800 miliarde USD, ceea ce înseamnă aproximativ 2/3 din cheltuielile militare ale anului 1985, an de vârf al confruntării bipolare. Principalele puteri au înregistrat creşteri ale bugetelor în comparaţie cu anul 2001. Primele 10 bugete militare au fost:



Sursa: http:// www.worldgame.org.

În marea majoritate a statelor, inclusiv în cele în care bugetele militare au crescut, nu s-au produs achiziţii spectaculoase de tehnică şi echipamente militare; nici măcar în armatele din state mari producătoare de armament modern. Sumele s-au investit îndeosebi în programe profunde de modernizare, reformă şi prelungire a duratei de folosire a armamentului din înzestrare.

Această tendință s-a observat îndeosebi în statele din Europa Centrală şi de Est dar şi în alte state europene. Rezultate reale și consistente se vor observa abia în anii următori.

Principalii cumpărători de armament şi tehnică militară au fost state din zonele cu risc ridicat de conflicte armate: Orientul Mijlociu şi Apropiat, zona Golfului, Oceanul Indian. În marea lor majoritate, au continuat tendințe şi programe începute cu mulți ani în urmă.

SUA au fost statul cu cele mai mari cheltuieli militare: 343,2 mld. USD. Suma reprezintă cheltuieli militare mai mari de peste 3 ori decât ale Rusiei şi Chinei la un loc şi de aproximativ 3 ori mai mari decât ale principalilor aliați ai SUA, luați împreună Japonia, M. Britanie, Franța, Germania. Având în vedere că estimările pentru 2003 prevăd cheltuieli pentru apărare de peste 396 mld. USD (www.csbaoline.org), decalajul dintre SUA şi aliații săi, decalaj despre care a început să se vorbească tot mai intens în anul 2002, se va mări, deoarece sumele investite de SUA în dezvoltarea programelor de generalizare a înaltelor tehnologii în domeniul militar vor fi tot mai mari. Acest decalaj ar putea reaprinde în anii următori discuțiile referitoare la responsabilitățile din cadrul alianței NATO.

Efectivele militare au continuat să se reducă şi în anul 2002, concomitent cu accentuarea programelor de reformă şi profesionalizare în armatele majorității statelor europene şi cu „*înghețări*” ale efectivelor în armatele statelor situate în zone conflictuale.

Nu s-au produs dislocări şi redislocări substanțiale de efective. Spre sfârşitul anului a început realizarea dispozitivului militar din Golf pentru desfăşurarea unor eventuale acțiuni împotriva regimului de la Bagdad.

Indicatorii de calitate a vieții, exprimați în alte domenii ale securității n-au suferit modificări substanțiale în anul 2002. S-a menținut tendința din anii anteriori de accentuare a decalajelor dintre zonele dezvoltate şi celelalte zone ale lumii.

Condițiile favorabile pentru securitatea globală, create de acțiunile coaliției antiteroriste se vor resimți şi în acest an. Dar sfârşitul anului 2002 a scos în evidență o altă coaliție în curs de prefigurare – cea antiHussein. Marea provocare pentru securitatea şi stabilitatea lumii va fi obținerea aceleiaşi concordii şi în jurul coaliției amintite. Dacă succesul acesteia va fi realizat prin dispariția sau diminuarea rolului celei antiteroriste, ar fi posibilă apariția unor complicații destabilizatoare în perioada care va urma.

Principalele zone de risc ridicat au continuat să rămână cele în care se desfăşoară conflictul arabo-israelian şi indo-pakistanez. Nu s-au înregistrat soluții politice noi de rezolvare a situației şi nici progrese deosebite în inițiativele declanşate în anii anteriori.

Nu este exclus ca un război împotriva Irakului să reaprindă conflictul israeliano-palestinian, mai ales prin intensificarea acțiunilor teroriste. Totodată, nu este exclus ca, pentru liniştirea opiniei publice arabe şi musulmane să se realizeze unele progrese în această veche problemă.

Alte zone instabile cum ar fi cele din spațiul ex-sovietic, peninsula coreeană, Coasta de Fildeş, Venezuela nu vor evolua spre conflicte grave. Conflictul apărut în jurul programelor nucleare nord-coreene poartă o accentuată încărcătură emoțională. Acțiunile Phenianului sunt orientate îndeosebi asupra opiniei publice sud-coreene, vizându-se o eventuală relansare a discuțiilor referitoare la reunificare, Nordul încercând să demonstreze

că dispune de suficiente elemente care alăturate celor ale Sudului să transforme viitorul stat într-o putere importantă.

1. SPAȚIUL EUROATLANTIC

Spațiul euroatlantic (SEA) a fost dominat în 2002 de acțiunile principalilor săi actori – SUA şi UE -, atât în războiul cu terorismul internațional, cât şi în celelalte probleme majore: recesiunea economică, dificultățile integrării, raporturile intracomunitare şi cu marii actori-state şi organizațiile internaționale, conflictele regionale, stabilitatea continentală şi globală, corupția, migrația etc.

Reprezentând o forță militară, tehnologică, economică şi politică inegalabilă, comunitatea euroatlantică a transmis, la Summit-ul de la Praga, semnalul unei autoreconfigurări dimensionale şi de potențial care să-i asigure noi posibilități de dezvoltare, securitate şi stabilitate, de participare la pacea şi prosperitatea continentală şi globală.

SUA au exclus, în raporturile cu actorii statali importanți, elementele concurențiale la nivel strategic, avansând strategii de cooperare, alianță şi parteneriat.

1.1. Între război şi recesiune

Războiul cu terorismul a sporit, mai întâi emoțional, apoi practic, coeziunea statelor SEA şi ale lumii în confruntarea cu duşmanul comun. În Afghanistan a fost înlăturat regimul taliban şi s-a instalat un guvern de tranziție. Trupe americane, britanice şi din alte state, inclusiv România, au dus acțiuni de cercetare, distrugere a ascunzătorilor şi echipamentului militar ale rețelelor teroriste.

SUA şi statele aliate au intervenit prompt acolo unde grupurile teroriste au lovit. Au fost sporite capabilitățile. S-au luat măsuri preventive. S-au inițiat acțiuni de urmărire judiciară. S-au aplicat sancțiuni economice, politice, financiare, juridice contra statelor ce îi găzduiesc sau sprijină pe terorişti. S-a procedat la mobilizarea organismelor internaționale, la cooperarea cu state, organizații şi agenții, s-a uzat de influență politică, de presiuni diplomatice. Succesul în eforturile din afara SEA a fost garantat de măsurile ferme de întărire a securității interne a statelor NATO şi partenere.

Summit-ul NATO de la Praga din noiembrie 2002 a reprezentat evenimentul politico-militar cu cel mai mare impact strategic la nivelul SEA. Acesta a declanşat procesul de „*lărgire robustă*”, ce măreşte potențialul NATO şi rolul componentei europene, în special în relația euroatlantică. Cu acest prilej, dimensiunea europeană a Alianței s-a modificat simțitor, ceea ce va permite alte abordări ale noilor provocări din mediul actual de securitate. La Praga, s-au lansat concepte strategice importante, legate de conflictele asimetrice, de războiul contra terorismului şi politica Alianței, s-au redefinit obiectivele.

Un proces cu reverberații politice şi strategice importante l-a constituit **întărirea relațiilor SUA cu Federația Rusă**, finalizat în formula noului Consiliu NATO-Rusia, ca mecanism de consultare, cooperare, decizie întrunită şi coordonare a acțiunilor în probleme de securitate globală, de combatere a terorismului, de proliferare a armelor de distrugere în masă, în privința operațiilor în sprijinul păcii şi managementului crizelor regionale.

Spre finele anului 2002, s-a conturat un eveniment cu mare potențial de impact pentru SEA: apropiatul **conflict militar cu regimul de la Bagdad.** Soluția care va permite depășirea pozițiilor diferite ale aliaților în problema intervenției militare va produce o apropiere operațională a SUA de aliații europeni, dar mai ales est-europeni, în lupta comună cu terorismul și cu proliferarea armelor de distrugere în masă.

Între procesele importante ale anului 2002 din SEA se mai pot aminti: **adâncirea procesului de integrare economică, tehnologică, politică, culturală etc. a statelor euroatlantice în UE și în economia mondială** (ceea ce facilitează sporirea stabilității și prosperității lor); **continuarea „*la viteze diferite*" a recesiunii economice** (ceea ce întârzie înlăturarea decalajelor tehnologice și bugetare dintre SUA și componenta europeană a NATO); **sporirea migrației ilegale.**

1.2. Vulnerabilități

Deși sensibil diminuate, în ultimele luni ale anului 2001, vulnerabilitățile SEA au continuat să persiste și să se afirme, la o anumită dimensiune, și în 2002. Detectate, în primul rând, **în securitatea internă** a SUA, ele au arătat că superioritatea militară a unui stat nu mai este suficientă spre a preveni un atac terorist de amploare, au zdruncinat încrederea exagerată că SUA nu pot fi atacate acasă. De aceea, în 2002 s-a extins misiunea NORAD, dar s-a acordat mai multă importanță și apărării cu rachete. Unități de rezervă ale Gărzii Naționale au primit în pază unele **elemente vulnerabile ale infrastructurii** și au fost chemate să ajute Agenția federală de management al situațiilor de urgență și alte agenții în soluționarea urgențelor privind terorismul civil.

În domeniul serviciilor speciale, s-a constatat că există vaste disponibilități în strângerea de informații brute, însă faptul că se dispune de capacitatea de a procesa doar 10 la sută din acestea creează mari decalaje între culegere și analiză, deci mari întârzieri. S-a intensificat **cooperarea cu serviciile secrete străine,** pentru a estompa vulnerabilitatea în confruntarea cu terorismul.

Un atac **pe rețeaua de calculatoare** care să inducă disfuncționalități în economia și activitatea guvernelor statelor NATO este încă posibil. La un asemenea atac este vulnerabil inclusiv Pentagonul, care nu ar mai putea comunica cu comandamentele. Internet-ul poate fi utilizat pentru un atac terorist de natură cibernetică.

Anul 2002 a fost dedicat demersurilor de realizare a unor programe pentru blocarea atacurilor, a unei criptări mai bune și a detectării mai rapide a intruziunilor în rețea. Există convingerea că amenințarea majoră o reprezintă agresiunile informatice sponsorizate de state.

Se consideră că **infrastructurile guvernamentale, transportul, sectoarele financiare ale economiei și cele producătoare de electricitate** au o foarte mare vulnerabilitate.

Deși atenția s-a fixat pe **controlul armelor NBC și al instalațiilor de producere a acestora, al exportului și proliferării lor necontrolate,** vulnerabilitatea SUA și a statelor aliate din NATO în acest domeniu a rămas, și în 2002, apreciabilă.

Vulnerabilităţile SEA ţin şi de dezvoltarea în statele membre NATO şi partenere a **crimei organizate, traficului de droguri şi arme, inclusiv NBC, spălării de bani, corupţiei etc.**

Diverse vulnerabilităţi decurg din poststabilitatea crizelor regionale de la periferia SEA, din rivalităţile etnico-religioase, disputele teritoriale, eşuarea sau tergiversarea reformelor, încălcarea drepturilor omului, migraţia necontrolată a unor mase mari de populaţie etc.

Toate acestea se produc în condiţiile unei perturbări economice de durată, ale „*luptei*" dolarului cu moneda europeană în afirmare rapidă, ale falimentului unor mari companii americane şi agravării deficitelor bugetare naţionale, ale dezechilibrelor structurale ale economiilor statale nord-americane şi europene, într-un context internaţional incert.

Vulnerabilităţi s-au evidenţiat, în 2002, şi în mediul înconjurător, în pregătirea insuficientă pentru intervenţii la dezastre naturale sau provocate.

1.3. De la impact la reacţie

Statele membre NATO au perceput corect impactul numeroaselor vulnerabilităţi asupra stabilităţii şi securităţii SEA şi ale celui naţional. Este singura explicaţie viabilă la faptul că stabilitatea SEA s-a consolidat, în 2002, prin **măsurile interne** ale fiecărui membru al Alianţei, **concertarea acţiunilor în plan internaţional şi invitarea a 7 noi state de a contribui la lărgirea sa.**

NATO a continuat să-şi întărească **colaborarea cu ONU, OSCE, UE,** în noua conjunctură internaţională. Prin **conjugarea eforturilor organizaţiilor internaţionale,** au fost fortificate pacea şi stabilitatea zonei euroatlantice, s-au întărit solidaritatea statelor europene, cooperarea şi dialogul, s-au redus riscurile apariţiei unor confruntări militare majore pe bătrânul continent.

Deşi între puterile occidentale şi SUA s-au menţinut unele divergenţe în plan politic, militar şi de altă natură, **unitatea de vederi în privinţa scopurilor luptei antiteroriste** s-a păstrat intactă pe tot parcursul anului. Comunitatea euroatlantică a fost constant convinsă de necesitatea eliminării vulnerabilităţilor din diverse domenii de activitate, de periculozitatea evoluţiilor din zonele de conflict deschis ale Orientului Apropiat şi Mijlociu pentru pacea Europei. În cazul conflictului israeliano-palestinian, un plan american de pace a reunit forţele SUA, UE, Rusiei şi ONU. Acelaşi interes l-au manifestat SUA pentru situaţia din zona caucaziano-caspică, focar de conflict latent, ce ar putea stimula activitatea teroristă şi zdruncina stabilitatea SEA şi a continentului.

Divergenţele euroatlantice şi europene în problemele securităţii comune au fost corect privite ca surse potenţiale de instabilitate temporară a Europei, de slăbiciune a unităţii continentului, ce ar putea fi speculate.

Diferenţele de opinii asupra Irakului apărute între principalii actori ai SEA spre sfârşitul anului 2002 vor fi depăşite probabil printr-o soluţie de compromis. Altcumva, unitatea globală în sprijinul campaniei antiteroriste ar putea fi afectată, iar în cadrul SEA există riscul apariţiei unor falii a căror depăşire ar necesita eforturi politice şi diplomatice considerabile.

1.4. Instrumente versus terorism

Războiul împotriva terorismului, ca expresie a „*globalizării în domeniul securităţii*”, a afirmării conceptului de „*securitate prin cooperare*”, necesită o strategie globală de cooperare pe termen lung, la nivel politic, diplomatic, economic, militar, financiar, cultural, informaţional, juridic etc., dar şi strategii naţionale noi în vederea prevenirii, controlului şi monitorizării sale. De aceea, în SUA, în 2002 s-a trecut la regândirea strategiilor de securitate, militare şi economice, la extinderea cooperării interne şi internaţionale, la măsuri interne de combatere a fenomenului terorist, de eliminare a vulnerabilităţilor. Un asemenea exemplu îl constituie Planurile de urgenţă pregătite pentru atacuri devastatoare (cu posibila utilizare a armelor nucleare) împotriva SUA pe care le-ar putea executa state ca: Irak, Iran, Coreea de Nord, Libia, Siria, China, Federaţia Rusă, prezentate de preşedintele G. Bush Congresului Statelor Unite la 8 ianuarie 2002.

Instrumente militare. Noua doctrină strategică americană, anunţată de preşedintele Bush la West Point, la 1 iunie 2002, este una a „*acţiunilor preventive*”. Ea va avea consecinţe largi în politica externă, organizarea, conducerea şi folosirea forţelor armate, deoarece ia în calcul ameninţările din partea grupurilor teroriste internaţionale şi a statelor care le tolerează, le adăpostesc şi le susţin, dar şi a celor care deţin arme de distrugere în masă, sunt pe punctul de a se dota cu astfel de arme sau se pregătesc să le fabrice.

Strategia Naţională de Securitate a SUA anunţă explicit abandonul doctrinelor precedente, ale „*descurajării*” sau „*îndiguirii*”, şi defineşte noua doctrină prin termenii „*intervenţie defensivă*”, „*acţiune preventivă*” sau „*preempţiune*”. Pentru a fi eficientă, acţiunea preventivă trebuie să fie „*decisivă*”.

În noua concepţie a strategiei nucleare, prezentată de Pentagon Congresului în ianuarie 2002, între nuclear şi non-nuclear nu este nici o diferenţă, orice armă putând fi utilizată în orice situaţie, când interesele SUA o cer, iar calitatea dotării actuale cere arme nucleare noi, pentru lovirea bunkerelor subterane de adâncime, sisteme de detecţie şi ochire a obiectivelor mobile, o infrastructură nouă pentru realizarea lor.

Întrebuinţarea forţelor armate pentru contracararea noilor riscuri şi ameninţări cu caracter asimetric a demonstrat, în misiunile din Afghanistan din 2002, parţiala inadecvare a pregătirii pentru acţiune în asemenea condiţii. SUA au fost obligate să-şi adapteze din mers strategia de ducere a acţiunilor militare la situaţia locală şi la modul de desfăşurare a luptei de către forţele talibane. S-au experimentat categorii de tehnică militară şi procedee de lovire a ţintelor la sol, s-a revenit chiar la folosirea unor categorii de armament şi tehnică mai vechi, dar mai eficace în relieful afghan. A fost reconsiderat rolul aviaţiei de bombardament, care a executat o gamă variată de misiuni tactice. Forţele speciale au desfăşurat operaţiuni cu mijloace convenţionale.

Războiul din Afghanistan demonstrează că asimetria entităţilor în confruntarea cu terorismul impune o mai mare flexibilitate în configurarea forţelor pentru a răspunde prompt la o varietate de situaţii,

şi nu doar la campanii regionale majore, sporirea puterii de lovire, mijloace aeriene fără pilot, un accent suplimentar pe reacţia rapidă, operaţii de stabilizare, impunere sau „*găseşte şi loveşte*” etc.

Summit-ul de la Praga a dat undă verde conceptualizării şi operaţionalizării unor noi capabilităţi NATO, pentru a face faţă noilor tipuri de ameninţări. Cele patru componente ale Noului Concept Strategic – crearea unei forţe de răspuns a NATO, angajamentul privind capacităţile, reorganizarea structurilor de comandă şi realizarea noii structuri de comandă strategică – permit Alianţei să-şi respecte obligaţiile din Tratat, sarcinile fundamentale de securitate, inclusiv apărarea colectivă şi a valorilor democraţiei, SUA acţionând, în comun cu statele aliate europene, în noi misiuni, departe de SEA.

Instrumente politice şi diplomatice. Realizarea într-un timp foarte scurt a coaliţiei antiteroriste a arătat eficienţa politicii şi diplomaţiei americane. Pe baza Art. 51 al Cartei ONU, SUA au construit foarte rapid noua reuniune de state pentru autoapărare. „*Coaliţia acceptată*”, a considerat Administraţia americană, va funcţiona – şi a funcţionat – mai bine decât NATO însăşi. Dar o coaliţie mai largă a însemnat o extindere fără precedent a demersurilor politice şi diplomatice în lume. Noua coaliţie a creat, considerăm, o nouă filosofie, de susţinere, în primul rând politică, dar şi pe celelalte planuri, a luptei cu terorismul şi pericolul armelor NBC.

La Praga, în noiembrie, s-a accentuat pe necesitatea stabilirii de legături mai strânse şi mai active cu Federaţia Rusă, cu statele din Caucaz şi Asia Centrală, din bazinul mediteranean şi Balcani. Îngrijorarea iscată de terorismul islamic din fostele republici sovietice şi nu numai a făcut mai uşoară apropierea punctelor de vedere ale Washingtonului de cele ale Moscovei, trecerea la un parteneriat mult mai profitabil pentru ambele părţi. Astfel optimizat, dialogul cu Rusia s-a finalizat în crearea Consiliului NATO-Rusia, ca nouă formulă de cooperare, şi încheierea unui acord de dezarmare nucleară SUA-Rusia. Invitarea în NATO a 7 noi state europene, la insistenţa SUA, lărgeşte şi consolidează zona de stabilitate şi securitate a SEA, introduce o nouă dimensiune în relaţiile Washingtonului cu aliaţii europeni.

Tot în plan politic, s-a reuşit consolidarea relaţiei NATO-UE, sporirea cooperării celor două organizaţii, prin coordonarea comună a influenţei politice, dar şi economice, şi militare până la summit-ul praghez. Cooperarea regională a vizat asigurarea stabilităţii şi securităţii în Sud-Estul Europei. Diversele forme de cooperare regională iniţiate au contribuit la grăbirea integrării sud-estului Europei în UE şi Alianţa Nord-Atlantică, pornind de la realitatea că regiunea aparţine, de fapt, sistemului de valori al comunităţii europene şi euroatlantice. Pe termen lung şi mediu, cooperarea din sud-estul Europei va monitoriza şi răspunde la problemele din Balcani, zona Mării Negre şi Orientul Mijlociu.

În 2002 s-au finalizat acţiuni de întărire a cooperării transatlantice în domeniul juridic şi al poliţiei, SUA primind asistenţă în sfera urmăririi şi extrădării, a accesului direct la sistemul de informaţii al UE, cooperând strâns cu Europol şi punând bazele cooperării cu viitorul organism de urmărire juridică europeană – Eurojust. Cooperarea transatlantică a generat o îmbunătăţire a securităţii traficului aerian şi a legislaţiei de „*îngheţare*” a fondurilor teroriştilor.

O revitalizare deplină a relațiilor transatlantice este însă posibilă doar pe termen lung. Iar aceasta depinde mai ales de Europa. Bătrânul continent trebuie să fie mai angajat în soluționarea problemelor de securitate, mai îngăduitor față de micile dezacorduri cu Statele Unite şi mai responsabil în domeniile apărării, securității şi politicii externe. Toate acestea ar reechilibra balanța de putere dintre cei doi aliați – Europa şi SUA. Deocamdată, identificăm drept probleme transatlantice deschise: dualitatea puterii în NATO, distanța ce separă SUA de Europa în privința înarmării şi revoluției în domeniul militar, efortul de a păstra aceeaşi viziune asupra lumii.

Instrumente economice. Sancțiunile economice inițiate pentru a împiedica spălarea de bani şi finanțarea activităților teroriste au fost continuate în 2002. Au fost însoțite de eforturile celorlalte guverne şi organizații internaționale pentru impunerea unor reglementări financiare şi bancare care să blocheze activitatea teroristă.

Statele membre ONU au aplicat în activitatea economică obligațiile impuse prin Rezoluția 1373 a Consiliului de Securitate, din 23 septembrie 2001, dar s-au supus şi măsurilor cuprinse în Actul de blocare internațională a spălării de bani şi finanțării terorismului, promulgat de Congresul american în octombrie 2001. Potrivit noilor reglementări bancare, băncile americane sunt obligate să divulge, la ordin, sursele conturilor suspicioase, iar trezoreria poate aplica sancțiuni băncilor sau țărilor necooperante.

Tentativa irakiană, din aprilie, de a provoca un embargo petrolier al lumii arabe şi musulmane împotriva SUA, în principal, a eşuat, dar a stat la baza aprobării în Senatul Statelor Unite a unui nou program energetic de încurajare a producției proprii de petrol, pentru a asigura, în perspectivă, independența energetică a Americii.

Sancțiunile economice aplicate Irakului au fost mult uşurate de votul unanim din luna mai al membrilor Consiliului de Securitate, care au făcut aceasta pentru a facilita ajutoarele umanitare. Companiile americane de petrol însă şi-au redus importul de țiței din Irak, lovind astfel puternic în economia irakiană. Pe de altă parte, decizia lor a deschis drum Rusiei pentru a-şi reînnoi contractele de import la petrolul din Golf, reziliate anterior.

Împreună cu celelalte state membre NATO din Europa, SUA au luptat în 2002 cu recesiunea prelungită, care a influențat, într-o oarecare măsură, eforturile financiare, fără însă a determina o reducere a cheltuielilor pentru securitate. În 2003, întregul buget pentru apărare va ajunge la aproape 400 mld.$. Pentru dotare se va primi cu aproape 8 mld.$ mai mult decât în 2002, iar pentru cercetare, dezvoltare, testare şi evaluare, cu 5,3 mld.$ mai mult. Modernizarea apărării va avea fonduri mai mari cu 10 la sută față de anul precedent, toate permițând ca eficiența folosirii instrumentelor financiare să fie vizibilă în mersul ofensivei antiteroriste și adaptarea capacităților militare la noile amenințări asimetrice.

Instrumente mediatice. În 2002, după ce efortul mediatic al SUA a vizat crearea unui mediu psihologic internațional favorabil coagulării coaliției antiteroriste, instrumentele mediatice au fost folosite în continuare pentru limitarea efectelor psihice negative ale acțiunilor teroriste asupra populației americane, inducerea calmului în rândul familiilor afectate de atentate şi informarea opiniei publice

asupra fermității ripostei militare împotriva autorilor acestor acte. S-a susținut amplu, în media naționale, efortul militar de combatere a fenomenului terorist, iar în zona de operații, diseminarea produselor psihologice aparținând forțelor PSYOPS.

Refacerea imaginii „*şifonate*” a Americii în lumea musulmană a constituit, de asemenea, obiectul acțiunilor mediatice dezvoltate de SUA pe tot parcursul anului, transformate, în ultimele două luni, într-o campanie declarată care are menirea de a reconstitui imaginea degradată din cauza „*slabei cunoaşteri şi înțelegeri a societății americane şi a valorilor acesteia*”.

În prima jumătate a anului, s-a limitat accesul la informațiile legate de măsurile de securitate şi desfăşurare a războiului din Afghanistan. Ulterior, s-au blocat aproape complet sursele care informau despre pregătirile pentru confruntarea militară împotriva regimului lui Saddam Hussein. S-a folosit însă asiduu, pe toate canalele posibile, informația împotriva teroriştilor şi a statelor din „*Axa răului*”, dezvoltându-se o ofensivă bine organizată pentru influențarea atitudinilor şi comportamentelor inamice şi ale populației din zona de operații şi din regiune, ca şi a diasporei.

Demersurile specialiştilor în operații psihologice au fost, ca şi în cazul celorlalte confruntări din lumea arabă, foarte prudente, pentru a nu se accentua susceptibilitățile culturale, religioase şi etnice ale arabilor din SUA şi din lume, în acelaşi timp cu consolidarea psiho-morală a propriilor luptători, a militarilor aliați şi a cetățenilor.

1.5. Spațiul euroatlantic în 2003

În 2003 se vor manifesta noi riscuri şi amenințări la adresa securității şi stabilității europene şi atlantice, în special asimetrice. Vulnerabilitățile SEA în fața atentatelor teroriste nu vor putea fi înlăturate în totalitate de SUA şi celelalte țări membre ale NATO angajate în lupta antiteroristă. În aceste condiții, SUA şi aliații lor vor trece într-o etapă superioară a confruntărilor cu terorismul internațional.

Prin noile măsuri şi acțiuni dezvoltate în 2003, Statele Unite vor reuşi, împreună cu aliații lor şi asociații regionali, să perturbe financiar terorismul, să-i blocheze resursele, să-i descopere şi sancționeze pe cei care-l susțin, să împiedice mişcarea capitalurilor teroriste prin rețelele financiare alternative din America de Nord şi cea de Sud, Europa, Orientul Mijlociu, Africa şi Asia, să genereze şi întrețină un climat general de încredere şi solidaritate în viață şi activitatea internațională.

Continuând procesul demarat în 2002, de redistribuire a rolurilor în lume, SUA se vor deroba şi mai mult de anumite responsabilități în Europa şi îşi vor orienta decisiv activitatea spre alte spații: Asiatic, al Orientului Mijlociu, al Pacificului de Sud.

Din perspectiva unei viziuni optimiste şi democratice asupra SEA şi a lumii în 2003, nu e greşit, credem, să apreciem că presiunile politice, diplomatice, economice, financiare, informaționale, juridice, umanitare ale SUA şi altor aliați din NATO şi din sfera acestuia asupra statelor din „*Axa răului*”, care dețin arme de distrugere în masă şi le folosesc pentru intimidare şi agresiune militară sau le pun la dispoziția teroriştilor, vor opri proliferarea armelor NBC.

Gradul sporit de periculozitate al armelor de distrugere în masă şi obstrucţia pe care guvernul lui Saddam Hussein o realizează la adresa inspectorilor internaţionali în chestiunea controlului lor vor conduce, probabil, în prima jumătate a anului 2003, la declanşarea războiului. În condiţiile unei vulnerabilităţi foarte mari a situaţiei mondiale, ale climatului de incertitudine globală ce se va prelungi în 2003, economia SEA va suferi influenţe negative vizibile. Preţul petrolului va creşte. Previziunile economice pentru 2003 vor trebui ajustate, în faţa ameninţărilor inflaţioniste. Dificultăţile previzibile ale economiei americane vor conduce la măsuri ferme de revigorare a acesteia – prioritate majoră, ca şi asigurarea securităţii interne - şi se vor reflecta şi în economia europeană. Recesiunea prelungită de peste Ocean va induce incertitudini majore în întreg SEA, care vor genera căutări pe linia relansării creşterii economice şi a revitalizării pieţelor de capital.

Dacă efortul de înlăturare a regimului lui Saddam Hussein prin acţiune militară se va prelungi, SUA şi aliaţii lor din Europa vor pierde accesul la petrolul arab, iar redeschiderea unor robinete în alte zone de pe glob, inclusiv cea caspică, şi sporirea rezervelor naţionale de petrol devin o necesitate.

În noul context internaţional, SUA vor amplifica rolul politic, diplomatic şi militar al României, ca stat invitat să adere la NATO, în realizarea stabilităţii Europei de Sud-Est şi a Mării Negre, pe fondul declanşării conflictului din Irak, al continuării misiunilor din Afghanistan, al confruntărilor israeliano-palestiniene din Orientul Apropiat.

NATO şi, în principal, SUA vor acorda, în 2003, o atenţie specială României şi Bulgariei, care, prin forţe proprii, dar şi cu asistenţă militară americană şi din celelalte state ale Alianţei Nord-Atlantice, vor reuşi să realizeze propriile capabilităţi, ca invitate şi viitoare membre ale Alianţei, spre a îndeplini noi responsabilităţi şi angajamente ale organizaţiei, în contextul noilor provocări şi ameninţări reprezentate de terorism şi de proliferarea armelor de distrugere în masă.

Prognozăm că, prin ratificarea în 2003 a instrumentelor de aderare a celor 7 state, inclusiv România, la NATO, SEA va cuprinde o altă Europă, mai liberă şi mai nedivizată, îşi va spori potenţialul militar, economic, politic, demografic etc., dar şi posibilităţile, îşi va consolida securitatea şi stabilitatea în faţa ameninţărilor teroriste şi cu arme NBC, va proiecta şi furniza mai multă securitate altor spaţii şi zone, ca: Marea Neagră, Orientul Mijlociu, Asia, Africa, iar SUA vor preveni şi gestiona mai bine crizele regionale, îşi vor spori coeziunea internă, forţa şi influenţa internaţională.

2. EUROPA CENTRALA

Din punct de vedere ***politic***, în anul 2002, statele din subregiune şi-au consolidat statutul de democraţii stabile, cu economii libere, de piaţă. Exerciţiul politic intern a respectat regulile specifice democraţiilor occidentale şi societăţilor deschise. Spectrul politic este dominat de partide de orientare social-democrată (Germania, Polonia, Ungaria, Republica Cehă, România) şi creştin-democrată (Elveţia, Slovacia).

Discursul naționalist, xenofob și-a pierdut auditoriul. În Ungaria, urnele au fost tranșante. În Austria, partidul de extremă dreapta a demonstrat că este incapabil să guverneze și, în consecință, a provocat căderea guvernului în luna noiembrie 2002, deschizând drumul alegerilor anticipate.

Din punct de vedere ***socio-economic***, Germania, Austria și Elveția și-au demonstrat apartenența la valorile Europei Occidentale, în timp ce alte state din subregiune (Polonia, Ungaria, Republica Cehă, Slovacia, România), în dorința de a atinge un standard de viață cât mai apropiat de cel occidental dezvoltă politici de accedere în organismele vest-europene și euro-atlantice de coprosperitate (Uniunea Europeană) și cosecuritate (NATO).

Dacă la început încercările "*pe cont propriu*" nu au dat rezultate, în ultimul timp asocierea și-a arătat roadele. Polonia, Republica Cehă și Ungaria au fost invitate, în decembrie 2002, să adere la Uniunea Europeană, după ce ultimele trei deveniseră membre NATO.

România și Bulgaria, la Summitul NATO de la Praga, din noiembrie 2002, au fost invitate să înceapă negocierile de aderare la NATO și, o lună mai târziu, la Copenhaga, au primit "*foi de parcurs*" pentru a putea deveni țări comunitare începând cu 2007.

Evoluția cea mai spectaculoasă a avut-o Slovacia care a acces, în anul 2002, atât în NATO, cât și în UE.

Dacă anul 2002 a oferit populației statelor foste comuniste din subregiune noi speranțe, pentru germani, austrieci și elvețieni a fost unul al angoaselor. Aceștia din urmă se simt suficient de liberi și prosperi, iar acum își doresc, în primul rând, securitate, legalitate și ordine. Ei consideră că sunt amenințați de globalizare și de invazia celor atrași de bunăstarea lor. Totuși, fenomenul emigrației este perceput ca un rău necesar. Confruntate cu un îndelungat fenomen de îmbătrânire a populației, Germania, Austria și Elveția, alături de celelalte state occidentale, au mare nevoie de populație activă, care să contribuie la susținerea financiară a programelor de sporire a prosperității, într-o zonă în care se pune foarte mult preț pe educație și asistență socială.

Din punct de vedere ***etno-cultural***, Europa Centrală este dominată de o pregnantă amprentă occidentală. Cele patru grupuri etno-culturale (germanii, slavii, latinii și ungurii) dau omogenitate unei zone pline de diversitate. Valorile religioase incumbă atât tradițiile ortodoxismului și catolicismului, cât și amplificarea acțiunilor ecumenice.

În anul 2002, nu s-au semnalat falii culturale emergente sau conflicte religioase.

Din punct de vedere ***militar***, anul 2002 a evoluat în Europa Centrală sub semnul amplificării luptei împotriva terorismului. În cadrul acesteia, restrângerea libertăților cetățenești, cedarea unora dintre prerogativele democrației au fost făcute fără mișcări sociale în toate statele zonei. Astfel, SECURITATEA este percepută de cetățeni mai importantă decât libertatea. Actele normative promulgate în statele analizate au urmărit, printre altele, obiective importante și anihilarea traficului ilicit de armament, materiale radioactive, chimice și biologice pe teritoriile acestora.

Au fost constituite unități special instruite pentru lupta împotriva terorismului. Din gama largă a acțiunilor acestora s-a pus accentul pe lupta cu tehnica electro-magnetică, destinată dereglării şi distrugerii sistemelor de transmitere a datelor. Se consideră că o combinație dintre efectele mijloacelor nucleare, chimice şi biologice cu cele electro-magnetice poate duce la catastrofe ireductibile.

Modificări au cunoscut toate armatele țărilor din zonă, dar cele mai de substanță s-au produs în statele care au făcut obiectul ultimelor două lărgiri ale Alianței Nord-Atlantice.

Obiectivul principal al remodelării armatelor l-a constituit realizarea unor *structuri militare compacte, eficiente şi flexibile*, care să fie capabile să îndeplinească nevoile naționale de securitate, iar pentru cele care fac parte sau sunt în curs de a se integra în Alianța Euro-Atlantică, şi realizarea *interoperabilității funcționale* cu structurile militare ale NATO, precum şi îndeplinirea misiunilor asumate prin tratate.

În cadrul procesului de reducere şi restructurare a armatelor, s-a acordat prioritate unităților destinate pentru apărare colectivă şi operații altele decât războiul. Toate țările din zonă participă la astfel de acțiuni. Statele membre NATO au făcut eforturi pentru dotarea armatelor lor cu armament şi mijloace de luptă performante.

În 2002, Polonia a obținut un credit de 3,8 miliarde USD de la concernul Lockheed Martin (SUA) pentru a achiziționa 48 de avioane de vânătoare F16C/D Block 50/52. Avioanele vor fi livrate între 2005-2009.

În schimb, Slovacia şi Ungaria au semnat contracte cu corporația rusă MIG pentru reparații şi piese de schimb pentru avioanele MIG 29 aflate în serviciul celor două state.

Ungaria face eforturi diplomatice pentru a achiziționa avioane de vânătoare, de proveniență suedeză, Gripen.

Republica Cehă se străduieşte să modernizeze tehnica de aviație autohtonă.

Pentru a-şi îmbunătăți capacitatea de luptă şi a realiza interoperabilitatea cu structurile NATO, Polonia a apelat la Germania pentru a dota o brigadă de tancuri. La sfârşitul anului 2002, primise deja tehnica principală necesară unui batalion de tancuri Leopard 2A4MBT.

Transfer de armament a mai fost făcut din Ucraina către Ungaria şi de Rusia către Slovacia, în vederea echilibrării balanței de datorii externe.

Cu toate acestea, în repetate rânduri, oficialitățile NATO şi-au exprimat insatisfacția asupra progresului înregistrat în domeniul reformelor militare la care se aşteptau să se producă în statele trilateralei de la Vişegrad. Ungaria a făcut obiectul mai multor nominalizări, unele exprimate chiar de secretarul general al NATO, lordul G. Robertson.

În baza programelor stabilite în cadrul Politicii Europene de Securitate şi Apărare, Germania şi Austria participă la realizarea unei capacități militare aptă să desfăşoare şi să susțină forțe capabile să ducă întrega gamă de misiuni tip Petersberg, aşa cum a fost stabilit în ultimii ani în uniunea Europeană. Pentru

ca această forță (aprox. 60.000 de militari) să se desfăşoare pe teatru în timp de 60 de zile, este nevoie de o flotă de avioane de transport. În acest sens, la realizarea avionului A400Ms participă toate statele UE.

Perfecționările rapide şi de substanță ale armatelor din zonă nu sunt determinate de existența vreunei stări conflictuale latente sau previzibile. Cel puțin pentru o perspectivă medie, centrul Europei nu va avea potențial beligen semnificativ. Parteneriatele speciale între NATO şi UE cu Rusia şi Ucraina, precum şi lupta comună împotriva terorismului au înlăturat suspiciunile asupra intereselor adverse urmărite prin extinderea alianțelor economice şi de securitate occidentale spre Răsărit. Mult mai posibilă este participarea statelor din Centrul Europei în mod individual sau în cadrul unor forțe multinaționale la acțiuni desfăşurate pentru stabilizarea unor țări din alte zone ale lumii. Unele dintre scopurile inițiativelor şi aranjamentelor de securitate realizate în ultima perioadă de timp urmăresc unirea eforturilor politice, economice şi militare ale statelor semnatare pentru realizarea păcii şi stabilității internaționale.

Modificarea legislației proprii şi implicarea militară a Germaniei în operații multinaționale desfăşurate pe teatrele din Balcani şi, în premieră, în afara Europei, în Afghanistan, semnifică mutații de esență atât în planul integrării europene şi euro-atlantice, cât şi revenirea Germaniei în elita militară internațională.

2.1. Tendințe pentru anul 2003

Structurile de securitate existente vor fi completate cu noi aranjamente şi înțelegeri în domeniu. Acestea vor continua politica de atragere a statelor din afara arealului NATO şi UE la cooperare pentru dezvoltarea de noi formule de securitate.

Va continua procesul de remodelare a armatelor țărilor din zonă, încercându-se soluții pentru îmbinarea cerințelor naționale cu cele ale NATO şi cele care decurg din Politica Europeană de Apărare şi Securitate, elaborată de UE.

Pericolele şi riscurile care vor amenița, în mai mică măsură în mod direct, dar sigur indirect securitatea Europei Centrale vor determina schimbări de anvergură în doctrinele şi strategiile militare ale armatelor țărilor din subregiune.

Cerințele dictate de interoperabilitate şi, mai târziu, interschimbabilitate în domeniul apărării comune vor determina uniformizarea organizării, dotării şi instruirii trupelor.

Armatele active (de operații) vor avea un caracter expediționar tot mai accentuat, deoarece apărarea teritoriilor naționale nu va mai fi o necesitate evidentă în viitorul apropiat. Vor deveni din ce în ce mai rare situațiile în care entitățile organizatorice existente la pace vor desfăşura operații militare sau altele decât războiul în structuri predefinite. Va deveni aproape regulă constituirea forțelor ad-hoc pentru îndeplinirea unei singure misiuni.

Evidențele care duc la idea că viena se va implica mai mult în problemele de securitate aleregiunii, mai ales în Politica Europeană de Securitate şi Apărare, sporindu-şi în 2002 bugetul militar, iar pentru 2003 are prevăzută o creştere de aproape 30%. Începând de anul trecut, Armata Austriei are cu

peste 25% mai mult personal, iar tehnica intrată în dotare este dintre cele mai moderne: elicoptere SiKORSKY S70A – 42 şi vehicule blindate SPZ ULAN. În aceste condiţii, probabil că noţiunea de „*neutralitate*" va fi redefinită. Cu atât mai mult cu cât statul cu tradiţia cea mai îndelungată în domeniul neutralităţii – Elveţia – după ce a devenit, în 2002, membru al ONU, îşi pregăteşte intrarea în UE.

2.2. Concluzii

Într-o proiecţie în viitor a intereselor statelor membre ale grupului ţărilor Europei Centrale, se observă că acestea coincid cu cele ale NATO şi UE. Interesele europenilor de la Atlantic la Marea Baltică şi la Marea Neagră se află în curs de armonizare polisectorială.

Din această perspectivă, din punct de vedere geopolitic, geoeconomic şi geostrategic, subregiunea Europa Centrală îşi va pierde identitatea şi va dispărea în marea Europă unită. Frontierele vor deveni simbolice şi tot ce a dat substanţă teoriei germane care a decupat „*Mitteleuropa*" din contextul continental, fie a pierit în timp, fie este în curs de pierdere a semnificaţiei. Europa Centrală tinde să se mai păstreze doar ca o simplă evocare geostrategică. Sfârşitul anului 2002, prin cele două Summit-uri, de la Praga şi de la Copenhaga, a consfinţit actul de dispariţie al Mitteleuropei.

3. EVALUARE PENTRU EUROPA DE SUD-EST (2002)

După 1999-2000 regiunea s-a stabilizat progresiv, tendinţă conturată în 2001 şi întărită în 2002.

3.1. Profil geopolitic

Europa de Sud–Est însumează aproximativ 500 000 kmp, cu o populaţie de 50 milioane de locuitori. Diversitatea de popoare şi culturi (catolici, ortodocşi, musulmani), decalajele economice şi de civilizaţie, persistenţa unor tensiuni interetnice şi interconfesionale, dar şi dezvoltarea unor procese de cooperare regională şi continentală sunt câteva dintre trăsăturile tabloului politic din Europa de Sud-Est în anul 2002.

ALBANIA

Fiind o ţară europeană extrem de săracă, tranziţia spre o economie de piaţă deschisă este dificilă. Economia şi-a revenit treptat, dar continuă să fie susţinută de transferurile financiare de la aproape 20% din forţa de muncă care lucrează în străinătate, majoritatea în Grecia şi Italia. Aceste transferuri suplimentează PIB-ul şi ajută la compensarea puternicului deficit al comerţului exterior. Ajutorul internaţional a acoperit costurile ridicate ale reîntoarcerii şi primirii refugiaţilor din regiunea de conflict Kosovo. Regimul democratic a fost întărit prin funcţionarea normală a instituţiilor statului, cu contribuţia însemnată a Partidului Socialist (Pandeli Maiko, prim-ministru din 6 februarie 2002, iar din iulie Fatos Nano).

Guvernul albanez sprijină protejarea drepturilor etnicilor albanezi din afara granițelor țării. Majoritatea albaneză din Kosovo solicită independența față de Republica Serbia. Albanezii din Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei denunță discriminări în educație, în obținerea de posturi în administrația publică şi în ceea ce priveşte reprezentarea în guvern.

În prezent, anumite disensiuni se manifestă între populațiile albaneze de origine toskă şi ghegă, una din cauze fiind recunoaşterea ca limbă oficială doar a dialectului tosk vorbit în sudul Albaniei, (în timp ce dialectul gheg este vorbit de majoritatea albanezilor localizați în nordul țării şi în Kosovo). În Albania subzistă şi problema celor aproximativ 400 000 de etnici greci din treimea sudică a țării, care numesc această zonă "*Epirusul de Nord*" şi care susțin tendințele de autonomie.

Totuşi, ca o recunoaştere a programului înregistrat în domeniul stabilității interne şi a relațiilor normale cu vecinii, Albania a fost inclusă, la sfârşitul anului 2002, în programul unei posibile viitoare extinderi NATO.

BOSNIA ŞI HERȚEGOVINA

Statul primeşte asistență pentru reconstrucție, precum şi ajutoare umanitare de la comunitatea internațională, dar va trebui să se pregătească pentru etapa în care asistența se va diminua. Evoluția politică a înregistrat consolidarea relativă a instituțiilor federației. Alegerile din 5 octombrie 2002, au propulsat la nivelul preşedinției colective trei lideri naționalişti moderați (din Partidul Acțiunii Democratice – musulman, Partidul Democrat Sârb şi Uniunea Democrată Croată). Naționaliştii moderați au format şi guvernul Republicii Srpska (Dragan Mirekevici, 7 decembrie), în pofida avertismentelor lansate de oficiali NATO, UE şi SUA asupra pericolului înfrângerii „*reformiştilor*" locali. Analiştii internaționali consideră că țara poate cunoaşte, în curând o nouă situație de instabilitate, provocată de incapacitatea refacerii economiei şi liberalizării instituțiilor de stat..

BULGARIA

Bulgaria a înregistrat o creştere economică vizibilă în 2002, în contextul mult speratei integrări în UE. Regimul politic este marcat de coabitarea între guvernul premierului de Saxa Cabourg şi preşedintele socialist Gheorghi Pârvanov (instalat în ianuarie 2002). Ca şi România, Bulgaria a fost invitată să adere la NATO, în noiembrie 2002 şi de asemenea i s-a fixat anul 2007 ca cea mai probabilă limită a includerii în UE.

În Bulgaria au existat probleme legate în special de minoritatea musulmană turcă. Minoritarii turci reprezintă aproximativ 8-10% din populație şi sunt concentrați în două regiuni: Arda incluzând Kudzali şi toată jumătatea de est a zonei de graniță cu Grecia, mai puțin ținutul Marița. Bulgarii s-au temut de posibilitatea izbucnirii unui conflict cu minoritatea turcă, asemănător celor din Bosnia şi Kosovo. În ceea ce priveşte problema slavilor macedoneni, atitudinea majorității bulgarilor este diferită de cea a oficialilor. Bulgarii îi consideră de aceeaşi naționalitate cu ei şi resping ideea conform căreia Macedonia este locuită de o națiune distinctă. Țiganii bulgari au crescut ca număr (după anii '60-'70),

devenind cel mai numeros grup minoritar (neoficial) şi creând mai multe probleme guvernului bulgar. O mare parte dintre ei se identifică cu etnicii turci prin credințe religioase şi nume proprii.

CROAȚIA

După 2001, economia a ieşit din recesiune, în principal, datorită turismului. Şomajul ridicat rămâne un element cheie negativ. Ezitărilor puterii în direcția introducerii unor reforme radicale economice se datorează, parțial, împotrivirii populației la măsurile referitoare la reducerea locurilor de muncă, a salariilor şi a beneficiilor sociale.

Viața politică a stat sub semnul adâncirii tendințelor de democratizare, ce au survenit perioadei de regim autoritar din „*era Tudjman*". În martie 2002, coaliția majoritară de cinci partide socialiste şi liberale a parafat un nou acord de guvernare. Recent, în decembrie 2002, NATO a anunțat oficial posibila includere a Croației în grupul viitoarelor candidate la extinderea Alianței.

FRI a MACEDONIEI

Puterea a demonstrat preocuparea continuă pentru realizarea reformei economice, liberalizarea comerțului şi integrarea regională. La nivel politic, ulterior acordurilor de la Ohrid, din 2001, în Macedonia s-a instalat un guvern multietnic, albanezii primind funcții, inclusiv, în armată şi poliție. Acțiuni armate ale extremiştilor albanezi s-au înregistrat totuşi în nord-vestul țării (martie-aprilie 2002). Autoritățile au dezvăluit planurile organizației teroriste albaneze "***Ilirida***" (august) ce ar fi urmărit perturbarea alegerilor legislative din 15 septembrie. Albania a reacționat dur la aceste declarații. Alegerile respective s-au desfăşurat în linişte, fiind câştigate de social-democrați. La 14 decembrie, NATO a lansat o nouă misiune în Macedonia („*Allied Harmony*", în care europenii vor avea o prezență masivă).

SLOVENIA

Deşi Slovenia continuă să aibă cel mai mare PIB / locuitor dintre țările aflate în tranziție din regiune, liderii săi consideră absolut necesară accelerarea procesului de privatizare şi reforma pieței de capital, fără de care se mențin încă restricțiile pentru investițiile străine. Un însemnat procent din economie este deținută de stat, astfel încât nivelul investițiilor străine directe ca procent din PIB e cel mai scăzut din regiune. Inflația de 6-9% rămâne un element de îngrijorare. Alegerile prezidențiale din noiembrie-decembrie au fost câştigate de Janez Drnovski, lider al Partidului Democrației Liberale.

GRECIA

Economia s-a dezvoltat simțitor în ultimii ani, datorită politicii duse de putere în scopul armonizării cu principalele procese UE. Grecia, prin reducerea deficitului bugetar sub 1% din PIB şi politica de ajustare fiscală, a reuşit să diminueze inflația la 2,9% în 2001, susținută totuşi de investiții masive, crearea de noi locuri de muncă şi de o productivitate sporită. În 2002, deficitul amenință, însă să depăşească 3%.

Deşi în prezent relațiile greco-turce cunosc o perioadă de detensionare şi nu există pericolul degenerării acestora într-un conflict deschis, situația continuă să reprezinte un factor de risc. Tensiuni s-au manifestat, în 2002, şi în relațiile cu Albania.

TURCIA

Dinamica economie a Turciei, cu toate puseurile sale negative, este un amestec complex între comerţul şi industria modernă şi agricultura tradiţională. Sectorul privat a cunoscut o dezvoltare rapidă şi puternică, dar statul are un rol major în industria de bază, în domeniul bancar, transporturi şi comunicaţii. Industria de textile şi îmbrăcăminte (este o mare exportatoare) este cea mai importantă şi este deţinută aproape în totalitate de firmele particulare. În 2002, s-au anunţat proiecte de accelerare a privatizării. Intrată în criză financiară, Turcia a primit şi în 2002 un important sprijin din partea FMI şi a Băncii Mondiale. Influenţa deteriorării situaţiei economice s-a făcut simţită şi în planurile social şi politic, prin sporirea tensiunilor în marile oraşe. În acest context, viaţa politică a fost dominată de ascensiunea islamiştilor moderaţi (Partidul Justiţiei şi Dezvoltării), care au câştigat alegerile din 3 noiembrie, formând guvernul Abdullah Gul. În urma acestor alegeri, poziţia Turciei în Orientul Apropiat şi Mijlociu se complică, datorită refuzului islamiştilor moderaţi de a se implica militar împotriva Irakului. Nici în relaţiile cu UE – în pofida sprijinului diplomatic al SUA, Turcia nu poate spera la o fixare de termen pentru eventuala sa integrare. La fel, suportul oferit de Ankara liderilor turci din Cipru de Nord complică relaţia cu Grecia şi UE, tocmai atunci când Summit-ul UE de la Copenhaga, din decembrie 2002, a hotărât includerea acestei ţări în primul val de extindere al Uniunii (până în 2004).

SERBIA ŞI MUNTENEGRU

Fosta Iugoslavie federală (creată în 1992) a continuat să reprezinte spaţiul cel mai tensionat din Balcani. Guvernul Serbiei a fost interesat în primul rând, de controlul asupra instituţiilor statului, neglijând într-o măsură semnificativă reforma economică. În Muntenegru, la fel, preocuparea pentru orientarea politică a primat în raport cu economia. Hiperinflaţia a fost stopată abia odată cu emiterea noii monede naţionale. Criza energetică prelungită reprezintă un grav handicap al ambelor republici.

La nivelul relaţiilor interetnice s-au înregistrat tensiuni, îndeosebi în Voievodina şi Muntenegru. Ungurii din Voivodina se aliniază în mod constant concertului din aşa-numitul spaţiu de influenţă maghiar. Toţi maghiarii din spaţiul pe care ei îl numesc „*Bazinul Carpaţilor*", ambiţionează să acţioneze unitar. Albanezii din Kosovo nu dau de înţeles că ar fi renunţat la refacerea spaţiului "*Albaniei Mari*", indiferent ce spun şi ce se spune despre acest lucru. La fel, albanezii din Muntenegru (Sandjak) solicită o autonomie lărgită. Musulmanii slavi din Bosnia-Herţegovina, sprijiniţi de Turcia şi statele islamice îşi continuă activitatea pentru consolidarea identităţii lor religioase în Europa de Sud-Est. Restul grupurilor minoritare (românii, şi aromânii, italienii de pe coasta Adriaticii) nu pun probleme conflictuale, cu toate că o anumită tensiune se manifestă între oficialii de la Belgrad şi românii (vlahii) din zona Timocului.

Serbia a fost pe mai departe scena unor rivalităţi politice provocate pe de o parte de confruntările dintre partide, pe de altă parte de antagonismele naţionale. Kosovo a rămas sub administraţie ONU. La 4 ianuarie 2002, Parlamentul sârb a restabilit autonomia Voievodinei. Ciocnirile dintre adepţii reformelor radicale şi moderaţi au luat amploare în Serbia; 30 000 de oameni demonstrează la Belgrad, pentru alegeri

anticipate la 28 iunie 2002. În ziua de 30 iunie, Voislav Kostuniţa – considerat „*naţionalist moderat*”, preşedinte federal a fost exclus din parlamentul Serbiei.

Pe lângă disputele dintre reformiştii radicali şi moderaţi, a luat amploare şi diferendumul dintre adepţii statului federal şi cei ai independenţei republicii Muntenegru. În martie 2002, a avut loc un nou dialog Voislav Kostuniţa (preşedintele federaţiei) – Milo Djukanovici (preşedintele Muntenegrului) pe marginea planului european de creare a Uniunii Serbia – Muntenegru. La 14 martie, Serbia şi Muntenegru au semnat un acord în acest sens (parlament comun ce alege preşedintele Uniunii; după trei ani, fiecare stat poate părăsi Uniunea). Muntenegrul a adoptat euro ca monedă naţională. În septembrie-octombrie s-au desfăşurat alegeri prezidenţiale în Serbia, cu rezultate neconcludente. Alegerile legislative din Muntenegru, din 20 octombrie 2002, au dat câştig de cauză adepţilor obţinerii independenţei, pe cale paşnică. Milo Djuganovici a demisionat din funcţia de preşedinte al Muntenegrului, devenind prim-ministru (26 noiembrie).

Normalizarea relaţiilor internaţionale ale Serbiei a intrat, însă, într-o fază ascendentă prin: acceptarea medierii UE în stabilirea viitorului federaţiei (14 martie 2002); vizita ministrului croat de Externe, la Belgrad (22 aprilie); obţinerea statutului de observator în cadrul Adunării Parlamentare NATO (30 mai 2002); solicitarea adresată SUA de a-şi prelungi prezenţa militară în Bosnia-Herţegovina şi Kosovo (3 iulie); acceptarea condiţiilor de aderare la Consiliul Europei (30 august); semnarea Acordului pentru navigaţie pe râul Sava, de către Serbia, Slovenia, Croaţia, Bosnia (3 decembrie), în prezenţa coordonatorului special al Pactului de Stabilitate.

KOSOVO

Provincia sârbă Kosovo a rămas sub administraţie internaţională. La 21 ianuarie 2002, germanul Michael Steiner a fost numit şef al administraţiei civile interimare a ONU (UNMIK). La 4 martie, s-au instalat oficial în funcţii Ibrahim Rugova (preşedintele "*regiunii*") şi Bajram Pexhepi (primul-ministru). Antagonismele albanezo-sârbe s-au menţinut sub pragul critic (ciocnirile dintre poliţia MINUK (ONU) şi etnicii sârbi de la Mitroviţa, din 8 aprilie, demonstraţia albanezilor de la Podujevo, din 14 august). Alegerile din Kosovo, din 26 octombrie au adus sub controlul Ligii Democratice a preşedintelui Ibrahim Rugova, 18 din cele 30 de municipalităţi.

3.2. Interesele directe ale actorilor internaţionali în Europa de Sud-Est

Atitudinea Statelor Unite faţă de Europa de Sud-Est, se încadrează în concepţia Washington-ului asupra evoluţiei situaţiei geopolitice şi geostrategice europene şi din bazinul Mării Mediterane. În viziunea SUA, tendinţa fundamentală a epocii rezida în progresele considerabile ale democraţiei, drepturilor omului, economiei de piaţă etc. Prezenţa SUA în Europa este o expresie a legăturilor trans-atlantice, care se află la temelia NATO şi a comunităţii statelor democratice. Oriunde în Europa Centrală, de Est şi de Sud-Est trebuie încurajate forţele progresului şi democraţiei. Totodată, trebuie combătuţi, prin mijloace diplomatice, consensuale şi de forţă, factorii şi structurile care opun rezistenţă democraţiei, precum şi

factorii ce întreţin stările de tensiune şi conflictele inter-etnice şi inter-religioase etc. Parteneriatul NATO-UE, parteneriatele cu Federaţia Rusă şi Ucraina, participarea activă la OSCE şi înnoirea NATO sunt apreciate drept mijloace esenţiale ale restructurării în sens pozitiv a arhitecturii de securitate în spaţiul euro-atlantic; în acest spaţiu, SUA se detaşează ca putere care deţine un avans tehnologic şi militar evident şi, prin urmare, îşi asumă responsabilităţi politico-militare excepţionale.

În mod concret, SUA şi-au întărit cooperarea cu Grecia şi Turcia şi au depus eforturi în scopul reducerii tensiunilor dintre aceste „*piese de bază*" a dispozitivului flancului stâng al NATO. Concomitent, Washington-ul a câştigat o serioasă influenţă pe lângă guvernele din Albania şi FRI a Macedoniei. Alături de UE şi chiar de Federaţia Rusă, SUA au impus restrângerea graduală a spaţiului conflictual din fosta Iugoslavie şi aducerea părţilor adverse sub control internaţional. Simultan, Statele Unite şi-au lărgit relaţiile cu România, Bulgaria, Croaţia, Albania, Muntenegru etc. şi au stimulat întărirea cooperării dintre România, Bulgaria, Grecia şi Turcia (2001-2002). Preşedintele George Bush a lansat orientarea extinderii "*robuste*" a Alianţei şi a întăririi flancului sudic al acesteia, finalizată prin Summit-ul de la Praga, din noiembrie 2002. vizita preşedintelui G. W. Bush la Bucureşti în noiembrie 2002 şi turneele altor înalţi demnitari SUA şi NATO în regiune, în decembrie 2002, reflectă acelaşi interes strategic major al Washington-ului pentru Balcani. Organizarea noii "*faţade*" estice a NATO – prin includerea ţărilor Baltice şi a României – a fost completată, aşadar, prin întărirea flancului de sud-est şi a dispozitivului euro-atlantic din Mediterana, tocmai prin ancorarea solidă a Balcanilor în structurile NATO şi UE.

Statele Unite continuă să joace în mod evident un rol determinant în proiectarea şi implementarea unei „*reţele complexe de securitate şi stabilitate*" în Balcani, fixată pe aporturi NATO, NATO-PfP, UE, OSCE etc. şi pe o reţea de creştere de iniţiative politico-militare şi diplomatice. Drept rezultat, Europa de Sud-Est – cu toate vulnerabilităţile şi tensiunile sale - este pe cale să devină o regiune stabilă, în care se conturează mecanisme de dezvoltare a cooperării, bi- şi multilaterale, relaţii de bună vecinătate şi instrumente de prevenire şi gestionare a crizelor. Extinderea NATO şi a UE în regiune vizează tocmai democratizarea, dezvoltarea şi stabilizarea Balcanilor, inclusiv, blocarea oricărei tentative de a-i transforma în spaţiul de dispută al Marilor Puteri. Summit-ul de la Praga, din 2002, a marcat şi o nouă redistribuire de roluri în Balcani între NATO şi UE, ultima urmând să preia o serie de misiuni regionale.

Federaţia Rusă favorizează abordări de securitate în sistemele ONU şi OSCE şi, deşi participă la o strânsă cooperare cu NATO, nu a agreat extinderea Alianţei spre Est. Parteneriatul Federaţia Rusă-SUA este perceput la Moscova ca o posibilitate de înţelegere globală. Parteneriatul Federaţia Rusă-NATO, reînnoit în mai 2002 - în pofida unor tendinţe anti-occidentale din cadrul elitei ruse -, priveşte tematica combaterii terorismului, criminalităţii transfrontaliere şi proliferării armelor nucleare. Moscova apreciază OSCE ca o organizaţie destinată prevenirii conflictelor, recunoscându-i atribuţiile, chiar şi în crizele din Transnistria şi, parţial, Cecenia.

În anii din urmă, Moscova a înţeles să coopereze cu Washington-ul pe "*frontul*" împotriva terorismului şi a pus la dispoziţia Alianţei Internaţionale Antiteroriste facilităţi militare în cursul

campaniei din Afghanistan, din 2001. Poziția actuală a Federației Ruse față de problemele Europei de Sud-Est exprimă capacitatea remarcabilă a diplomației Moscovei de a se adapta realităților epocii. Confruntată cu criza de prestigiu generată de disoluția Tratatului de la Varşovia şi cu prăbuşirea URSS, conducerea Federației Ruse a abandonat tonul dur în raporturile cu Occidentul, în plină criză iugoslavă. Locul vechilor amenințări şi presiuni a fost luat de deschidere, dialog şi negociere. Preşedintele Vladimir Putin a dat un nou impuls diplomației de cooperare şi parteneriat cu Occidentul (mai 2002), în mod particular cu SUA. În condițiile în care Europa de Sud-Est evoluează pe traiectoria integrării în NATO şi UE, Federația Rusă rămâne, pe mai departe, foarte activă din punct de vedere cultural şi economic în Balcani (participă, de exemplu, la realizarea proiectelor conductelor petroliere şi de gaze naturale pe direcțiile Adriaticii, Mării Egee şi Turciei asiatice).

Până în prezent, acest mecanism de acțiune a comunității internaționale (SUA, UE, F. Rusă) a împiedicat transformarea „*crizelor locale balcanice*" în conflicte politico-militare de nivel continental.

3.3. Cooperarea regională

Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est

Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est (PSESE) este o inițiativă lansată de Germania, în calitatea sa de deținătoare a preşedinției Uniunii Europene (UE) cu ocazia reuniunii comune a miniştrilor de Externe ai țărilor membre ale UE şi ai țărilor din Europa de Sud-Est (ESE), din 10 iunie 1999. Ulterior, acesta a fost plasat sub egida Organizației pentru Securitate şi Cooperare Europeană – OSCE. În esență, PSESE reprezintă o modalitate prin care statele vest-europene încearcă să se implice mai mult în procesul de realizare a noii arhitecturi de stabilitate şi securitate continentală.

La baza funcționării PSESE stau înțelegerile bilaterale şi multilaterale de bună vecinătate semnate de statele din regiune, precum şi aranjamentele şi principiile ce decurg din apartenența participanților la ONU şi la OSCE – rezoluțiile Consiliului de Securitate al ONU şi Actul Final de la Helsinki.

PSESE vizează:

- diminuarea şi eliminarea potențialului conflictual al regiunii;
- încurajarea şi sprijinirea dezvoltării unor regimuri politice democratice în statele regiunii şi a unor economii de piață prospere şi competitive în aceste state;
- aprofundarea cooperării regionale, transfrontaliere şi accentuarea fluxurilor economice şi politice între statele regiunii şi între acestea şi UE;
- crearea condițiilor pentru deplina integrare a regiunii în structurile politice, economice şi de securitate euro-atlantice.

În cadrul acestei inițiative participă ca membri țări din regiune şi din vecinătate: Albania, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Croația, FRI a Macedoniei, Moldova (din 28 iunie 2001), România, Slovenia, Turcia, Ungaria, Serbia şi Muntenegru (din octombrie 2000). La acestea s-au adăugat Cehia, Polonia şi Slovacia care au devenit membre la data de 29

noiembrie 2001. În funcționarea și dezvoltarea PSESE sunt interesate și alte state cum ar fi: Statele Unite, Japonia, Federația Rusă, Canada.

Activitatea PSESE este sprijinită de organizațiile regionale și globale cu preocupări în domeniul stabilității și securității: UE, OSCE, NATO, Consiliul Europei, Procesul Royamont și este complementară cu celelalte inițiative subregionale: South-Eastern Cooperative Initiative (SECI), Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră (OCEMN, BSEC), Inițiativa Central Europeană (ICE), Central Europe Free Trade Agreement (CEFTA), South-East Europe Cooperation Process (SEECP) și Reuniunea Miniștrilor Apărării din Sud-Estul Europei (SEDM).

Totodată, programele și proiectele inițiate în cadrul PSESE sunt susținute de principalele organisme financiare internaționale: FMI, BERD, Banca Mondială, BEI, OECD.

Pactul funcționează pe baza unei Mese Regionale pentru Europa de Sud-Est (South-Eastern Europe Regional Working Table), la rândul său divizată în Mese de Lucru (Working Tables) care se concentrează asupra următoarelor domenii:

- Masa de lucru pentru democrație și drepturile omului (Masa de lucru I);
- Masa de lucru pentru reconstrucție, dezvoltare și cooperare economică (Masa de lucru II);
- Masa de lucru pentru probleme de securitate (Masa de lucru III), fiind structurată pe două sub-mese de lucru: securitate și apărare; justiție și afaceri interne.

Un Coordonator Special al Pactului este responsabil de îndeplinirea obiectivelor acestuia, fiind sprijinit în activitatea sa de structuri corespunzătoare.

Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, în special Masa de Lucru III, își propune să-și întărească legăturile cu celelalte inițiative regionale pentru o mai bună gestionare și dezvoltarea a proceselor și proiectelor zonale. În acest sens, pe de o parte, Procesul Reuniunilor Miniștrilor Apărării din Sud-Estul Europei (SEDM) se implică deja în activități de natură politico-militară aflate în desfășurare sub egida Pactului, iar, pe de altă parte, Pactul de Stabilitate este interesat să sprijine financiar inițiative demarate în cadrul SEDM (spre exemplu proiectul CIS/SEEBRIG).

În cadrul Mesei III au fost propuse unele proiecte care să asigure o mai bună realizare a obiectivelor de întărire a stabilității și securității regionale:

- finanțarea Centrului SECI (South-East European Cooperative Initiative) pentru combaterea crimei organizate, cu sediul la București, și suplimentarea acestuia cu problematica armelor mici;
- înființarea unui Centrul regional pentru prevenirea conflictelor și managementul crizelor;
- elaborarea unui document comun privind evaluarea riscurilor de securitate pentru Europa de Sud-Est (Element South-Eastern Europe Initiative, lansată de NATO la Washington);
- susținerea inițiativei NATO privind reconversia cadrelor disponibilizate prin reducerea forțelor armate din România și Bulgaria, cu participarea Băncii Mondiale.

În 2002, PSESE a contribuit la demararea acțiunilor pentru restabilirea navigației pe Dunăre, la reglementarea „*navigației pe Sava, la organizarea pieței energetice*” în Balcani etc.

Trilateralele

Trilateralele România-Bulgaria-Turcia şi România-Bulgaria-Grecia, ca şi cooperarea Grecia-Bulgaria-România-Turcia pentru accederea rapidă a României şi Bulgariei în NATO au jucat un rol tot mai important în stabilirea noii configuraţii a flancului sudic al NATO, în Europa de Sud-Est; totodată, trilateralele au urmărit şi accelerarea apropierii României, Bulgariei şi Turciei de standardele UE. La 21 mai 2002, ministrul de Externe al Greciei, G. Papandreu a înaintat UE un document referitor la necesitatea fixării unei date certe pentru includerea României şi Bulgariei în Uniune.

Trilaterala România-Bulgaria-Grecia a continuat aplicarea **Protocolului interguvernamental pentru combaterea criminalităţii transfrontaliere** (din 1998); în cadrul acesteia s-au desfăşurat reuniuni la nivelul şefilor de stat, miniştrilor de externe şi al experţilor.

În mai 2002, în Turcia, s-a desfăşurat cea de-a cincea întâlnire la nivelul şefilor de stat, din cadrul trilateralei România – Bulgaria – Turcia, cu accent pe cooperarea în domeniul umanitar şi al dezastrelor naturale, susţinerii flancului sudic al NATO şi combaterii crimei organizate. S-a exprimat, de asemenea, sprijinul pentru instalarea Centrului regional pentru coordonarea problemelor energetice în Bulgaria. România şi Bulgaria au decis să-şi coordoneze, mai intens şi mai explicit, demersurile şi eforturile de integrare în NATO şi UE.

O altă iniţiativă de cooperare interesantă o reprezintă **Balkan Political Club**, înfiinţat la 27 mai 2001, la Sofia. În compunerea sa sunt reuniţi foşti şefi şi actuali şefi de stat (România, Bulgaria, Turcia, Republica Srpska – Bosnia-Herţegovina, Macedonia, Albania). Scopul acestui "*club*" este accelerarea "*europenizării Balcanilor*".

SEECP (Procesul de Cooperare din Europa de Sud-Est)

SEECP a fost practic inaugurat în 1988 şi blocat pe durata crizelor din fosta Iugoslavie. Este o iniţiativă a statelor balcanice ce se bazează pe **Carta de la Bucureşti pentru relaţii de bună vecinătate şi cooperare** (semnată la 13 februarie 2000, de România, Turcia, Grecia, FRI a Macedoniei, Bulgaria şi Albania) şi pe **Agenda economică regională** (din februarie 2001).

Organizaţia Cooperării Economice la Marea Neagră (BSCE)

BSCE, având un statut de observator ONU, a fost înfiinţată în 1992. Ea îşi propune să adâncească cooperarea economică în scopul întăririi stabilităţii şi securităţii regionale. **Declaraţia de la Bucureşti** din 1995 a statelor BSEC a contribuit la consolidarea organizaţiei. România a deţinut preşedinţia Organizaţiei în 2000. Reuniunea aniversară, din iunie 2002, de la Istanbul a subliniat însemnătatea relaţiilor cu UE, OSCE, NATO şi a luptei comune împotriva crimei organizate şi terorismului internaţional. Statele membre au fondat o Bancă pentru Comerţ şi Dezvoltare şi îşi propun interconectarea reţelelor energetice. De asemenea, s-a evidenţiat disponibilitatea statelor membre de a promova oportunităţile oferite de resursele energetice din bazinul Mării Caspice şi pentru statele din Balcani.

Cooperarea în lupta împotriva terorismului internaţional a fost reexaminată de Grupul special de lucru, la Moscova, între 10-11 decembrie 2002.

Grupul de Cooperare Navală la Marea Neagră (BLACKSEAFOR)

BLACKSEAFOR este o inițiativă regională ce se înscrie în eforturile țărilor riverane Mării Negre de a întări încrederea şi buna înțelegere între statele semnatare, precum şi dezvoltarea cooperării şi interoperabilității între forțele navale. Inițiativa a fost lansată de Turcia la reuniunea Comandanților Marinelor Militare din țările riverane Mării Negre, de la Varna, în aprilie 1998. Participă: Bulgaria, Georgia, România, Federația Rusă, Turcia, Ucraina. Ele se succed la conducerea BLACKSEAFOR prin rotație, în ordine alfabetică.

Între misiuni se remarcă:

- căutare şi salvare pe mare (SAR Ops);
- asistență umanitară (HA);
- acțiuni contra minelor marine (MCM);
- operațiuni de protecție a mediului;
- vizite de bune oficii (GV);
- alte misiuni aprobate de părțile la Acord.

Statutul forței este "*ON CALL*".

Programul de activitate pentru anul următor este aprobat de către miniştrii de Externe/ai Apărării la întâlnirile acestora. BLACKSEAFOR poate fi disponibilă pentru angajarea în operațiuni mandatate de ONU sau OSCE. De asemenea, poate participa şi la alte tipuri de activități internaționale conforme cu scopul şi misiunile sale.

Forța pusă la dispoziția BLACKSEAFOR de România pentru activități în 2002 este de o corvetă. Au mai participat 1 ofițer de stat major, 1 ofițer de legătură la Autoritatea de Control Operațional, 2 ofițeri la reuniunea Grupului de Planificare.

În anul 2002, reuniunile PG al BLACKSEAFOR şi conferințele de planificare operațională s-au desfăşurat în Ucraina, care a fost țara gazdă, deținând şi funcția de comandant al BLACKSEAFOR. România a organizat reuniunea Grupului de Planificare.

Inițiativa de Cooperare Sud-Est Europeană (SECI)

Inițiativa de Cooperare Sud-Est Europeană (SECI) a apărut în urma ideii lansate de ambasadorul SUA, Richard Schifter, în toamna anului 1996. Proiectul este destinat să încurajeze dialogul şi cooperarea în spațiul balcanic şi soluționarea pe cale paşnică a litigiilor, prin susținerea unor proiecte de cooperare economică şi comercială de tip "*transfrontalier*" şi să faciliteze integrarea țărilor din zonă în structurile europene. Statele participante la SECI sunt: Albania, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Croația, FRI a Macedoniei, Serbia-Muntenegru, Grecia, Republica Moldova, România, Slovenia, Turcia şi Ungaria. Inițiativa este sprijinită de către Comisia Europeană, CEE/ONU, OSCE, CEMN, BIRD, BERD şi BEI. SECI cooperează cu alte inițiative subregionale, cum sunt Inițiativa Central Europeană (ICE), Procesul Royaumont şi Cooperarea Statelor Sud-Est Europene (SEECP). Organismul decizional al SECI este Comitetul de agendă ("Agenda Comittee"), format din coodonatorii naționali pentru SECI (care

coordonează în plan intern participarea la proiectele SECI). Comitetul de agendă a selecționat, ca priorități de acțiune, o serie de proiecte desemnând, totodată, statele coodonatoare (responsabile cu organizarea reuniunilor grupurilor de experți pentru implementarea proiectului respectiv).

Inițiativa NATO pentru Europa de Sud – Est (SEEI)

SEEI a luat naştere în 1999. Inițiativa se bazează pe patru „*stâlpi*" („*pillars*"): **Forumul Consultativ asupra Problemelor Securității în Europa de Sud-Est format din NATO, Albania, Bulgaria, Croația, România, FRI a Macedoniei, Slovenia şi Bosnia şi care activează la nivel de ambasadori, pe lângă sediul NATO din Bruxelles; Ad-Hoc Working Group** (AHWG) sub auspiciile EAPC; instrumentele PfP; programe regionale de cooperare de securitate.

SEEGROUP (Grupul Director pentru cooperare în Domeniul Securității în Europa de Sud-Est)

SEEGROUP este o inițiativă a statelor din regiune, aflat în relații de colaborare cu NATO şi cu Pactul de Stabilitate. El reprezintă un forum consultativ pe probleme de securitate în cadrul SEEI, fiind sprijinit de expertiza Secretariatului Internațional al NATO. De fapt, acesta urmăreşte coordonarea asistenței internaționale de securitate. Începând cu luna ianuarie 2002, România deține preşedinția SEEGROUP (concomitent cu aceea a Comitetului de Coordonare a Reuniunilor Miniştrilor Apărării din Europa de Sud-Est şi a Mesei de Lucru III, pe probleme de securitate a Pactului de Stabilitate). SEEGROUP vizează: reforma sectorului militar; facilitarea coordonării cu alte inițiative şi structuri de securitate din regiune. Dintre proiectele la care participă nemijlocit România se remarcă: *Studiul comparativ al Strategiilor Naționale de Securitate din Europa de Sud-Est* (SEESTUDY), SEEMAG, de promovare a cooperării civili-militari în gestionarea securității naționale, SEESTAFF, referitoare la cooperarea în securizarea frontierelor, *Compendiul cuprinzând măsurile de Combatere a Terorismului în Sud-Estul Europei* (lansat de România în noiembrie 2001). Tot în cadrul SEECAP, România a propus realizarea unei "*Rețele Regionale de Avertizare Timpurie*". SEEGROUP activează la nivelele: întâlniri bi-anuale ale reprezentanților regionali; contacte între şefii Misiunilor la NATO, de la Bruxelles; grupuri de lucru ad-hoc, pe proiecte.

Procesul reuniunilor miniştrilor apărării din Sud-Estul Europei (SEDM)

Pe fondul schimbărilor din mediul european de securitate, nouă state sud-est europene (Albania, Bulgaria, Croația, FRI a Macedoniei, Grecia, Italia, România, Slovenia, Turcia) împreună cu Statele Unite au inițiat Procesul reuniunilor miniştrilor Apărării din Sud-Estul Europei cu scopul de a contribui la dezvoltarea securității, stabilității şi cooperării regionale. Acest proces a adunat sub aceeaşi "*umbrelă*" atât state membre NATO, cât şi state partenere. Ucraina a obținut statutul de observator la reuniunile miniştrilor Apărării.

Procesul este compus din reuniunile miniştrilor Apărării şi adjuncţii acestora, şefii Statelor Majore Generale şi adjuncţii, ale Comitetului de Coordonare al SEDM (SEDM-CC) şi Comitetul Director Politico-Militar al MPFSEE (PMSC-MPFSEE), precum şi alte reuniuni la nivel de experţi din ţările participante.

În cadrul SEDM au fost propuse pentru dezvoltare următoarele proiecte:

- ♦ Reţeaua pentru suportul informaţional al managementului crizelor (CIN);
- ♦ Grup de forţe de geniu din ţările membre SEDM (ETF);
- ♦ Constituirea unei reţele de simulare în Sud-Estul Europei (SEESIMNET);
- ♦ Crearea unei reţele de interconectare a spitalelor militare (posibil şi a celor civile) din statele membre SEDM (SIMIHO).

La reuniunea miniştrilor Apărării de la Antalya (20 decembrie 2001), a fost adoptat documentul „*Defence/Military Support to WMD Counter Proliferation, Border Security, and Counter Terrorism*”, referitor la sprijinul acordat Apărării în probleme de contraproliferare a armelor de distrugere în masă, securitatea graniţelor şi contraterorism.

Reuniunea miniştrilor Apărării din Europa de Sud-Est din 11 decembrie 2002, de la Roma, s-a încheiat cu semnarea celui de-al IV-lea Protocol Adiţional la Acordul MPFSEE (Forţa Multinaţională de Menţinere a Păcii).

Forţa Multinaţională de Pace din Europa de Sud-Est (MPFSEE)

Propunerea de înfiinţare a Forţei Multinaţionale de Pace din Europa de Sud-Est, de valoare brigadă, a fost lansată cu ocazia Reuniunii miniştrilor Apărării din sud-estul Europei (Sofia, 3 octombrie 1997), însă Acordul de Constituire a Forţei Multinaţionale de Pace din Europa de Sud-Est a fost semnat la 26 septembrie 2000 (Skopje). Destinaţia acestei forţe este de a executa misiuni în sprijinul păcii, sub mandat ONU şi OSCE, precizate prin rezoluţii ale Consiliului de Securitate, în temeiul Cartei Naţiunilor Unite. State participante: Grecia, Italia şi Turcia, România, Bulgaria, Albania şi FRI a Macedoniei, Slovenia, SUA şi Croaţia (ţări cu statut de observator). Comitetul Director Politico-Militar (PMSC) este organismul politico-militar de coordonare a activităţilor din cadrul MPFSEE.

Comandamentul forţei a fost stabilit la Plovdiv (Bulgaria), cu începere de la 1 septembrie 1999; din 2003, potrivit principiului rotaţiei (la 4 ani), sediul Comandamentului va fi găzduit de România la Constanţa. Forţa este disponibilă începând cu data de 1 mai 2001. La sfârşitul anului 2001, s-a luat în discuţie participarea MPFSEE la operaţiile de pace din Bosnia-Herţegovina.

În 2002, România a deţinut, simultan, preşedinţia unor structuri regionale: SEEGROUP, Masa III a Pactului de stabilitate pentru Europa de Sud-Est, pentru securitate, apărare, justiţie şi afaceri interne – în primul semestru; SEDM – până în septembrie 2003; PMSC al MPFSEE – până în septembrie 2003.

UE şi Europa de Sud-Est

Europa de Sud-Est figurează în agenda extinderii UE (ca şi în agenda similară NATO). La 12 decembrie 2002, Consiliul European de la Copenhaga a decis ca 10 state să se alăture Uniunii în 2004 (între care Slovenia şi Cipru); România şi Bulgaria vor adera la UE, în 2007, dacă vor îndeplini criteriile asumate. De altfel, la 15 noiembrie statele, balcanice au semnat Acordul de la Atena referitor la crearea pieţei regionale de electricitate, racordată la sistemul integrat UE.

Politica de Apărare europeană se va sprijini pe o Forţă de Reacţie Rapidă (60000-100000 de militari) ce urmează să fie operaţională în 2003. Statele membre trebuie să fie în măsură să disloce în întregime forţele în timp de 60 de zile şi să asigure, în cadrul acestora, elemente de răspuns rapid, cu un grad foarte ridicat de disponibilitate. Ele trebuie să fie în măsură să sprijine logistic o asemenea dislocare pentru cel puţin un an de zile. Aceasta va presupune existenţa unui număr adiţional de unităţi dislocabile (şi elemente de sprijin) cu un grad de disponibilitate redus pentru a asigura înlocuirea forţelor iniţiale. Potrivit estimărilor, Forţa de Reacţie Rapidă Europeană va fi angajată în următoarele tipuri de misiuni:

- misiune uşoară de tip umanitar, după o catastrofă naturală sau evacuarea locuitorilor dintr-o zonă;
- operaţiune grea, de restabilire pe cale militară a păcii, de genul celei din Kosovo;
- misiune de menţinere a păcii, pentru evitarea declanşării unei crize.

Consecventă principiilor de participare efectivă la eforturile comunităţii internaţionale de edificare a noii arhitecturi de securitate, România, ca parteneră a UE, va contribui la Forţa de Reacţie Rapidă Europeană cu 1200 de oameni. Aceste efective au devenit operaţionale începând cu 2001 şi sunt puse la dispoziţie gradual, funcţie de decizia politică şi de solicitările UE.

NATO şi Europa de Sud-Est

NATO a avut un rol decisiv în gestionarea crizelor politico-militare din Europa de Sud-Est (în special, în Balcanii de Vest) şi în stabilitatea regiunii. Prezenţa militară NATO este înregistrată astăzi în: Bosnia-Herţegovina, Kosovo, FRI a Macedoniei şi Albania. Structuri NATO s-au instalat de decenii în Grecia şi Turcia, Balcanii fiind pe cale de a se integra în ansamblul lor, în diferite forme, în dispozitivul strategic NATO.

Accentul se deplasează de la funcţia strict defensivă pe care a exercitat-o în mod obişnuit NATO, spre un rol de combatere a unor ameninţări neconvenţionale, în afara teritoriului statelor membre. Noile provocări au fost identificate în războaiele interetnice, terorism şi traficul de persoane, materiale nucleare, arme şi droguri. Modificările respective se regăsesc codificate în "*Noul Concept Strategic*" îmbunătăţit la Praga, în 2002, care subliniază şi importanţa menţinerii "*legăturii transatlantice*" dintre Statele Unite şi Vestul Europei şi a "*conservării potenţialului militar al NATO*".

O altă direcţie de acţiune accentuată în anii din urmă o reprezintă procesul de extindere al Alianţei în fostul spaţiu comunist. În paralel, s-au cristalizat şi au luat amploare: Parteneriatul pentru Pace (inaugurat în perioada 1991-1994) şi parteneriatele speciale NATO-Federaţia Rusă şi NATO-Ucraina. Parteneriatul pentru Pace şi procesul de extindere au inclus, între 1997-2002, dintre statele sud-est

europene: România, Bulgaria, Slovenia, Croaţia, Albania şi FRI a Macedoniei. România, Slovenia şi Bulgaria au primit invitaţia oficială de a se integra în NATO, la Summit-ul de la Praga din noiembrie 2002; Croaţia şi Albania au fost incluse în procesul MAP, în vederea aderării lor la Alianţă.

Acordurile de parteneriat strategic dintre NATO şi UE, din 12 şi 16 noiembrie 2002, deschid perspective favorabile stabilităţii în Balcani, unde se ia în calcul înlocuirea unor forţe de pace NATO prin structuri asemănătoare ale UE.

3.4. Vulnerabilităţi şi ameninţări în mediul de securitate din Europa de Sud-Est

Problematica de securitate a Balcanilor rămâne, totuşi, preocupantă datorită menţinerii unor tensiuni zonale, a cristalizării unor opţiuni diferite cu privire la zonă (de fapt cu privire la viaţa internaţională) între SUA şi UE şi încercărilor Federaţiei Ruse de a-şi menţine prestigiul şi influenţa în spaţiul respectiv, prin mijloace politico-diplomatice, economice, culturale etc.

a) Vulnerabilităţi

Din punct de vedere economico–social, spaţiul de securitate sud-est european evidenţiază o serie de "*slăbiciuni de structură*", ce decurg din: sărăcia relativă a solului şi subsolului, organizarea producţiei, repartiţiei şi schimbului după modelul "*epocii coşului de fum*" (industrii grele depăşite tehnologic astăzi); infrastructura slab dezvoltată; lipsa capitalului necesar investiţiilor de modernizare industrială şi de promovare a serviciilor; o piaţă relativ „*săracă*", puţin atractivă pentru marii investitori occidentali; persistenţa unor mentalităţi „*tradiţionaliste*" în numeroase zone din Albania, Grecia, fosta Iugoslavie etc.; locul important ocupat de „*economia subterană*" în dinamica economică a regiunii etc.

Acestor „*slăbiciuni organice*" li se adaugă: impactul negativ al războaielor şi conflictelor armate locale (Iugoslavia, Bosnia–Herţegovina, Kosovo, FRI a Macedoniei) asupra economiilor naţionale şi a circuitelor economice regionale; unele rezultate nefavorabile obţinute în aplicarea reformelor de modernizare în fostele state socialiste; creşterea demografică vertiginoasă din anumite zone (Albania, Kosovo), în condiţiile neimplementării complete a reformelor economice şi a stagnării sau chiar a regresului producţiei industriale; unele consecinţe ale proceselor de regionalizare şi mondializare economică etc.

Vulnerabilităţile economice ale Europei de Sud–Est reprezintă un serios handicap în „*competiţia*" est–europeană pentru aderare la NATO şi UE. Totodată, acest handicap economic sporeşte dependenţa statelor din regiune faţă de marii investitori străini şi împiedică constituirea unei baze economice solide, absolut necesare înfăptuirii cooperării economice şi politice în plan regional. În acelaşi timp, dependenţa energetică de Federaţia Rusă şi Orientul Apropiat şi Mijlociu este mai evidentă decât în Occident. Fiind un „*generator de insecuritate economică*", Europa de Sud–Est trebuie să aibă de prioritate pe agenda de lucru a UE, NATO şi OSCE.

Din punct de vedere politic, principala carenţă a complexului balcanic de securitate constă în incapacitatea componentelor sale (state–naţiuni, federaţii, uniuni) de a preveni şi gestiona crizele locale.

Foarte îngrijorător este faptul că, nici în prezent, nu s-a încheiat (definitivat) procesul inaugurat în 1989–1990 de remodelare politico–teritorială a regiunii. Tensiuni interetnice persistă în fosta Iugoslavie (în Muntenegru, Kosovo şi Voivodina) şi în FRI a Macedoniei. Tensiuni politice s-au înregistrat constant între reformişti şi naţionalişti în Bosnia-Herţegovina, Serbia şi Muntenegru), precum şi între partidele laice şi cele religioase (în Bosnia-Herţegovina, Kosovo, Turcia). Serbia şi Muntenegru nu au atins nivelul normal de stabilitate politică internă; în Bosnia-Herţegovina, Kosovo şi FRI a Macedoniei, stabilitatea politică, internă este garantată de prezenţa militară internaţională.

Această stare de inamiciţie dintre componentele sistemului – cu punctele sale de maximă intensitate din anii 1990-1999 – şi-a micşorat gradul de periculozitate în 2002, dar situaţia în sine rămâne preocupantă..

În egală măsură, lipsurile în domeniile asimilării sistemelor moderne de valori democratice, dezvoltarea confuză a regimurilor democratice, reflexele autoritare ale liderilor, semnalele de intoleranţă politică, toate denotă o relativ instabilă bază organizatorico-socială a democraţiei în Balcani. În mod concret, ţările balcanice evoluează între turbulenţă şi stabilitate. Ca şi în sfera economică, în cea politică din Europa de Sud-Est se înregistrează, aşadar, obstacole reale în calea procesului de integrare europeană şi euroatlantică. La nivel politic, regiunea trebuie să primească o constantă şi substanţială asistenţă din partea NATO şi UE.

Din punct de vedere militar, cu unele excepţii, statele din Balcani nu au resursele şi mecanismele necesare gestionării şi rezolvării crizelor de amploare şi nici posibilitatea de a contracara, prin forţe proprii, agresiuni externe.

În cuprinsul regiunii, controlul politic asupra forţelor armate a fost obţinut, în general, cu destulă dificultate (România face, desigur, o fericită excepţie de la această regulă). Cu toate acestea, în Turcia, Grecia, FRI a Macedoniei, Serbia şi Croaţia, armata deţine încă poziţii puternice în stat şi acţionează ca un redutabil grup de presiune asupra mediului politic, mai ales că societatea civilă nu oferă probe clare de activism.

Pe de altă parte, controlul autorităţilor asupra unor formaţiuni şi organizaţii paramilitare (de tipul UCK sau al miliţiilor macedonene, sârbe, bosniace etc.) nu pare pe deplin convingător. În unele cazuri, formaţiunile militare s-au dovedit atât de incisive, încât au pus în dificultate forţele armate regulate şi forţele internaţionale de menţinere a păcii.

În ultimul timp, cu precădere după atacul terorist asupra SUA din 11 septembrie 2001, s-a descoperit existenţa unor „*nuclee*” şi reţele teroriste în Balcani, preponderent de orientare islamistă (Bosnia-Herţegovina, Kosovo, Albania). Grupări teroriste de extremă strângă operează în Grecia şi Turcia.

Gradul de instabilitate politico-militară din Europa de Sud-Est este subliniat şi de crearea în regiune a unor zone „*tradiţional*” sau potenţial conflictuale, cu o fizionomie proprie: Tracia de Est, insulele din partea răsăriteană a bazinului Mării Egee, Macedonia de Sud, Albania de Sud, Kosovo,

Bosnia, Herțegovina, Voivodina etc. În zonele respective s-au acumulat în timp tensiuni economice, politice, militare, etno-culturale etc.

Din punct de vedere etno-cultural, Europa de Sud-Est reprezintă un autentic mozaic de popoare, culturi şi religii. Raporturile de intoleranță între componentele complexului regional sunt mai puternice decât cele de toleranță constructivă şi de cooperare. Până de curând, conflictele interbalcanice, interetnice şi interconfesionale s-au soluționat prin recurgerea la arme şi purificare etnică (Croația, Bosnia-Herțegovina, Kosovo). Abia în 2002 nu a cunoscut nici o tensiune sau vreun conflict armat interetnic cu importanță semnificativă.

O vulnerabilitate a Balcanilor, întâlnită şi în alte spații de securitate ale Europei, este reprezentată, deci, de o întreagă istorie de dispute teritoriale şi de conflicte etno-culturale şi religioase.

Depăşirea handicapului unui trecut istoric împovărător reclamă inițiative şi instrumente de ordin economic, politic şi militar. În egală măsură, se impune o intensă activitate de remodelare a concepțiilor şi mentalităților oamenilor, de educație în spiritul respectării drepturilor şi libertăților civice, al toleranței politice şi religioase, al cooperării pe multiple direcții şi al convietuirii în comun.

Toate acestea duc la concluzia că nerezolvarea (aplanarea) într-un interval mediu de timp a tensiunilor etno-culturale din Europa de Sud-Est prin statuarea valorilor democratice moderne şi prin colaborarea dintre state se poate solda cu amplificarea poziției Balcanilor de spațiu de insecuritate.

Coroborarea efectelor vulnerabilităților economico-sociale, politice, militare şi etno-cuturale ar conduce către definirea în continuare a Europei de Sud-Est drept spațiu de insecuritate internă. În 2002, gradul de insecuritate internă a regiunii s-a păstrat în limite „*gestionabile*”, cu observația că, în principal, actorii internaționali externi au avut inițiativa şi capacitatea de a localiza şi aplana tensiunile. Este o caracteristică actuală a complexului de securitate balcanic.

b) Amenințări

Interne: vulnerabilitățile trecute în revistă anterior sunt capabile să devină tot atâtea amenințări, în situația în care acțiunea lor se face resimțită pe termen mediu sau lung, cu grade sporite de intensitate: fragilitatea sistemelor economice moderne; prelungirea proceselor de redefinire național-teritorială în Balcani; turbulența politică la nivelul mediilor interne de securitate şi la cel regional; persistența tensiunilor şi disputelor etno–culturale şi teritoriale; ritmul lent în care se edifică un sistem de securitate regională etc.

Externe: sub unghi economic, un conflict armat în Orientul Apropiat şi Mijlociu, generat de nerezolvarea crizelor din Palestina şi Golful Persic, s-ar repercuta negativ asupra dinamicii economice în curs de coagulare în interiorul Pactului de Stabilitate.

Foarte îngrijorătoare este dependența energetică a Balcanilor de petrolul arab şi rusesc şi de gazele naturale, transportate din Ucraina şi Rusia.

Deopotrivă, încetarea asistenţei economice internaţionale în regiune (rol preponderent UE) ori un eventual eşec al implementării monedei unice în spaţiul UE s-ar resimţi acut şi în sens negativ în Europa de Sud-Est.

Apreciem că includerea într-un ritm lent a statelor din Balcani în procesele de integrare UE şi NATO coroborată cu incapacitatea lor de a edifica un sistem regional de securitate constituie principalele ameninţări externe în complexul de securitate analizat.

Deosebit de periculoasă ar fi şi transformarea concurenţei pentru influenţă în regiune, constatată la nivelul politicilor promovate de Occident şi Rusia, în ciocnire politico-militară directă sau prin interpuşi. Pe fundalul evidenţiat mai sus, o premisă negativă pentru stabilitatea în Balcani ar fi deschisă şi de conturarea unor tensiuni între UE (Germania şi Franţa) şi SUA.

Fără doar şi poate, stabilitatea în regiune poate fi grav afectată de fenomenele terorismului internaţional, de reţelele crimei organizate şi de expansiunea fundamentalismului islamic sau ortodox. Atât terorismul, cât şi crima organizată se manifestă în Balcani, tendinţele respective fiind pe moment ţinute sub control (Pactul de Stabilitate, OSCE, Strategiile antiteroriste ale UE, NATO).

În ansamblu, starea de securitate în Europa de Sud-Est s-a prezentat în anul 2002 în condiţii „*mulţumitoare*".

Există indicii că nivelul sporit de insecuritate regională din 1990-2001 este pe cale să fie depăşit. Focare de criză se menţin încă în Macedonia, Muntenegru şi Serbia generate de: implementarea noii Constituţii care oferă avantaje politice minorităţii albaneze; redefinirea raporturilor dintre Muntenegru şi Serbia, prima vizând obţinerea independenţei reale; aceeaşi tendinţă de independenţă reală se afirmă şi în Kosovo.

Finalizarea formulei politice de rezolvare democratică şi durabilă a „*problemei succesiunii iugoslave*" va fi examenul crucial al ONU, UE, NATO şi OSCE în Balcani; un faliment al politicii de negociere şi armonizare a intereselor între părţi în diferendele din Serbia, Muntenegru şi FRI a Macedoniei, ar pune în discuţie toate demersurile de cooperare de natură economică, instituţională şi culturală în sud-estul Europei. „*Situaţia din Balcani este în continuare nesigură şi reclamă încă o prezenţă militară internaţională*" declara la 5 octombrie 2002, Michele Alliot-Marie, ministrul francez al Apărării.

Semnificative pentru persistenţa unor riscuri şi ameninţări în regiune sunt analizele şi prognozele (de fapt o evaluare comună – de tip SEECP) statelor sud-est europene, pe 2001-2002:

- Intervenţia comunităţii internaţionale, în special a NATO, a reuşit să reducă şansele declanşării, în viitorul apropiat, a unui nou război în regiune.
- Statele din Europa de Sud-Est s-au angajat (în conformitate cu **Carta de la Bucureşti,** din februarie 2000) să promoveze relaţii de bună vecinătate şi de colaborare reciprocă. Sub egida NATO, UE, ONU sau a OSCE, s-au dezvoltat formulele de cooperare regională. Structuri tip SEECAP, SEDM,

SEEGROUP, Pactul de Stabilitate sau SEEI au contribuit la detensionarea raporturilor dintre statele balcanice.

- Statele s-au angajat să aplice măsurile convenite cu OSCE (CSBM şi controlul armamentului), în scopul menținerii stabilității în peninsula Balcanică. Un pas înainte, în acest sens, îl constituie înființarea Brigăzii Multinaționale pentru Menținerea Păcii din Sud-Estul Europei.
- În mediul de securitate din Peninsula Balcanică se manifestă o serie de vulnerabilități şi de riscuri care ar putea afecta, pe termen mediu, stabilitatea regională.
- Naționalismul agresiv continuă să se manifeste în zonele care au fost obiect al disputelor în ultimul deceniu. Din această cauză se impune menținerea forțelor internaționale, sub comandă NATO, în Bosnia-Herțegovina, Kosovo sau FRI a Macedoniei.
- Nici diferendul dintre Grecia şi Turcia nu a fost rezolvat, în ciuda numeroaselor tentative de mediere.
- Între riscurile la adresa securității din Europa de Sud-Est se detaşează şi terorismul.
- Unele state din regiune (Albania, Bosnia-Herțegovina, FRI a Macedoniei) se confruntă cu probleme instituționale.
- Nu în ultimul rând, trebuie menționate dificultățile economice. Sărăcia afectează securitatea balcanică deoarece favorizează instabilitatea socială şi tensiunile inter-etnice.

c). Tendințe pentru 2003

- **Economice**

Statele din primul şi cel dea-l doilea „*val*" al extinderii UE (Slovenia, Bulgaria, România) îşi vor concentra atenția pe reformele economice, politice şi instituționale din „*traseele*" proprii de aderare. Grecia ca stat membru UE va stărui, probabil, în vederea impulsionării efortului de asistare al Uniunii în direcția pregătirii statelor candidate la aderare, cu accent pe Bulgaria şi România. Celelalte state balcanice vor trebui să-şi amplifice eforturile de reformă economică, şi să obțină creşteri economice vizibile, în perspectiva continuării proceselor de integrare europeană. De o asistență economică serioasă vor trebui să beneficieze, pe mai departe, atât România şi Bulgaria, cât şi Serbia, Albania, Bosnia-Herțegovina, Kosovo, Turcia şi FRI a Macedoniei.

- **Politice**

Stabilizarea regimurilor politice în statele balcanice afectate de conflictul prelungit din fosta Iugoslavie va continua, cu accent pe Serbia şi Muntenegru. Tendința actuală de separare instituțională a celor două republici se va perpetua şi în 2003, ca şi disputa politică dintre reformiştii şi moderații din Serbia şi Bosnia-Herțegovina. Stabilitatea politică se va consolida pe mai departe în Albania şi Croația, Bulgaria, Grecia, România şi Slovenia au deja regimuri politice stabile. O situație cu grad sporit de periculozitate s-ar putea contura în Turcia, ca urmare a: tendinței guvernului musulman moderat de a modifica Constituția laică a statului; apariției unui conflict deschis între armată şi guvern, pe tema atitudinii Turciei în ipoteza unui atac al SUA în Irak.

- **Militare**

Tensiuni şi conflicte militare locale nu sunt de aşteptat în 2002. sistemul de control politico-militar internaţional va funcţiona cel puţin la parametrii din 2002. Rămâne însă de examinat modalitatea în care UE va gestiona problemele specifice din anumite zone, în ipoteza reducerii prezenţei militare SUA în regiune. De asemenea, anumite tensiuni politico-militare locale s-ar putea manifesta, ca reacţie a comunităţilor musulmane fundamentaliste la un atac al SUA şi aliaţilor lor în Irak (cu sau fără aprobarea ONU).

În acelaşi timp, în Balcani vor continua procesele de includere a Sloveniei, Bulgariei şi României în NATO, precum şi aplicarea procesului MAP în Croaţia, Albania şi FRI a Macedoniei. În egală măsură se va aprofunda cooperarea politico-militară a UE.

- **Cooperarea regională**

Din datele prezente, cooperarea regională se va dezvolta, pe coordonatele ultimilor ani, vizându-se: cooperarea economică (îndeosebi energetică) şi politică, în cadrul Pactului de Stabilitate, bilaterală, trilaterală, interbalcanică etc. Cooperarea politico-diplomatică şi armonizarea instituţională vor reprezenta alte priorităţi ale anului 2003, ca şi efortul comun de acţiune împotriva ameninţărilor începutului de mileniu III (terorismul internaţional, proliferarea armelor de nimicire în masă, criminalitatea transfrontaslieră etc.).

- **Cooperarea internaţională**

Europa de Sud-Est va evolua pe traiectoria integrării în NATO şi UE, cu observaţia că va spori importanţa iniţiativelor europene economice, instituţionale şi de securitate internaţională.

4. COORDONATE ALE MEDIULUI DE SECURITATE ÎN ANUL 2002 ŞI PERSPECTIVE PENTRU 2003 ÎN ASIA ŞI ÎN SPAŢIUL EX-SOVIETIC

4.1. Aspecte generale

Se conturează, până acum, două mari etape în procesul de globalizare. Prima se desăvârşeşte în ultimul deceniu al secolului al XX-lea, cea de a doua începe imediat după atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 asupra Statelor Unite ale Americii şi este o continuare a unei lungi istorii de confruntare şi inamiciţie. Prima etapă se caracterizează, în principal, prin confruntare, concurenţă acerbă, izbucnire haotică a unor focare de criză, regrupare a o serie de ţări în jurul Statelor Unite şi Uniunii Europene şi prin reacţii violente la globalizare, prin recrudescenţa fundamentalismului, a ameninţărilor asimetrice, non-statale, şi creşterea vulnerabilităţii societăţilor moderne, îndeosebi a celor informaţionale.

Este, deci, o etapă de confruntare şi concurenţă. Cea de a doua etapă, care abia a debutat, are o cu totul altă filozofie, generată tocmai de sporirea vulnerabilităţii statelor la ameninţările asimetrice non-statale (dovedită la 11 septembrie 2001) şi de imposibilitatea punerii în operă, fără riscuri imense, a

politicilor de confruntare. Definită foarte clar şi în noua strategie de securitate a Statelor Unite, dar şi în doctrina Rusiei, în concepţia Uniunii Europene şi în strategiile de securitate sau în politicile de dezvoltare şi în doctrinele de apărare ale altor ţări, noua etapă se caracterizează prin consolidarea interdependenţelor, prin colaborare şi cooperare în crearea unor baze economice regionale foarte puternice, a unor zone de stabilitate şi securitate (economică, socială şi militară) în jurul cărora şi după modelul cărora să evolueze întreaga lume. Este, deci, o etapă care pune în operă o nouă filozofie a interdependenţelor şi non-confruntării. In acest scop, marile puteri economice ale lumii – Statele Unite ale Americii, Uniunea Europeană şi Japonia -, marii arhitecţi ai noii construcţii mondiale – Uniunea Europeană, Statele Unite ale Americii, Rusia, China, India şi Asia Sud-Estică – încep să-şi dea mâna şi să-şi armonizeze politicile şi strategiile pentru viitor.

Lupta nu se mai duce între aceşti mari actori, între aceşti mari poli de putere, în jurul cărora se grupează, practic, întreaga planetă, ci între ei, pe de o parte, şi ameninţările non-statele, teroriste şi asimetrice, pe de altă parte. Este timpul ca lumea să se concentreze şi să-şi unească forţele pentru a combate răul din sine. Iar primul model al acestei noi filosofii, în afară de cel al Uniunii Europene, care este doar o regrupare a unui continent prea greu încercat şi prea mult bântuit de fantasmele istoriei, se pare că se va realiza în spaţiul euro-asiatic, prin concertarea eforturilor Statelor Unite, Asiei şi Uniunii Europene. Anul 2002 este primul an care conturează, nu doar ca tendinţă, ci şi ca realitate, o astfel de filosofie.

Generoasă prin universalitatea ei, o astfel de filozofie nu va fi uşor acceptată de toată lumea. Reacţiile vor fi numeroase şi felurite. Ele se vor declanşa din focare de criză „*itinerante*“, greu de controlat, de gestionat şi de stins. Însă, primul pas spre această nouă filozofie este în curs de a fi făcut.

Evenimentele privitoare la mediul de securitate ale anului 2002, din spaţiul asiatic şi din cel ex-sovietic au anumite particularităţi faţă de cele anterioare. Unele le continuă (într-o formă diferită) pe cele din anul 2001, altele îşi au o nouă bază şi o nouă justificare, datorită, în primul rând (dar nu numai), efectelor în aceste spaţii ale atacurilor teroriste de la 11 septembrie 2001 din Statele Unite ale Americii, care au marcat o mare cotitură în reconfigurarea mediului de securitate. Aceste atacuri au dezvăluit o parte din vulnerabilităţile societăţii moderne, iar adevărata lor dimensiune s-a relevat abia în anul 2002.

Atacul american asupra bazelor de antrenament ale reţelelor Al-Qaida din Afghanistan, susţinut de Rusia şi de coaliţia antiteroristă care s-a format imediat după 11 septembrie, arată, implicit, că, în spaţiul asiatic central, mai funcţionează încă (desigur, într-o altă formă şi de cu totul o altă natură), acel foaier perturbator care a bulversat şi a influenţat odinioară civilizaţia romană, pe cea chineză şi pe cea indiană. Ţinta principală a atacurilor războinicilor nomazi din foaierul perturbator aflat între Marea Caspică şi Manciuria era însă Imperiul Roman. Ţinta principală a atacurilor teroriste de azi o reprezintă Statele Unite. După unii cercetători, Statele Unite ale Americii reprezintă, azi, pentru civilizaţia planetei, ceea ce a reprezentat Imperiul Roman pentru civilizaţia europeană. Această similitudine poate facilita

elaborarea mai atentă a unui model de reacție care să prevină recrudescența conflictualității și să reducă pe cât posibil proliferarea focarelor generatoare de crize și tensiuni.

Pentru analiza unitară a mediului de securitate din spațiul asiatic și din cel ex-sovietic, - „*Heartland-ul*“ clasicilor geopoliticii - vom împărți aceste spații astfel (Anexa nr. 1):

- Actori principali: Federația Rusă, China, India, Japonia și Statele Unite ale Americii[1];
- Asia Centrală (sau Mediană): a. Spațiul ex-sovietic: Kazahstan, Kirghizstan, Tadjikistan, Turkmenistan, Uzbekistan; b. Afghanistan;
- „Axa răului“: Coreea de Nord, Iran, Irak;
- Asia de Nord Est, care cuprinde, în afară de cei trei mari actori (China, Federația Rusă, Japonia), și Coreea de Sud;
- Asia de Sud-Est: Birmania, Thailanda, Laos, Vietnam, Filipine, Malaiezia, Indonezia, Singapore;
- Spațiul ex-sovietic european: Ucraina, Belarus, Țările Baltice (Lituania, Letonia, Estonia), spațiul caucazian (Georgia, Azerbaidjan, Armenia).

Această împărțire acoperă o mare parte din continentul Eurasia unde se află două treimi din regiunile cele mai dezvoltate, 75 % din populația lumii, 60% din produsul mondial, 75 % din resursele energetice cunoscute, desigur, incluzând și Europa.

ASIA. REALITĂȚI ȘI PROIECTE



---

[1] Statele Unite nu fac parte din spațiul asiatic, dar acționează ca actor principal și în acest spațiu.

4.2.Vulnerabilităţile spaţiului asiatic şi ale celui ex-sovietic sunt încă mari, dar tendinţa este de punere a lor sub un control naţional sau zonal din ce în ce mai eficient.

Aceste vulnerabilităţi sunt:

Economice:

- generate de procesul de tranziţie către economia de piaţă;
- generate de reconfigurarea economică a spaţiului;
- generate de bătălia pentru resursele asiatice;
- generate de lipsa de finanţare sau de dificultăţile finanţării.

Politice:

- specifice perioadelor de tranziţie şi schimbării de filosofie;
- generate de precaritatea societăţii politice în formare în multe dintre ţările ex-sovietice;
- generate de rivalităţi de ideologii;
- generate de diversitatea intereselor grupărilor politice, entităţilor statele sau non-statele;
- generate de procesul frontierei;
- generate de influenţe exterioare foarte puternice.

Etnice şi religioase:

- puternica influenţă a factorului etnic religios în reconfigurarea societăţilor post-comuniste (în spaţiul ex-sovietic);
- tendinţa unor etnii spre autonomie (în spaţiul tibetan, în cel caucazian, în cel turkestan etc.);
- pătrunderea fundamentalismului.

Sociale:

- generate de procesele anomice;
- generate de procesul reaşezării relaţiilor sociale;
- generate de marile mişcări identitare.

Militare:

- generate de existenţa, în acest spaţiu, a mai bine de jumătate din arsenalul nuclear al lumii, de dificultatea punerii în aplicare a tratatelor de neproliferare şi de reducere a acestor armamente şi de relativitatea controlului folosirii energiei nucleare, a mijloacelor chimice şi biologice în scopuri militare, simultan cu persistenţa unor vechi stări conflictuale;
- generate de conceptul „*Axa răului*" şi de modul în care vor acţiona sau vor reacţiona aceste ţări (Coreea de Nord, Iranul şi Irakul) şi statele din zonă la posibilele măsuri pentru izolarea sau descurajarea celor trei state;
- generate de începerea implementării, în anul 2002, de către Statele Unite, a iniţiativei NMD (apărarea naţională împotriva rachetelor), de posibilul export al acestui sistem, sau a unor componente ale sale, îndeosebi în Japonia (care cooperează cu Statele Unite pentru

realitatea unui sistem de apărare antirachetă de teatru – TMD) şi în Taiwan, de punerea în aplicare a conceptului TMD (ce se pare că se intenţionează a fi desfăşurat în zonă) şi de măsurile care pot fi luate de ţările nucleare din spaţiul asiatic;

- generate de acţiunile teroriste şi de posibilul acces al teroriştilor la arme de distrugere în masă – ADM;
- generate de conflictualitatea militară a acestor spaţii, îndeosebi în zona Kaşmirului, în Caucaz, poate şi în Asia Centrală;
- generate de procesul transformării armatelor;
- generate de recrudescenţa acţiunilor împotriva globalizării.

După atacurile din 11 septembrie 2001, politicile şi strategiile privitoare la spaţiul asiatic au luat o turnură neaşteptată. Rivalităţile dintre marii actori s-au diminuat, cel puţin pe termen scurt, iar semnalele de colaborare în vederea stabilizării zonelor tensionate şi obţinerii unui avantaj (nu neapărat în detrimentul celuilalt, ci în limite acceptabile) s-au amplificat. Este încă prea devreme să se afirme că o astfel de soluţie va fi acceptată, pe termen lung, de toată lumea, dar, pe moment, ea se dovedeşte promiţătoare. Oricum, rolul marilor actori în spaţiul asiatic s-a consolidat, iar mişcările destabilizatoare, identitare, fundamentaliste, deşi n-au dispărut, au pierdut teren.

Anul 2002 a arătat că, în acest spaţiu, rolul cel mai important l-au avut mai ales Rusia şi Statele Unite, dar şi ceilalţi mari actori, dintre care se detaşează China..

4.3. Marii actori

4.3.1. Federaţia Rusă



Suprafață: **17.075** milioane km$^{2.}$

Populație: **146** milioane locuitori.

PNB: **241,0** miliarde de dolari

PNB/locuitor: **1 660** dolari (2000).

Creştere economică: **8,3** %

Bugetul destinat educației **3,5** % din PNB

Speranța de viață: **65** ani

Bugetul de apărare: **44** miliarde dolari (2001)

Efectivele armatei: **977 000** militari activi şi **20 000 000** de rezervişti.

Evenimentele din spațiul Federației Ruse din anul 2002 cu determinații în domeniul securității naționale, regionale şi internaționale s-au înscris în efortul general al țării pentru stabilizarea economiei, ameliorarea raporturilor internaționale, crearea unui mediu de securitate stabil în spațiile şi zonele de interes pentru Rusia şi obținerea unui susțineri internaționale în lupta împotriva terorismului.

Ele s-au desfăşurat cu preponderență în plan economic, în plan politic şi diplomatic şi în plan militar.

Acțiunile Rusiei în plan economic, susținute prin toate celelalte mijloace, îndeosebi prin cele politice şi diplomatice, au vizat, în general, consolidarea poziției Rusiei în relațiile economice cu partenerii strategici (Statele Unite ale Americii, Uniunea Europeană, China, India, Japonia şi, într-o

oarecare măsură, cu Iranul), precum şi cu ţările din Asia Centrală şi cu structurile integrative ale Regiunii Asia–Pacific, ale Asiei de Nord-Est (China, Japonia, Coreea de Sud) şi ale Asiei de Sud-Est, obţinerea unor finanţări substanţiale, accesul la tehnologii performante, controlul resurselor strategice, crearea condiţiilor pentru ca, în viitorul apropiat şi îndepărtat, Rusia să beneficieze la maximum de atuurile sale strategice în procesul globalizării economice şi combaterea corupţiei.

Obiectivele politicii şi diplomaţiei ruseşti au fost realizarea şi consolidarea de parteneriate strategice prin care să se asigure stabilitatea în spaţiile de interes pentru Rusia şi crearea condiţiilor necesare dezvoltării economice.

În anul 2002, multe din ameninţările la adresa securităţii naţionale ruse au fost ameliorate (îmbunătăţirea situaţiei economice) sau reconfigurate. Rusia a acţionat cu consecvenţă pentru reducerea vulnerabilităţilor sale şi începerea unui proces coerent de îndeplinire a unor obiective strategice pe termen lung. Extinderea NATO a eliberat Rusia de responsabilităţi complexe în complicatele procese ale identificării şi rezolvării problemelor frontierelor interioare. Se pare că, în mod paradoxal, acestea pot fi mai uşor controlate prin participarea unor actori zonali (Turcia, India, chiar Iranul, forumuri şi asociaţii) şi mondiali (Statele Unite şi Uniunea Europeană). Prezenţa americanilor în ţările din Asia Centrală şi investiţiile făcute aici sunt benefice pentru Rusia, întrucât vor duce la reducerea tensiunilor perturbatoare şi la ridicarea economică a zonei.

Faţă de anul 2001, vulnerabilităţile Federaţiei Ruse, în toate planurile, s-au diminuat prin practicarea unei politici, în plan intern şi în plan internaţional, flexibile şi mai bine cuplate pe obiective strategice pe termen lung:

- Continuarea procesului de ameliorare a relaţiilor cu Occidentul;
- Consolidarea şi concretizarea parteneriatului strategic cu Statele Unite, atât în relaţia directă, cât şi prin intermediul forumurilor şi structurilor regionale Asia – Pacific - RAP;
- Continuarea procesului de realizare, în timp, a unui parteneriat strategic asiatic cu China şi India şi constituirea unei puternice regiuni euro-asiatice;
- Consolidarea participării ruseşti la forumurile şi organismele din zona Asia – Pacific.

Rusia este consecventă politicii sale de mare putere cu interese globale. În acest scop, ea aplică o serie de strategii active directe şi indirecte.

În anul 2002, politica externă şi economia au evoluat în dimensiunea lor geopolitică şi geoeconomică, Rusia urmărind punerea în aplicare a unor *strategii regionale coerente*, în cadrul structurilor şi entităţilor deja existente, şi a unei *strategii globale indirecte*, cu obiective pe termen lung.

Rusia începe să elaboreze o strategie asiatică mai realistă şi pentru regiunea Pacificului. Astfel, pentru asigurarea securităţii sale naţionale şi a celei regionale – care, în concepţia actuală a Rusiei, alcătuiesc un tot -, a fost pus în aplicare un concept menit să dezvolte relaţiile militaro-politice şi strategice cu partenerii asiatici conform principiului „*securitate prin parteneriat şi codezvoltare*“. Rusia nu priveşte această regiune, pe termen scurt, neapărat ca pe o parte a economiei mondiale, ci mai ales ca

pe o regiune foarte importantă din punct de vedere strategic pentru ea. Pe termen lung, o astfel de regiune ar putea reprezenta o poartă de intrare a Rusiei, ca principal actor, în economia mondială. De aceea, Rusia abordează cu răbdare şi pe părţi, din aproape în aproape, spaţiul economic şi strategic de interes nemijlocit pentru ea. Acest spaţiu are trei componente esenţiale:

- componenta europeană tradiţională, cea a Uniunii Europene, în momentul de faţă;
- componenta eurasiatică, cu centrul gravitaţional pe zona caspică şi Asia Centrală;
- componenta Asia-Pacific - RAP.

Rusia adoptă, în acest scop, o strategie eurasiatică, în spaţiul economic, informaţional, cultural şi civilizaţional, având ca obiectiv pe termen mediu şi lung unirea celor două componente integratoare – cea europeană şi cea a Regiunii Asia-Pacific.

Rusia nu este o ţară omogenă, nici din punct de vedere geografic, nici economic, nici demografic, nici cultural. În jur de 80 % din producţia industrială şi din populaţie se concentrează în partea europeană a Rusiei, care are un nivel de dezvoltare destul de ridicat. În acelaşi timp, partea centrală şi cea răsăriteană ale Rusiei conţin bogăţii imense, dar greu de exploatat, populaţie puţină şi dificultăţi de tot felul. Această parte reprezintă însă „*rezerva strategică*“ cea mai preţioasă, baza imensă pe care Rusia îşi va pune în aplicare, la momentul potrivit, marea strategie a viitorului ei. Deocamdată, Rusia construieşte doar „*pilonii*“ pe care se va ridica edificiul de mâine. Este o construcţie cu participare internaţională, în care se aplică strategia interdependenţelor.

Economia rusească se prezintă ca un ansamblu care tinde spre o deplină coerenţă construit din trei părţi:

- Partea europeană, dezvoltată;
- Partea siberiană, cu complexele sale energetice şi de materii prime, orientată, în cea mai mare măsură, tot spre Europa, dar şi spre pieţele RAP, care au şi ele nevoie acută de materii prime şi, mai ales, de resurse energetice şi se constituie într-o entitate cu rol foarte important pentru securitatea economică şi militară a zonei, atât în viitorul apropiat, cât şi pe termen lung;
- Partea din Extremul Orient, care este foarte apropiată de Asia de Nord şi de spaţiul APEC.

Obiectivul strategic fundamental al securităţii Federaţiei Ruse apare astfel ca fiind *crearea unui mediu strategic bazat pe edificarea, în timp, a unei economii puternice, de valoare globală, susţinută de resurse inepuizabile, de parteneriate strategice avantajoase cu marii actori mondiali şi regionali, care să asigure stabilitatea continentului asiatic şi a celui european, să reducă vulnerabilităţile transfrontaliere şi să pună sub control crizele, tensiunile şi acţiunile teroriste de orice fel.*

Pentru aceasta, Rusia a folosit, în anul 2002, toate instrumentele şi pârghiile posibile, urmărind, probabil, pe termen lung, o integrare de tip UE, la nivelul continentului asiatic, deşi, deocamdată, lipsesc structurile suprastatale de tip european, criteriile, resursele tehnice şi tehnologice, iar procesul globalizării,

parteneriatul strategic Rusia – Statele Unite şi participarea acestora la toate marile acțiuni strategice din zonă dau o altă turnură şi o altă dimensiune acestui proces.

În urma întâlnirilor ruso-japoneze şi sino-ruseşti, din 2002, este posibil ca o structură de tip UE să fie creată, ca o contrapondere la criza energetică şi a resurselor. Rusia, China, Japonia şi Coreea de Sud îşi propun pentru viitor crearea, în zonă, a unui *Fond strategic de rezerve petroliere*, precum şi punerea în aplicare a unei idei privind crearea *Băncii pentru Asia de Nord-Est*.

O astfel de cooperare, în concepția Rusiei, ar putea viza:

- Dezvoltarea exploatării resurselor de petrol şi gaze naturale din Extremul Orient rus şi din Siberia şi crearea, în regiunea Nord-Asiatică, a unei rețele de transporturi şi de energie care ar constitui baza integrării Rusiei într-o astfel de comunitate;
- Folosirea infrastructurilor ruseşti şi a poziției sale geografice ca punte de legătură între Europa şi Asia Orientală;
- Atragerea forței de muncă în această regiune puțin populată (deja are loc un proces de migrare a populației islamice din zone conflictuale spre Siberia şi a celei chineze spre estul Federației Ruse, proces care poate crea însă probleme etnice, religioase sau identitare în viitor);
- Folosirea potențialului ştiințific rusesc.
- Crearea unui *Fond strategic de rezerve petroliere* (cu investiții din partea participanților şi a celor interesați).

Forumul ruso-american de la Huston asupra energiei, desfăşurat în 2002, a fost precedat de un acord ruso-american privind prețul petrolului. Tot aici s-a discutat şi problema construcției unui terminal la Murmansk, cea a folosirii terminalului de la Veustosk. S-a subliniat, de asemenea, necesitatea unui bun climat creat prin investiții în proiecte comune ale celor două mari puteri într-o țară terță. Indiferent de soarta regimului Hussein, interesele Rusiei în Irak vor fi, probabil, respectate.

Problematica armamentelor şi a relațiilor militare

În anul 2002, Rusia nu a mai jucat, explicit, în dialectica mediului de securitate internațional, pe cartea nucleară. Dimpotrivă, ea a lăsat să se înțeleagă că problema nucleară, inclusiv cea a sistemelor antirachetă, nu o afectează, că Rusia este suficient de puternică din acest punct de vedere şi nu se simte amenințată.

Rusia a fost afectată de NMD. Ea a precizat că este una din puținele țări care poate penetra sistemele antirachetă, dar o astfel de eventualitate este exclusă acum, când prioritatea mondială şi națională o reprezintă lupta împotriva terorismului.

De unde rezultă, că, fără să fie neglijată, problema armamentelor şi a relațiilor militare se concentrează pe rezolvarea – şi prin mijloace militare – a deciziei de combatere a terorismului. Pentru reducerea armamentelor strategice s-a semnat un tratat ruso-american în martie 2002. Arsenalele nucleare, chiar reduse, sunt prea puternice pentru a se mai pune, azi, în prim plan, probleme folosirii lor.

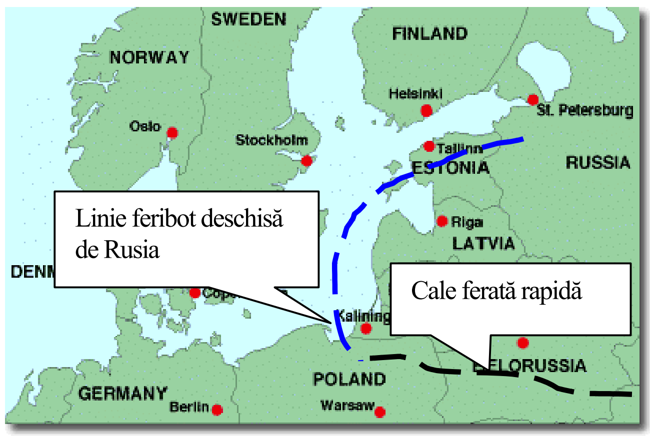
(Anexa). Rusia împărtăşeşte preocuparea comunităţii internaţionale pentru posibilitatea proliferării periculoase a ADM şi susţine măsurile de control sub egida ONU.

Tratatul prevede ca numărul ogivelor nucleare deţinute de fiecare dintre cele două state să fie între 1.700 şi 2.000, faţă de 6.000, cât era la data respectivă. Nici un alt tratat (SALT, START) nu a prevăzut o astfel de reducere.

De unde rezultă că principalii actori militari strategici au alte priorităţi în anul 2003 şi în următorii ani. Aceste priorităţi sunt în esenţă economice. În discursul său privind starea naţiunii din luna ianuarie, George Bush, spre exemplu, sublinia că prioritară pentru Statele Unite este redresarea economiei. Moscova consideră că va fi instaurată o nouă ordine al cărei scop principal va fi lupta împotriva terorismului şi a armelor de distrugere în masă, prevenirea catastrofelor naturale şi îndeplinirea unor misiuni de menţinere a păcii.

NATO nu reprezintă o ameninţare pentru Rusia, ci un partener. În acest sens, NATO s-a angajat să nu desfăşoare arme nucleare sau contingente militare puternice pe teritoriile noilor membri. Mai mult, continuând ceea ce este esenţial în noua strategie de securitate a Statelor Unite, preşedintele american a ţinut să precizeze că extinderea NATO este un lucru pozitiv pentru Rusia, vizavi de ameninţarea comună a terorismului..

4.3.2. Enclava Kaliningrad



Figură 1Sursa: Internet, www.Kaliningrad

În condiţiile în care cele trei ţări baltice sunt primite, în curând, în Uniunea Europeană, iar Rusia încă nu, Kaliningradul – adică Könisbergul, oraşul lui Kant – devine o enclavă rusească în spaţiul Uniunii, cu toate problemele care decurg de aici, legate îndeosebi de circulaţia bunurilor şi persoanelor prin teritoriul Lituaniei sau al Poloniei. Desigur, ele sunt reale şi vor necesita soluţii concrete, cel puţin pe termen scurt. Pe termen mediu şi lung, enclava va oferi avantaje mari pentru relaţia Rusia – Uniunea Europeană.

Deocamdată problema Kalinigradului există.

În ajunul summit-ului Uniunii Europene de la data de 11 noiembrie 2002 de la Bruxelles, s-a găsit un compromis privind problema Kaliningrad. Rusia a renunţat la cererea de a se acorda o viză de liberă trecere prin Lituania pentru cetăţenii săi, în favoarea eliberării unei vize simple şi rapide (laissez-passer) care se acordă cetăţenilor ce posedă bilete şi paşapoarte în regulă. Noua procedură va intra în vigoare la 1 iulie 2003, când Lituania va face parte din UE. Rămâne în vigoare şi ideea unor trenuri rapide, care să traverseze Lituania fără oprire.

În scurt timp, regiunea Kaliningrad va deveni un ambasador rusesc în acest spaţiu şi va beneficia de un tratament special, atât din partea Uniunii, a vecinilor săi, cât şi din cea a Rusiei, sugerându-se chiar că s-ar putea transforma într-un Hong Kong al Moscovei.

4.3.3. Cecenia



http://www.ladocumentationfrancaise

După 11 septembrie 2001, acţiunile Moscovei împotriva rebelilor ceceni au fost integrate în ansamblul luptei antiteroriste. Bilanţul este foarte aspru: după 1994, în Cecenia au fost ucişi între 100.000 şi 200.000 de persoane, ceea ce reprezintă 10 – 20 % din populaţie, 170.000 de persoane s-au refugiat în afara ţării, iar 260.000 în interiorul ei. Mai multe mii de ceceni se găsesc în ceea ce se numeşte *tabere de filtrare*. Atentatul de la Moscova din octombrie 2002, care a fost atribuit structurilor cecene, a fost urmat de acţiuni dure în Cecenia, astfel încât măsurile propuse de Moscova pentru soluţionarea politică, măsuri respinse altădată de comunitatea internaţională, au fost acceptate. Astăzi sunt puţine declaraţiile oficiale care mai condamnă excesele din Cecenia.

Astfel, Rusia a reuşit să convingă că problema cecenă este una a ei, internă, caută soluţii şi a găsit, dacă nu sprijin internaţional direct, atunci înţelegere. În acest timp, se continuă atacurile teroriste ale cecenilor, iar organizaţiile lor din ţară şi din afară desfăşoară acţiuni care nu constituie alt pericol decât cel pe care-l produc pe teritoriul Rusiei.

Politica Rusiei este aceea de îngrădire şi izolare a zonei de conflict şi de disciplinizare a rebelilor. Discuţiile dure cu Georgia şi ameninţarea cu intervenţia militară fac parte din acest scenariu. A intervenit şi Occidentul pentru a împiedica intervenţia Rusiei împotriva Georgiei. Înaintea summit-ului din 6 octombrie al CSI, preşedintele Rusiei, Vladimir Putin, şi preşedintele Goergiei, Eduard Shevarnadze, au pus lucrurile la punct.

La 23 octombrie, grupul terorist cecen a luat 700 de ostatici. Intervenţia forţelor speciale ruse a provocat 129 de victime, dar, informaţional, Moscova a discrediteze obiectivele politice ale cecenilor.

Acţiunea cecenă de obţinere a independenţei se află acum într-o situaţie fără ieşire: nu mai dispune de instrumente politice, iar lupta armată riscă tot mai mult să fie identificată cu terorismul. Oricum, Moscova a demonstrat că, pe teritoriul Rusiei, este singura care va rezolva problemele. Cecenii vor acţiona, probabil, în continuare prin metode teroriste. Acţiunile lor vor afecta însă doar Rusia şi nu vor

periclita nici securitatea zonei, nici pe cea a Federației Ruse. Probabil că se va căuta o soluție acceptabilă, dar problema nu va fi rezolvată cu uşurință.

Tendințe pentru anul 2003

Extinderea NATO şi prezența masivă americană în Asia-Pacific, în Asia Centrală şi în Asia de Sud Est, în Afghanistan şi în Pakistan, încercarea de a atrage China în sfera intereselor de securitate ale Statelor Unite şi alte acțiuni americane din anul 2002 ar fi posibil să fie totuşi percepute de Rusia, în pofida parteneriatului său strategic cu americanii şi a Consiliului NATO – Rusia, ca o nouă strategie de îndiguire şi să pregătească o ripostă adecvată, care nu se va reduce la atuul resurselor de materii prime, ci, probabil, la un complex de acțiuni, pe termen mediu şi lung, în plan informațional, diplomatic, economic şi tehnologic. Rusia nu va conta în noua ordine mondială decât dacă îşi va redresa economia şi va beneficia de tehnologii performante şi sofisticate care să-i permită punerea în valoare a resurselor. Această tendință privind o strategie economică pe termen lung, ca direcție principală a Federației, transpare din aproape toate declarațiile şi acțiunile preşedintelui Rusiei, precum şi din principalele coordonate ale politicii externe.

De aceea, şi în anul 2003, Rusia îşi va concentra efortul în primul rând pe crearea ambientului necesar dezvoltării economice, obținerii finanțării de care are nevoie, dezvoltării parteneriatelor cu Uniunea Europeană, în special cu Germania, cu Statele Unite, cu China, cu India şi cu forumurile şi organizațiile din Regiunea Asia-Pacific, din Asia Centrală şi din Sud-Estul asiatic. În acest sens, anul 2003, pentru Rusia, nu va fi un an al amenințărilor şi strategiilor disuasive, ci unul al colaborării şi dezvoltării în continuare a parteneriatelor puse în operă.

Fără a exclude percepția pe care ar putea-o avea Rusia în legătură cu o nouă politică americană de îndiguire, viabilă, la ora actuală, este colaborarea dintre Rusia, Statele Unite, Uniunea Europeană, China, India şi chiar Iranul. Noul mediu strategic de securitate nu se mai poate configura doar prin adversități, ci şi prin parteneriate. Acest lucru este din ce în ce mai evident, iar anul 2003 va confirma şi va accentua această realitate.

În luna ianuarie 2003, Rusia a trecut deja la distrugerea stocului său de arme chimice, conform calendarului stabilit.

Tot în luna ianuarie, Rusia urma să pună în funcțiune un feribot care să facă legătura între Sankt Petersburg şi enclava Kaliningrad.

În luna aprilie va intra în vigoare şi ratificat de Rusia p rotocolul de la Kyoto. Pentru Rusia, anul 2003 va fi un an al consolidării parteneriatelor strategice în vederea redresării puternice a economiei.

Modelul unui conflict în spațiul rusesc

A. Conflict nuclear

Este cel mai primejdios tip de conflict care se poate produce pe teritoriul Federației Ruse sau în care Rusia ar putea fi implicată accidental. Are, însă, cea mai mică probabilitate de a se produce, întrucât există un echilibru al forțelor nucleare şi o „*maturitate*“ a principalilor actori nucleari, iar Rusia nu are nici un

interes să se implice într-un astfel de conflict şi nici celelalte ţări care dețin astfel de mijloace nu au interesul să provoace Rusia.

Al doilea tip de scenarii ce pot implica riscul nuclear – dar nu armamentul strategic – îl reprezintă posibilele accidente de la marile centrale nucleare, de pe submarinele nucleare şi purtătoare de armament strategic nuclear sau alte asemenea mijloace (nave, avioane, transporturi speciale etc.), ca şi cele generate de depozitarea în Rusia a deşeurilor nucleare provenite din alte ţări. Efectele unor astfel de evenimente – oricând posibile – ar fi poluarea masivă şi periculoasă a mediului şi crearea unui grav pericol pentru viața oamenilor.

Al treilea tip de scenarii ar putea fi terorismul nuclear. Deocamdată, pe teritoriul Rusiei nu s-a produs încă aşa ceva şi este puțin probabil să se producă.

B. Conflicte frontaliere sau care se pot produce în apropierea frontierelor Rusiei

Rusia este în curs de soluționare a delimitărilor frontaliere. Granița cu China care se suprapune peste fosta graniță sovietică a fost stabilizată prin acorduri corespunzătoare. Cu fostele republici sovietice aplica standarde duble. În timp ce-şi delimitează frontiera cu Ucraina, nu se vorbeşte nimic despre Kazahstan. Cu țările baltice amână soluțiile, iar în Caucaz, deşi recunoaşte integritatea teritorială a Georgiei, favorizează secesionismul. Are un cuvânt greu de spus în problemele de frontieră în multe dintre fostele republici sovietice. Este dificil de prognozat că Rusia va fi atrasă în vreun conflict de apărare a propriilor frontiere.

C. Acțiuni teroriste şi acțiuni sau contraacțiuni împotriva terorismului

Astfel de conflicte sunt frecvente pe teritoriul Rusiei, mai ales în zona Caucazului şi chiar în cea a Asiei Centrale, dar acțiunile propriu-zise se pot desfăşura oriunde pe teritoriul Rusiei şi chiar în afara acestuia.

Modelul unui astfel de conflict ar putea fi următorul:

Posibili autori: grupuri de rebeli ceceni, fundamentalişti, mafia rusă; după cele întâmplate în Cecenia, e greu de presupus că alte entități vor încerca acțiuni separatiste. Chiar şi Tatarstanul care, în anii anteriori, obținuse o autonomie largă, a început să piardă din prerogative.

Scopuri urmărite: crearea unei stări de teroare în rândul populației ruse, pentru a obliga autoritățile de la Moscova să accepte condițiile acestor grupuri.

Obiective vizate: obiective aflate în Moscova şi în alte oraşe importante ale Rusiei (s-ar putea ca, în anul 2003, să fie atacate şi obiective ruseşti care se află în afara granițelor Rusiei – ambasade, personalități, grupuri de turişti etc.), locuri publice, complexe de locuințe, instituții ale statului, întreprinderi de valoare strategică, centrale nucleare, aglomerări urbane, conducte petroliere, sisteme hidroenergetice, lacuri de acumulare, aerodromuri, porturi, avioane, nave de pasageri sau cargouri, transporturi speciale, trenuri de persoane, metrouri etc.

Mod de acțiune:

a) atacuri cu bombe şi materiale explozive, luare de ostatici, ambuscade, acțiuni individuale;

b) atacuri cu mijloace chimice sau biologice sustrase din depozite ale armatei, din întreprinderi de profil sau din locuri în care au fost dispuse temporar spre distrugere sau dezafectare, din laboratoare etc.

c) atacuri cu substanțe radioactive sau chiar cu arme nucleare tactice sustrase din baze ale armatei sau din întreprinderi ale complexului industrial militar (foarte puțin probabile în 2003, dar nu excluse);

d) ciberterorism.

Riposte: ferme şi fără menajamente, întrucât conducerea de la Moscova nu este dispusă să cedeze sub nici o formă şantajelor şi presiunilor şi nici să accepte compromisuri cu grupurile considerate teroriste.

În toate cazurile, pentru riposte, vor fi folosite forțele speciale existente şi cele care se pregătesc, începând cu anul 2002, pentru astfel de misiuni, preşedintele Putin precizând că prioritatea numărul unu pentru forțele armate este combaterea terorismului.

Este posibil să se acționeze în forță, cu aviația şi cu unități speciale, atât asupra „*centrelor vitale*" ale acestor formațiuni considerate de Rusia ca fiind teroriste (şi sunt, de vreme ce apelează la forme teroriste de acțiune), cât şi împotriva țărilor sau zonelor care le adăpostesc, îndeosebi asupra Georgiei.

4.3.4. Situația politico-militară din Caucazul de Sud

Caucazul de Sud include republicile independente Armenia, Azerbaidjan Georgia şi parte din teritoriile unor subiecți ai Federației Ruse şi s-a confruntat cu câteva provocări majore permanente, şi anume: instaurarea securității interne şi regionale, implementarea legislației, dezvoltarea economică în condițiile reconfigurării economice a spațiului, provocări generate de geopolitica regională.

Principalele vulnerabilități (cu determinări diverse - istorice, politice, sociale, economice, militare, etno-religioase etc.) ale acestei regiuni în anul 2002 au fost generate de următoarele elemente:

- importanța strategică a zonei pentru accesul la resursele energetice caspice şi contradicțiile generate de modul de exploatare şi de transport al acestora;

Conflictul de interese porneşte de la pozițiile diferite ale țărilor riverane privind modul de rezolvare a problemei:

- *F. Rusă, Azerbaidjanul şi Kazahstanul propun împărțirea Caspicii în cinci zone proporționale cu lungimea coastelor fiecărei țări, mergând până la linia mediană Nord-Sud, fapt respins însă de Iran (care ar trebui să se mulțumească, astfel, cu 13% din suprafața mării, în condițiile în care la Teheran se consideră că partea iraniană a mării este o zestre istorică la care nu trebuie să se renunțe, şi nu poate fi mai mică mai mică de 20%.*
- *Iranul şi Turkmenistanul doresc o împărțire egală a mării, ceea ce ar presupune pentru fiecare dintre țările riverane o parte corespunzând cu 20% din suprafața mării şi care le-ar da dreptul să exploateze o serie de câmpuri petrolifere revendicate de Azerbaidjan.*
- *SUA - apărute "în joc" ca a şasea putere - anunțau (martie 2002) că vor ajuta Azerbaidjanul (această țară şi Kazahstanul fiind statele riverane cu cele mai mari rezerve de petrol în*

zonele care, în principiu, le corespund) să-şi apere frontiera maritimă cu Iranul. Consultări bilaterale pe probleme militare dintre Azerbaidjan şi SUA au avut loc la sfârşitul lunii martie 2002, principala problemă dezbătută fiind apărarea navală în Marea Caspică, dar a fost avută în vedere şi standardizarea controlului aerian.

- intersecția intereselor F. Ruse cu cele ale altor actori internaționali (SUA, Turcia, Iran, China, companiile multinaționale etc.).

Miza internațională a zonei caucaziene, generată de perspectiva exploatării zăcământului caspic de petrol şi gaze, atrage în Caucaz interese economice mondiale, în acest "joc" de interese, pe lângă F. Rusă, Armenia, Azerbaidjan şi Georgia, precum şi alte state membre CSI, intrând state occidentale (mai ales SUA, dar şi Franța, Marea Britanie etc.), țări din Orientul Mijlociu (care nu doresc noi concurenți pe piața mondială a resurselor energetice), dar şi state precum Turcia (interesată direct, dată fiind preferarea construirii oleoductului Baku-Tbilisi-Ceyhan, demararea lucrărilor începând deja în septembrie 2002) sau Iranul (total nemulțumit de faptul că preşedinții rus şi azer au semnat, la Moscova, la 23 septembrie, un acord privind delimitarea frontierei maritime la Marea Caspică).

În perioada 23-24 aprilie 2002, la Ashabad, Turkmenistan, a avut loc prima reuniune la nivel înalt a țărilor riverane la Caspica (F. Rusă, Iran, Kazahstan, Turkmenistan, Azerbaidjan, fără a se ajunge la nici un acord, ceea ce afectează şi problema rutelor de transport ale gazului şi petrolului deja exploatate.

După eşecul summit-ului de la Ashabad, V. Putin a declarat că Flotila Caspică (rusă) din zonă este un factor important pentru protejarea securității şi a intereselor politice şi economice ale F. Ruse. Pentru demonstrație, în vara anului 2002, s-au desfăşurat exerciții militare la scară largă în Marea Caspică (cele mai importante din regiune după perioada sovietică).

- existența unui conglomerat etnic şi confesional, cu acumulări de multe probleme nerezolvate;

- tendințele centrifuge ale Georgiei (membru PfP din 1994, membru în ONU, Consiliul Europei şi OSCE), țară ale cărei priorități majore, declarate oficial, ale politicii externe au fost (şi în 2002): integrarea, cât mai rapidă, în NATO şi UE;

- amplificarea islamismului, şi chiar a islamismului radical, în statele ex-sovietice învecinate (Turkmenistan, Tadjikistan, Kazahstan) şi în republicile autonome, care s-ar putea extinde şi spre Caucazul de Sud, generând instabilitate;

O amenințare permanentă este reprezentată de mişcarea islamică ***wahhabi****, ce are drept obiectiv constituirea unui stat islamic care să includă R.A. Karacevo-Cerkeză, R.A. Kabardino-Balkaria, Inguşetia, Cecenia, Daghestanul şi R.A. Ahbazia, în cadrul căruia să fie reinstaurată Shari'a (legea islamică).*

- tendințele separatiste în Abhazia, Osetia de Sud şi Nagorno-Karabakh;

În luna octombrie la 10 octombrie 2002, Parlamentul georgian a adoptat Legea privind modificarea Constituției, act ce permite acordarea statutului de autonomie lărgită regiunii secesioniste

***Abhazia**, însă în componența Georgiei. Acest fapt poate conduce la prezervarea stării de acalmie în cadrul conflictului, latent în 2002, dintre Georgia şi regiunea separatistă abhază.*

- încercările ruseşti de a menține controlul şi granițele prin noua împărțire administrativă, suprapusă pe fizionomia regiunilor militare, date fiind instabilitatea din Cecenia şi perpetuarea tendințelor de secesiune cercheze şi cazace, cu efecte în republicile autonome ale F. Ruse din Caucazul de Nord (R.A. Karacevo-Cerkeză, R.A. Kabardino-Balkaria, Adigeya şi Daghestan);

Oficialii ruşi declară că o modificare a fizionomiei administrative pentru crearea unei entități teritoriale cerkeze şi a uneia cazace nu ar deranja prea mult Moscova, dacă, însă, totul s-ar petrece în cadrul granițelor federale.

În 2002 s-a realizat şi un recensământ al populației din F. Rusă, primul după declararea independenței statelor ex-sovietice (sau a unor regiuni autonome/secesioniste din componența actuală a federației - Cecenia, Daghestan, R.A. Kabardino-Balkaria, R.A. Karacevo-Cerkeză).

- existența în regiune a unei mari cantități de armament şi tehnică militară "*rămase*" din patrimoniului fostei armate sovietice - baze ruseşti prezente încă în Caucaz: Batumi, Akhaikalaki - Georgia, baza 102 (Erevan, Ghiumari) din Armenia;

- vulnerabilitățile de natură economică generate de tranziția economiilor statelor din zonă, lipsa resurselor financiare, dependența de structurile financiare internaționale, eforturile de integrare în organismele europene şi îndeplinirea cerințelor şi standardelor acestora etc.;

- vulnerabilități generate de globalizare;

Date fiind condițiile în care infrastructura de transport şi telecomunicații este încă, în mare măsură, inadecvată cerințelor şi necesităților actuale, iar principalele instituții ale statului sunt fie corupte, fie slab dezvoltate, aspectele pozitive ale globalizării, asociate cu creşterea volumului tranzacțiilor, fluxurile de investiții şi informații etc., se manifestă doar parțial în țările din regiune. În schimb, sunt destul de bine conturate şi perceptibile aspectele negative ale globalizării: instabilitatea politică şi slăbiciunile economice acute, traficul transfrontalier de arme şi droguri, migrația ilegală etc., care, alături de corupția larg răspândită, promovarea extremismului religios, a separatismului şi naționalismului, conduc spre ideea că regiunea se poate număra printre "perdanții" globalizării.

- problema refugiaților, ca de exemplu prezența în Georgia a membrilor Al-Qaeda sau a refugiaților ceceni, unii dintre aceştia fiind considerați terorişti (punctele apreciate ca sensibile fiind Defileul Pankisi, Valea şi Defileul Kodori, Sectorul Gali etc.);

Georgia a primit asistență militară americană (zece elicoptere UH-1 - începând din noiembrie 2001 şi 200 de experți americani pentru antrenarea trupelor speciale georgiene - februarie 2002) pentru combaterea terorismului, dar şi pentru că reprezintă, pentru SUA, o rută utilă de tranzit către bazele americane din Uzbekistan şi Kirghizstan, constituite (posibil pe termen lung) în vederea luptei împotriva terorismului în Asia Centrală. În acest sens, Georgia a colaborat şi cu F. Rusă (mai ales, în perioada

august-septembrie 2002), comandouri ruso-georgiene acționând pentru "curățarea" de teroriști a zonei Pankisi.

- mişcările migratorii ale populației din această regiune;

Conform Organizației Internaționale pentru Migrație din cadrul ONU, Armenia a suferit cea mai mare rată a emigrării dintre toate fostele republici ex-sovietice. O comunitate armeană puternică se află în SUA, motiv pentru care Armenia primeşte importante ajutoare financiare în vederea susținerii procesului de reforme economice şi democratice.

- terorismul internațional;

Caucazul este folosit de SUA ca un coridor pentru acțiunile din Afghanistan (Azerbaidjan şi Armenia au oferit dreptul de survol al spațiului lor aerian pentru avioanele americane).

- redeschiderea şi transformarea "Drumului Mătăsii" într-o rută pentru traficul transfrontalier (droguri, persoane, armament, materiale radioactive etc.).

Pentru rezolvarea tensiunilor existente, dar, mai ales, pentru prezervarea stării de relativă acalmie, sunt prezente în regiune trupe de menținere a păcii. Astfel, la începutul anului 2002, un raport al Secretarului General al ONU stipulează prelungirea mandatului misiunii ONU în Georgia - UNOMIG până la 31 iulie 2002 (aproximativ 100 de observatori). Alături de trupele ONU, în regiune sunt prezente şi trupe ruseşti de menține a păcii (1600 de persoane, Cartierul General fiind în fosta bază sovietică de la Gudauta), sub mandat CSI (Comunitatea Statelor Independente).

Tendințe pentru 2003 în Caucazul de Sud

Principalele elemente care ar putea influența evoluția situației politico-militare din regiune în perioada următoare sunt:

- neînțelegeri în procesele de negociere privind repartizarea zonelor economice exclusive în Marea Caspică;

- finalizarea proiectelor de transport al hidrocarburilor spre Europa (TRACECA - Coridorul de Transport Europa-Caucaz-Asia, INOGATE - dezvoltate de UE);

- polarizări ale pozițiilor statelor din regiune fie spre F. Rusă, fie spre NATO şi Uniunea Europeană;

- crizele economice repetate, dublate de incoerența şi inconsistența reformelor economice în țările din regiune;

- amplificarea şi posibila extindere a islamismului din Asia Centrală;

- continuarea acțiunilor de întărire a autonomiei de către republicile separatiste (Abhazia, Osetia de Sud) şi a conflictului din enclava Nagorno-Karabakh;

- încercarea F. Ruse de a menține la distanță țările cu interese economice în regiune, prin menținerea conflictului din Cecenia.

În prezent, F. Rusă, Turcia, Iranul, SUA (mai ales prin Programul de Parteneriat pentru Pace din cadrul NATO), dar şi Uniunea Europeană îşi fac simțită prezența în regiune, dând naştere unor noi

formule de cooperare cu Armenia, Azerbaidjan şi Georgia. Această cooperare a luat forma indirectă a intervenţiilor în conflictele şi tensiunile interne, dar centrate, mai ales, pe miza modalităţilor de exploatare şi transport ale gazelor şi petrolului din Marea Caspică.

S-ar putea vorbi de o "mentalitate comună caucaziană", însă, situaţia politică actuală, caracterizată prin tensiuni locale şi regionale, interferenţa diverşilor actori interesaţi de această zonă, competiţia în domeniul comunicaţiilor şi a proiectelor de exploatare şi transport ale resurselor caspice, plasează acest ideal de unitate regională în plan secund, cel puţin în prezent.

Apreciem că, şi în perioada următoare, situaţia din regiune va rămâne deosebit de complexă, putând cunoaşte o evoluţie imprevizibilă. Trebuie făcută precizarea că o schimbare - de orice natură şi cu orice intensitate - petrecută în una dintre cele trei ţări din Caucazul de Sud sau în imediata apropiere a zonei va determina efecte în lanţ asupra întregii regiuni.

Se poate face aprecierea că "soarta" geopolitică a acestei regiuni este determinată, mai degrabă, de confluenţa sau juxtapunerea intereselor actorilor internaţionali decât de voinţa, individuală sau comună, a celor trei ţări din Caucazul de Sud, iar în ceea ce priveşte alianţele, acestea sunt cel mai adesea rezultatul circumstanţelor, al intereselor de moment şi al ambiţiilor politice, astfel că stabilitatea şi echilibrul regiunii sunt destul de greu de atins.

Dezbaterea politică privind conductele caspice este doar una dintre faţetele unei strategii pe termen lung în regiune. Aceasta deoarece proiectele rutelor de transport ale gazelor şi petrolului din zonă aduc în bazinul caspic nu doar investiţii, ci şi noi etici manageriale, interesul Occidentului ce ajută la consolidarea valorilor liberale. Aceste demersuri vor avea o importanţă sporită, în condiţiile apariţiei noilor provocări ale globalizării, inclusiv cele asimetrice (terorismul internaţional, crima organizată, traficul transfrontalier).

*Astfel, se poate spune că regiunea caucaziană îşi va păstra şi în 2003 statutul de **"scenă a jocurilor libere"** pentru cercurile politice şi financiare din întreaga lume, precum şi pentru structurile militare sau paramilitare destinate să protejeze diverse interese în zonă. În acest sens, pentru atingerea obiectivelor, este posibilă accentuarea tendinţei de finanţare externă a forţelor islamiste radicale din Asia Centrală, capabile să producă destabilizarea zonei.*

Este posibilă, în perioada următoare, reluarea conflictului din Nagorno-Karabakh, atât ca urmare a faptului că în Azerbaidjan au apărut solicitări privind soluţionarea pe cale militară a acestuia, cât şi a faptului că actul final adoptat la summit-ul OSCE de la Istambul (17-19 noiembrie 1999) nu conţine nici o referire la această problemă (în cadrul altor reuniuni ale OSCE de după 1999 rezolvarea acestui conflict nefiind dezbătută).

Se poate aprecia că este posibil ca situaţia prezentă, în care conflictul caucazian depăşeşte aspectele de ordin etnic şi confesional, fiind puternic influenţat de interesele economice, politice şi militare ale actorilor internaţionali, să rămână în actualitate.

Este posibil ca, în 2003 să se realizeze progrese în realizarea unor sisteme de securitate regională rămase în formă de proiect până în prezent. Un asemenea proiect este cel lansat de preşedintele armean, Robert Kocearin, în cadrul summit-ului OSCE de la Istambul (1999), al cărui mecanism de creare ar trebui să facă subiectul unei reuniuni la care să participe conducerile politice din Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Turcia, Iran şi F. Rusă. Ulterior, preşedintele Armeniei a propus un proiect mai detaliat, bazat pe aşa-numita formulă "3-3-2", adică pactul să reprezinte un acord între Armenia, Azerbaidjan şi Georgia, cu F. Rusă, Iran şi Turcia ca garanţi, şi SUA şi UE ca sponsori.

Modele conflictuale posibile în Caucazul de Sud. Noi tendințe separatiste

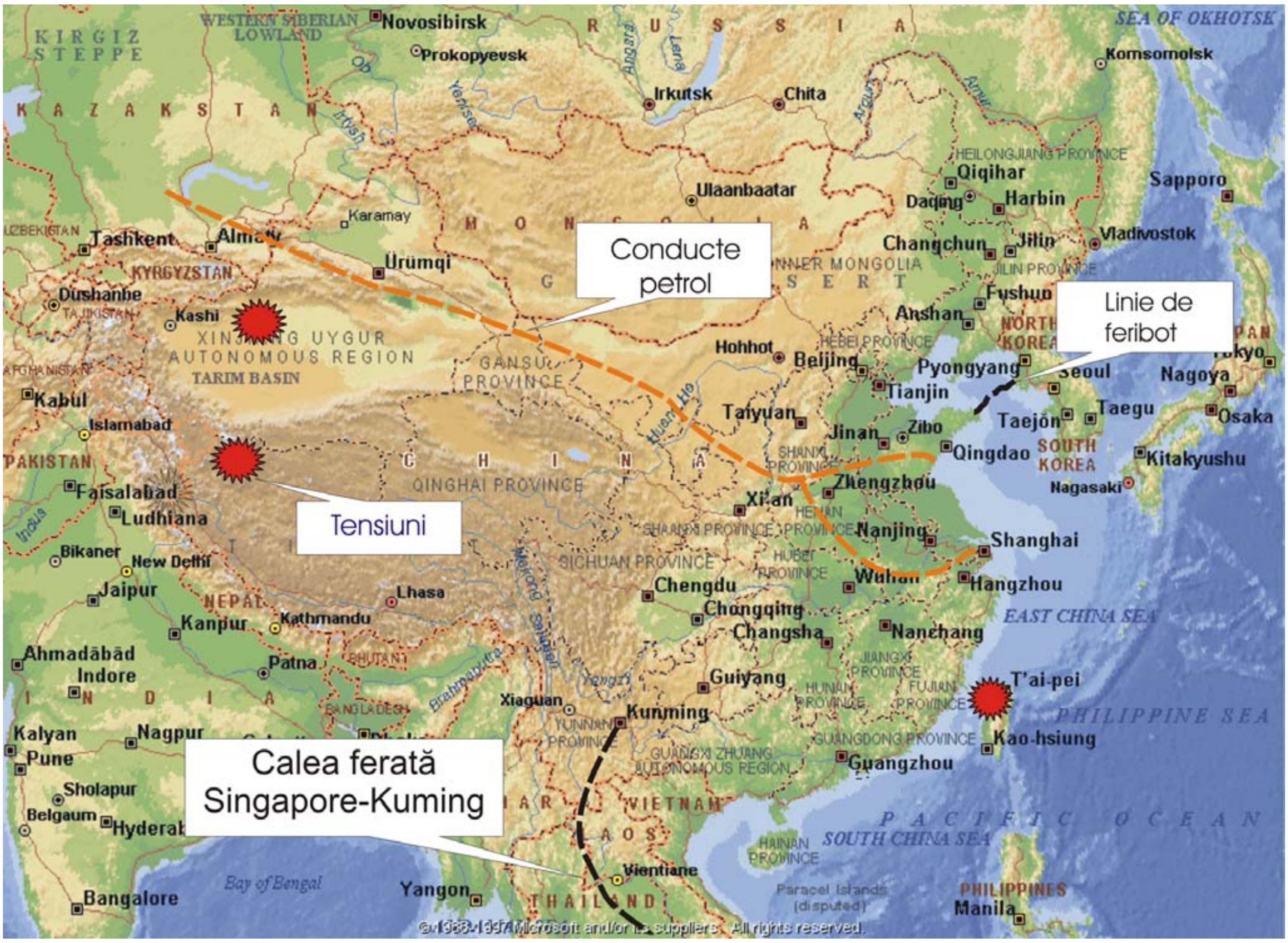
Credem că ar fi posibil un asemenea tip de conflict în regiune, mai ales în Georgia şi Nagorno-Karabakh.

Tendințele separatiste petrecute în istoria recentă a Caucazului au avut drept *cauze* disputele *politice, economice şi militare generate de reîmpărțirea fostului teritoriu sovietic*. Pe acest fond, în Caucaz a luat amploare separatismul regional, care a căpătat treptat forță politică şi militară regională.

Cauzele determinante ale stării conflictuale (manifestă sau latentă) permanente sunt explicabile prin:

- existența în regiune a unei mari cantități de armament şi tehnică militară "rămase" din patrimoniul fostei armate sovietice - baze ruseşti prezente încă în Caucaz: Batumi, Akhaikalaki - Georgia, baza 102 (Erevan, Ghiumari) din Armenia;
- crizele economice, incoerența reformelor economice, mişcările importante de populații, ca urmare a diverselor tensiuni şi conflicte, care au dus la adâncirea procesului de *"libanizare"* a regiunii.

4.3.5. China



Suprafață: 9.596.961 km^2

Populație: 1.250.000.000 loc.

Buget de apărare: 65 miliarde dolari pentru anul 2002

Economie: A zecea putere economică mondială

Venit pe cap de locuitor: 300 dolari

În spațiul asiatic, China reprezintă o forță caracterizată prin înțelepciune milenară, rezistență, prudență şi perseverență. Strategia ei se bazează pe o concepție clară privind prezentul şi viitorul şi pe acțiunile atente şi coerente în realizarea unui mediu de securitate în Asia Nord-Estică, Asia Centrală şi Asia Sud-Estică stabil şi cooperant.

Obiectivul strategic al Chinei este stabilitatea internă, securitatea internă deplină, recuperarea spațiilor care-i aparțin şi, într-o primă etapă, realizarea unor parteneriate bilaterale (îndeosebi cu Rusia) convenabile. În ultimul deceniu al secolului trecut, mediul de securitate din spațiul de interes pentru China (Asia-Pacific, Asia Nord-Estică, Asia Sud-Estică şi Asia Centrală) devenise lipsit de amenințări şi foarte sigur, prin dezmembrarea Uniunii Sovietice şi îndepărtarea Statelor Unite (care aveau alte priorități). O dată cu atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 şi schimbarea priorităților strategice ale Statelor Unite, lucrurile au luat o întorsătură pe care unii analişti o apreciază ca fiind defavorabile Chinei. La formarea acestei impresii au contribuit şi unele evenimente (bombardarea din eroare a ambasadei Chinei din Belgrad în 1999, ciocnirea unui avion de luptă chinez cu unul de cercetare american, la 1 aprilie 2001, relațiile americane cu Taiwanul etc.).

Dezvoltarea economică, perfecționarea arsenalului nuclear, politica internațională activă se prezintă, în această viziune, ca instrumente pentru realizarea acestor obiective tradiționale pentru China. Investițiile americane în China s-au situat, în 2001, la o cifră situată în jurul a 30 de miliarde de dolari, cam aceeaşi valoare având şi volumul schimburilor. Valoarea schimburilor cu Rusia, considerată partenerul de bază al Chinei în zonă au fost, anul trecut, au fost în jurul a 8 miliarde de dolari, iar cele cu Japonia de 83, 1 miliarde dolari în 2001 şi în jurul a 100 miliarde de dolari în anul 2002. De aici, reies foarte clar orientările şi prioritățile Chinei. Ele rămân cele economice. În 2002, China a fost statul care a atras cele mai multe investiții străine din lume.

După 11 septembrie 2001, China a resimțit efectul tensiunilor din jurul ei (Coreea de Nord, Afghanistan, republicile din Asia Centrală, pirateria, traficul de droguri, acțiunile separatiste etc.), vulnerabilități mari pe care această țară a încercat, prin diplomație, să le atenueze. Dar instrumentul fundamental al Chinei pentru a se proteja împotriva acestora este o strategie economică pe măsură. Se pare că şi China este una dintre acele țări care constată că, după atacurile teroriste din 11 septembrie, Statele Unite n-au trecut la apărare pe frontieră, ci au adoptat o strategie defensivă activă, declanşând războiul antiterorist, un război la nivelul planetei, desfăşurat în toată lumea şi îndeosebi în Asia. Statele Unite au adresat întregii lumi apelul de as participa la coaliția împotriva terorismului. Această poziție tranşantă a lichidat politica echivocului şi a revigorat procesul de clarificare, de reconfigurare a peisajului strategic în Asia. Prudentă şi foarte atentă, China a acționat tradițional: a condamnat acțiunile teroriste şi-a manifestat regretul față de ce s-a întâmplat la 11 septembrie, dar nu a mers mai departe.

Parteneriatul strategic Washington – Moscova, amplificat de momentul 11 septembrie, când Rusia a sprijinit necondiționat, dar interesat, Statele Unite în războiul declarat terorismului, nu este văzut cu ochi buni de China. Este posibil ca Beijingul să perceapă, din punct de vedere strategic, această realitate ca pe o tentativă de încercuire a teritoriului său, ceea ce ar reprezenta, în viziune chineză, un pericol mult mai mare decât proiectul NMD (National Missile Defence).

Există opinia că China iese din multele decenii de *ambiguitate strategică* într-o situație dificilă. Ea a înțeles foarte bine că singura modalitate viabilă şi eficientă de asigurare a securității interne şi zonale pe termen lung este *dezvoltarea şi stabilitatea economică*. Pentru aceasta a adoptat, pe plan intern, o strategie economică adecvată şi, pe plan extern, a creat condițiile necesare punerii ei în aplicare. În acest sens, susține Organizația de cooperare de la Şanghai, care cuprinde țările Asiei Centrale, Rusia şi China. China participă la toate organismele şi organizațiile din spațiul Asia-Pacific.

Cu ocazia vizitei de anul trecut la Beijing, a preşedintelui Putin, a fost semnat un parteneriat strategic între cele două țări. Acesta reprezintă o mare realizare a Chinei, având în vedere nevoia ei acută de resurse. S-au discutat, de asemenea, probleme ce țin de rezolvarea tensiunilor dintre Coreea de Nord şi Coreea de Sud şi de normalizarea relațiilor între Phenian, Tokio şi Washington. Rusia este singura țară care a semnat un parteneriat strategic cu China, şi acest lucru ar putea sugera orientarea spre viitor a celor două mari state, mai ales în domeniul economic, energetic, financiar şi în cel al securității.

Probleme de securitate

În acest moment, China nu este amenințată în mod direct de vreo altă țară. Probabil nu se va abate, în 2003, de la programul ei ferm de dezvoltare economică şi de consolidarea securității regionale. „*Criza*" Coreei de Nord va constitui, probabil, un bun prilej pentru China de a se implica, de pe poziția unui actor principal, în rezolvarea unei situații de securitate globale.

Există, în China, unele focare de tensiune, îndeosebi în regiunea Xianjiang şi în Tibet.

Provincia Xianjiang este o regiune autonomă cu o suprafață de 1.646.900 kilometri pătrați şi o populație de 17, 5 milioane locuitori, 40 % fiind chinezi, 40 – 45 % uiguri, 7 % cazahi, 1% kirghizi etc. Populația este de religie musulmană sunnită şi budistă. Există, în provincie, tendințe separatiste din partea liderilor populației uigure. Ei acuză Beijingul că încearcă să le distrugă identitatea, în timp ce oficialii chinezi susțin contrariul, subliniind sprijinul economic acordat regiunii. În ultimul timp, s-au înmulțit atacurile teroriste, existând opinia că, în câțiva ani, s-ar putea ca regiunea Xianjiang să devină un fel de Cecenia a Chinei[2].

Dotarea forțelor armate ale Taiwanului cu elicoptere Apache AH64 nu este privită cu ochi buni de China, dar, oricum, acest lucru nu va influența relațiile existente în zonă şi nici mecanismul consolidării Regiunii Asia-Pacific. Programele de înarmare a armatei chineze cuprind categorii de armament şi echipamente ale căror parametrii maximi să permită desfăşurarea de acțiuni în Taiwan.

Model de conflict

China nu este dispusă, în acest moment, să acționeze sau să reacționeze prin forță pentru a-şi realiza obiectivele sale. Strategia chineză este una de tip economic şi diplomatic. De aceea, este puțin posibil ca, în spațiul chinez, să se producă înfruntări sau confruntări violente de amploare. Nici o mare putere din lume nu îşi propune să destabilizez sau să provoace China, ci, dimpotrivă, toți marii actori strategici – SUA, Rusia şi Uniunea Europeană, Japonia şi chiar unele țări din Lumea islamică – îi vor căuta compania şi în 2003.

Există, totuşi, şi în China, posibilitatea producerii unor conflicte sau a unor situații care să necesite soluții militare (dar mult mai redusă decât în anii anteriori, datorită dezvoltării economice a acestei țări), astfel:

a) Acțiuni separatiste în regiunea Xianjiang (în general, în Tibet), în cazul în care s-ar ivi o conjunctură favorabilă.

În această situație, China ca reacționa prompt, fără menajamente, folosind atât unitățile militare dislocate în zonă, cât şi forțele speciale.

b) În cazul în care situația din zonă s-ar deteriora brusc, ar fi posibil un atac masiv chinez prin surprindere pentru recuperarea Taiwanului şi, totodată, pentru prevenirea folosirii acestui spațiu insular ca bază de atac împotriva Chinei.

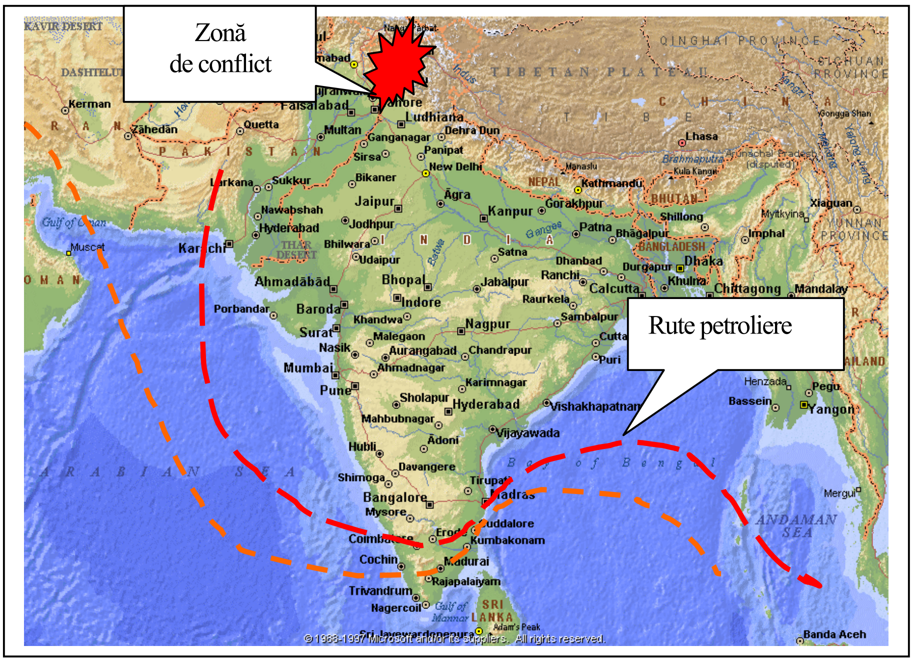
---

[2] Revista **Lumea**, an X, n.2. 4 (108), 2002, p. 12.

China nu va la Taiwan şi nici la un alt teritoriu care consideră că-i aparţine. Problema teritoriului este o chestiune vitală pentru China. Ea este în stare să ridice un nou zid, împotriva întregii lumi, pentru a-şi proteja şi menţine teritoriul.

Un astfel de scenariu este foarte puţin probabil în actualele conjuncturi. Strategia folosită de China, azi, se bazează pe dezvoltarea economiei şi pe diplomaţie.

4.3.6. India



Suprafaţă:**3288.000** km^2
Populaţie: **1016** milioane locuitori
PNB: **454,8** miliarde $
PNB/loc.: **450** dolari
Creştere: **6.5** %
Speranţa de viaţă: **63** ani
Buget apărare: **15,600** miliarde dolari (2001)
Efectivele armatei:
1 263 000 în forţa activă şi **535 000** rezervişti

În Asia de Sud, India este cea mai importantă ţară. Împreună cu ţările din Asia de Sud-Est, ea dispune de posibilitatea de control a Oceanului Indian şi a rutelor petroliere. Dar nu numai prin poziţia sa este important subcontinentul indian. Această ţară are o istorie care începe cu 5000 de ani înaintea erei noastre şi reprezintă una dintre cele mai mari, mai puternice şi mai stabile civilizaţii ale planetei. În afară de aceasta, India face parte din clubul ţărilor nucleare şi ţine cu toată forţa să-şi câştige locul pe care consideră că îl merită pe scena marilor actori asiatici şi chiar pe scena mondială. Este o superputere în devenire

Problema Caşmirului

Caşmirul are o suprafaţă totală de 222.236 km^2. Se compară cu Marea Britanie şi cu România. Ocupă o parte din masivul Himalaya, în amonte de câmpia Punjab şi are frontiere comune cu India, Pakistan, China (Tibet). Are o populaţie de 12 milioane de locuitori, în majoritate musulmani. Patru milioane se află în Pakistan (Azad Kaşmir, 78.114 km^2), aproape jumătate din Caşmir se află în India (102.000 km^2), iar 37.500 km^2 aparţin Chinei. Pakistanul a cedat Chinei 5.180 km^2, în nord, de-a lungul lanţului muntos Karakoram. În Caşmir se află singura trecătoare care face legătura cu restul spaţiului euroasiatic şi acest detaliu oferă zonei importanţă strategică.

Neînțelegerile asupra zonei dintre India şi Pakistan, puteri nucleare care n-au ezitat să declare cp vor folosi arma nucleară dacă va fi nevoie, pare a fi principala amenințare din spațiul asiatic şi, de aceea, creează foarte multe îngrijorări. Prezența Statelor Unite ale Americii în regiune (în Pakistan şi în Afghanistan), chiar dacă a temperat într-o oarecare măsură spiritele, nu a rezolvat problema.

India susține că tensiunile şi conflictul din Caşmir, care au provocat deja 60.000 de victime şi două mari războaie, se datorează Pakistanului. Acesta ar fi ridicat populația musulmană din zonă împotriva conducerii de la New Delhi. În acelaşi timp, India refuză orice mediere internațională, considerând că probleme Caşmirului este una a indienilor.

Guvernul indian actual condus de Atal Bihari Vajpayee s-a implicat grav în masacrele de la Gujarat din martie 2002 unde au pierit mii de musulmani. Unii analişti consideră că este vorba de un joc politic interior girat de partidul de la putere, de „*un sistem de rebeliuni instituționalizat*". Teroriştii sunt adesea prietenii unui guvern sau altuia, fiecare sperând să obțină câştiguri strategice pe scena internațională.

Indiferent de cauze şi jocuri politice, problema Caşmirului este una foarte gravă, aparent fără soluții acceptabile, care menține în zonă pericolul unui conflict nuclear.

Ceea ce se întâmplă în zonă ilustrează teoria diversiunii prin război.

Statele Unite, intervenind în această dispută prin emisarii săi, speră, pe de o parte să obțină adeziunea Indiei la războiul antiterorist şi, pe de altă parte, să realizeze o contrapondere la puterea chineză. Statele Unite au ridicat sancțiunile impuse în 1998 Indiei ca măsuri la eseurile nucleare ale acesteia, iar în primele luni ale anului 2002 au fost efectuate peste 150 de patrulări comune ale navelor americane şi indiene. Americanii vând deja ordinatoare performante armatei indiene.

În acelaşi timp, Statele Unite consolidează relațiile şi cu China. Nu este în interesul Statelor Unite, nici în cel al Rusiei, nici al Uniunii Europene ca, în noua conjunctură, să se cultive în Asia de Sud, în Asia de Nord-Est, în Asia Centrală sau în Asia de Sud-Est, relații de adversitate. Politica alianțelor SUA cu puteri regionale secundare împotriva puter5ilor regionale principale de care vorbea Huntington în *Superputerea solitară* (Foreign affaires, 1998) este depăşită.

Mediul de securitate în spațiul imens al Asiei, în zona celor mai mari rezerve de resurse ale planetei se va crea, începând cu anul 2002 şi continuând cu anii următori, prin colaborare şi armonizarea intereselor marilor actori.

De aici nu rezultă că problema Caşmirului, ca şi alte tensiuni din zonă – trafic de droguri şi persoane, criminalitate, migrații etc. – sunt deja rezolvate. Ele vor crea în continuare situații extrem de complicate, dar degenerarea lor în conflicte care să se extindă şi să pună în pericol pacea lumii este mai puțin probabilă.

4.3.7. ASIA CENTRALĂ

Asia Centrală cuprinde, în cadrul acestei analize, următoarele țări: Kazahstan, Kirghizstan, Turkmenistan, Tadjikistan şi Uzbekistan. Tot în Asia Centrală vom include şi Afghanistanul. Este o

regiune foarte complexă, care cuprinde o bună parte din vechiul foaier perturbator din antichitate şi Evul Mediu. Este însă o regiune bogată în resurse, pentru care, până la 11 septembrie 2001, se prevedea o adevărată bătălie. După 11 septembrie, se pare că bătălia a devenit cooperare sau, în orice caz, parteneriat sau parteneriate.

Zăcămintele de petrol ale Kazahstanului, spre exemplu, sunt de 50 de miliarde de barili, mult mai substanţiale decât ale Arabiei Saudite, iar Turkmenistanul dispune de uriaşe zăcăminte de gaze naturale. Aceste bogăţii nu sunt exploatate decât în proporţie de 1,5 % din cauza lipsei conductelor. Noua situaţie ivită după 11 septembrie 2001 pare să favorizeze şi această zonă. Statele Unite ale Americii au dispus, cel puţin pentru câţiva ani, câteva mii de soldaţi în Kirghizstan şi Uzbekistan, acordă asistenţă militară şi un ajutor (pentru Uzbekistan) de 100 milioane dolari.

Această prezenţă va avea, fără îndoială, un rol important în reconfigurarea economică şi a mediului de securitate din Asia Centrală. Deşi se apreciază că Rusia şi China nu văd cu ochi buni această prezenţă americană în Asia Centrală, se pare că Statele Unite vor juca un rol important în acest spaţiu, rol care, în ultimul timp, este destul de bine înţeles, atât de China, care are nevoie nu numai de uriaşe cantităţi de petrol datorită dezvoltării sale economice impetuoase, ci şi de o anumită *„susţinere“* sau măcar înţelegere americană în rezolvarea problemelor din provincia Xianjiang şi din Tibet, cât şi de Rusia, care, probabil, va participa masiv la programul de construcţie a conductelor care vor traversa Afghanistanul spre porturile pakistaneze şi, după vechile proiecte, spre Marea Neagră.

Din Kurdistan şi până în Valea Fergana, are loc o recompunere a mediului de securitate, pornind în primul rând de la resurse, dar şi de la problemele sociale, de frontieră şi religioase. Asia Centrală, Orientul Mijlociu şi Rusia dispun de rezerve capabile să satisfacă cererea mondială crescândă de hidrocarburi pentru un sfert de veac. Dar prospectarea zonei se continuă.

Resursele energetice ale Asiei Centrale sunt apreciate la:

ŢĂRI	Gaze (mC)	petrol (mld.tone)	cărbune (mld. tone)	electricitate (mld. kwh)
Kazahstan	4,7	23	130	65,6
Turkmenistan	50	8	3,8	48
Uzbekistan	34,6	4	-	11,2

Kazahstanul se află pe locul 9 în lume în ceea ce priveşte rezervele petrolifere. Numeroase companii occidentale – îndeosebi americane – prospectează în continuare zona, întrucât există încă uriaşe rezerve neexplorate încă.

Turkmenistanul dispune de 8. 087 milioane m^3 de gaze, după datele FMI, în timp ce Iranul are 11.380 milioane m^3, iar Statele Unite doar 5.645 milioane m^3.

În 2010, rezervele de gaze din Kazahstan vor ajunge la 2 trilioane m^3, iar producţia la 36 milioane m^3.

Se prevăd, în proiecte, conducte petroliere care să pornească din Asia Centrală spre Marea Neagră, un gazoduct care va lega Turkmenistanul, prin Afghanistan, de Pakistan (portul Gwar), gazoductul fiind dublat de un oleoduct.

Problemele, deşi merg spre soluţii în general acceptate de marii actori şi de ţările din zonă, nu sunt puţine şi nici uşor de rezolvat. Există în zonă tensiuni religioase, probleme de frontieră, iar dependenţele economice nu sunt încă interdependenţe. Aici nu poate fi vorba de interdependenţe (un politolog spunea că interdependenţele economice duc la război), nici de integrare (integrarea este precedată de coordonare, iar aşa ceva, deocamdată, este greu de realizat aici), din cauza instabilităţilor. Dar evenimentele de la 11 septembrie, alăturarea ţărilor din zonă la coaliţia antiteroristă, parteneriatul strategic ruso-american au schimbat foarte mult perspectiva. Este posibil ca, în scurt timp, rezervele petrolifere din Asia Centrală să ia drumul porturilor din Pakistan şi, poate, şi al celor din Marea Neagră.

La 22 iulie 2002, UE a semnat un acord cu Kazahstanul asupra oţelului, care autorizează această ţară să-şi sporească exporturile cu 34% în spaţiul european al UE pe tot parcursul anului 2002 şi cu 2,5 % în anii următori.

Preşedintele Nazarbaiev a propus Consiliului Parteneriatului euro-atlantic formarea unui grup de lucru în cadrul serviciilor de informaţii astfel încât să se prevină infiltrarea în Europa a organizaţiilor teroriste internaţionale care-şi recrutează membrii din Asia Centrală. În acest sens, al a propus şi crearea unor centre de antrenament pentru grănicerii ţărilor membre.

Kazahstanul spera să reducă dependenţa sa economică, mai ales în problema exploatării petrolului, şi gazelor şi să devină lider regional în domeniul energiei nucleare şi în producţia farmaceutică.

Marile puteri care au interese în zonă – Rusia, Statele Unite, Uniunea Europeană, China, India şi chiar Japonia – vor continua însă colaborarea lor în vederea creării condiţiilor pentru introducerea în circuit a resurselor din Asia Centrală. În aceste condiţii, problema independenţei economice a Kazahstanului şi celorlalte ţări din Asia Centrală nu mai poate fi realistă. Fără investiţii serioase, nici unul dintre proiectele de transport al petrolului şi gazelor spre zonele de consum nu va putea fi realizat.

4.3.8. Afghanistan

În momentul de faţă, Afghanistanul se află sub control. Desigur, nu este încă stabil şi, probabil, nici în anul viitor nu va fi. Dar Afghanistanul reprezintă o zonă-cheie în transportul petrolului spre Oceanul Indian.

Înainte de evenimentele care se derulează acum în zonă, Turkmenistanul, Pakistanul şi Afghanistanul discutaseră problema construirii unui gazoduct de 1.200 km.

Afghanistanul a pus din totdeauna probleme, inclusiv pe timpul stăpâniri britanice. La ora actuală, există însă interesul ca ţara să fie scoasă din circuitul reţelelor teroriste şi stabilizată. Foarte multe dintre proiectele legate de Asia Centrală vor depinde de acest obiectiv. Rusia, Statele Unite, Uniunea Europeană, Japonia şi chiar China sunt interesate de stabilizarea zonei. Acceptarea SAU ca partener

strategic reprezintă, în cea mai mare măsură, o soluție viabilă, întrucât este nevoie de o colaborare internațională pe măsură pentru rezolvarea problemelor de securitate din regiune.

Probabil, tensiunile din interiorul Afghanistanului vor continua, dar prezența contingentului internațional va conduce încet-încet la instituirea unui regim favorabil politicii care se doreşte a fi implementată în zonă.

Şi în anul 2003, vor fi continuate acțiunile grupurilor de talibani care nu au fost încă neutralizate, dar resursele lor se vor împuțina şi, în cele din urmă (poate chiar în 2003) se vor epuiza. Chiar dacă o parte dintre acțiunile lor sunt sprijinite de rețelele Al-Qaida şi de organizații ale fundamentalismului islamic, destul de numeroase în zonă şi în Asia de Sud-Est, forța internațională şi noua filozofie a parteneriatelor strategice constituite în special pentru exploatarea resurselor asiatice, stabilizarea zonelor tensionate şi pregătirea lor pentru procesul de globalizare se va impune din ce în ce mai mult.

4.3.9. „*AXA RĂULUI*“. Coreea de Nord

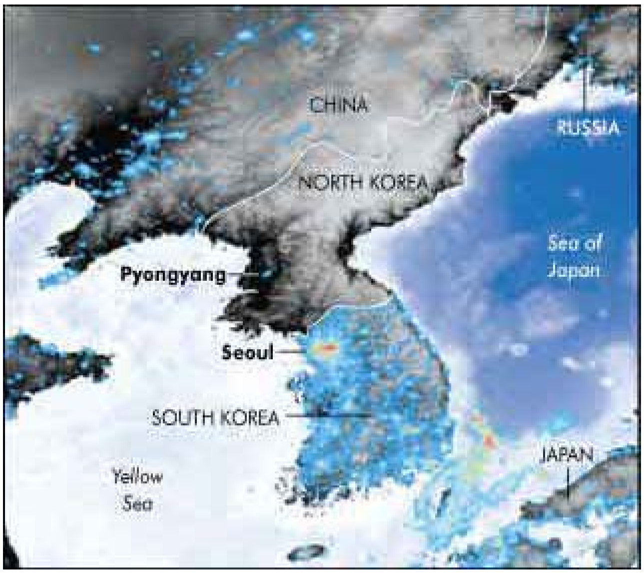
Suprafață: **120.500** km^2

Populație: **22.000.000** locuitori

Buget de apărare: **1300** milioane dolari (2001)

Armata: **1082000** militari în forța activă şi **4700000** de rezervişti.

The Economist, din 11 decembrie 2002, scrie că, apreciază descoperirea unei nave nord-coreene în Marea Arabiei care transporta rachete Scud spre Yemen, ca o sfidare a Statelor Unite în efortul lor de a limita proliferarea armelor de distrugere în masă. Se precizează că Statele Unite ale Americii reprezintă singura superputere care poate realiza un astfel de obiectiv şi care şi-a asumat responsabilitatea să o facă. Rachetele Scud sunt arme rudimentare, care nu pot crea un pericol pentru Statele Unite



Imagine luată, noaptea, de un satelit american sensibil la lumina artificială.
Se observă diferența de dezvoltare între cele două țări.
Sursa: http://qboy.free.fr/fr/coree/coreenord.htm

Includerea Coreei de Nord, care dispune de câțiva vectori balistici, în „*Axa răului*“ nu şi a Pakistanului (care şi el dispune de vectori nucleari balistici şi, în plus, generează sau adăposteşte grupuri fundamentaliste ce provoacă atâtea tragedii în India şi în zona Kaşmirului, iar serviciile sale secrete constituie coloana vertebrală a talibanismului) era apreciată, chiar şi în a doua jumătate a anului 2002, ca o componentă a unei strategii economice indirecte, îndreptată împotriva unui potențial pe cale de a se forma în zonă. Nu este vorba desigur, de potențialul

Coreei de Nord, o ţară în ruină, ci de cel cumulat de colaborarea dintre China, Japonia, Coreea de Sud, Rusia şi, prin Rusia, Uniunea Europeană. Coreea de Nord, care nu poate fi exclusă din acest complex strategic zonal, era considerată, la acea dată, ca veriga slabă a lanţului, vulnerabilă cel puţin la atacurile mediatice.

În realitate, era vorba de împiedicarea unui proiect de mare anvergură al ţărilor din zonă de realizare a unor reţele de transporturi, feroviare şi petroliere, care să ducă la creşterea economică a regiunii, parte a unei strategii de mare amploare a Rusiei de realizare a unei unităţi eurasiatice. În acest sens, Rusia vizează, de câţiva ani, să investească în dezvoltarea unei reţele feroviare nord-coreene, care să fie racordată cu reţeaua transsiberiană. Acest proiect este viabil numai în cazul restabilirii unei conexiuni feroviare între cele două state coreene. Acest lucru s-a discutat cu ocazia vizitei la Moscova a lui Kim Jong-il. După aceasta, s-au reconstruit cei 20 km de cale ferată care lipseau din zona demilitarizată. A fost o primă breşă în ceea ce se numeşte „zidul ruşinii“, salutată de China şi Rusia.

Consecinţele acestui proiect pot fi extrem de avantajoase pentru zonă: integrarea economiei asiatice, a celor asiatice şi europene, asigurarea resurselor necesare pentru economica chineză, aflată în plină dezvoltare şi creşterea rolului Rusiei în economia mondială.

O legătură feroviară între Coreea de Sus şi Coreea de Nord ar apropia foarte mult Coreea de Sud de China. Este în curs şi un alt proiect de realizare a unui „*pod maritim*“ peste Marea Galbenă, de la Ichon, din Coreea, la Yantai, în China. Acest proiect se prevede a fi realizat până în 2005. El cuprinde construirea a patru feriboturi, fiecare cu capacitatea de 10 trenuri a 23 de vagoane. Coreea de Sud este foarte interesată de relaţia cu China. Întreprinderile sud-coreene investesc deja în China de două ori mai mult decât cele americane. De asemenea construcţia liniei feroviare de 5000 km Singapore – Kunming din Provincia Yunan, care va traversa Malaiezia şi Thailanda, este în curs de desfăşurare, China investind în acest proiect patru miliarde de Euro. Această linie va fi conectată la cele transcoreene şi, prin acestea, la cele transsiberiene. Costurile relaţiei economice Asia Europa vor fi reduce cu 15%. În felul acesta, Japonia, Coreea de Sud şi China vor fi mai aproape de economia europeană. Rusia este interesată de această relaţie, iar Japonia, a doua economie mondială, ar putea opta în viitor chiar pentru un tunel feroviar submarin care s-o lege de Coreea de Sud (în portul Pusan). Linia transsiberiană are o capacitate de 200.000 de containere pe an. Dacă se va realiza acest proiect, capacitatea ei va creşte, iar Siberia va prospera.

Un astfel de proiect – realizabil şi necesar pentru interconectarea economiilor într-o viziunea mondialistă – pare cu totul nefavorabil din punct de vedere strategic pentru americani, întrucât afectează una dintre cele mai mari baze militare americane din Asia – cea din Coreea de Sud. Se pare că o astfel de perspectivă (cel puţin după ultimele evoluţii de la Casa Albă şi de la Moscova) nu este atât de nefavorabilă americanilor, după cum se crede. Dimpotrivă, implicarea americană într-un astfel de proiect ar putea duce la transformarea zonei într-un prim eşantion (după cel al Uniunii Europene) de funcţionare a unei economii globale, interconectate. Ceea ce ar fi de dorit pentru securitatea lumii.

Coreea de Nord percepe, fireşte, o astfel de perspectivă şi, probabil, retrăgându-se din tratatul de neproliferare şi agitând mai mult decât trebuie spiritele, nu urmăreşte decât obţinerea unor avantaje mai substanţiale şi forţarea actorilor din zonă, inclusiv pe cei americani, să-i acorde o şansă.

Probabil, în cursul anului 2003, în condiţiile unei evoluţii favorabile a proiectului de mai sus şi reacţiei corespunzătoare a Statelor Unite (acceptarea situaţiei şi chiar participarea la finanţarea proiectului), relaţiile dintre Coreea de Nord şi Coreea de Sud vor cunoaşte o evoluţie pozitivă şi situaţia va începe să se normalizeze.

Întâlnirile dintre cei doi preşedinţi coreeni, ca şi poziţiile exprimate cu diferite prilejuri dau semnalul că se doreşte ieşirea din criză prin modalităţi paşnice.

«*Deşi ne-am retras din Tratatul de neproliferare nucleară (TNP), nu avem nici o intenţie de a produce arme nucleare la acest stadiu*» a declarat şeful delegaţiei nord-coreene la recentele negocieri intercoreene.

Statele Unite Ale Americii sunt sprijinite de Rusia şi de alte ţări împotriva programului nuclear al Coreii de Nord. Pentru Coreea de Nord, în cazul în care renunţă la acest program, americanii au promis un ajutor economic, inclusiv participarea unor investitori.

Vladimir Putin a trimis un emisar care a discutat şase ore cu autorităţile de la Phenian. Proiectul rus cere ca Statele Unite să se angajeze să nu atace militar Coreea de Nord şi să-i furnizeze un ajutor umanitar. În schimb, Phenianul trebuie să renunţe la programul său nuclear şi să respecte acordul încheiat în 1994 cu Washingtonul.

La rândul lor, Statele Unite au arătat că, spre deosebire de Irak, cu care nu se poate negocia nimic, un dialog cu Coreea de Nord ar fi de dorit.

În mod normal, Coreea de Nord trebuie să accepte această situaţie.

Anul 2003 ar putea fi, pentru Peninsula Coreeană, un an al începerii procesului de unificare sau unul al războiului. Variabilele de care depinde o astfel de opţiune sunt numeroase. Ele se definesc, atât pe atitudinea autorităţilor de la Phenian şi de la Washington, cât şi pe modul în care va fi soluţionată criza din Golf, pe programele economice ale Asiei de Nord Est, pe atitudinea Rusiei, a Chinei şi a Japoniei.

Model de conflict

După rezolvarea problemei din Irak, SUA ar putea ataca Coreea de Nord. Este un scenariu pe care unii analişti îl consideră posibil. În acest caz, Coreea de Nord ar acţiona violent asupra bazelor americane din Coreea de Sud şi asupra Coreii de Sud, ceea ce n-ar fi benefic pentru nimeni.

Întrucât cele două state coreene se află într-un îndelungat proces de negocieri pentru reunificare, este posibil ca un conflict major în zonă să fie prevenit. Nici Japonia, nici China, nici Rusia nu sunt interesate de o astfel de eventualitate.

4.3.10. ASIA DE SUD EST

Țările care alcătuiesc Asia de Sud-Est (Birmania sau Mynmar, Brunei, Cambodgia, Filipine, Indonezia, Laos, Malaiezia, Singapore, Thailanda, Vietnam) nu reprezintă, propriu-zis, o entitate. Ele sunt însă legate prin aceleaşi probleme şi, mai ales, prin aceleaşi programe de dezvoltare.

În zilele de 16 şi 17 septembrie 2002 a avut loc Conferința asupra Asiei de Sud-Est a Parlamentului European, la Bruxelles. S-a cerut Birmaniei să elibereze parlamentarii deținuți, să respecte drepturile fundamentale ale persoanelor, în timp ce Uniunea Europeană urmează să pună în aplicare noua strategie a proceselor de tranziție. După situația deosebită din Birmania, o parte dintre democrații birmani şi reprezentanți ai minorităților s-a refugiat în Thailanda. UE a solicitat Thailandei să nu împiedice activitățile acestora şi să nu repatrieze refugiații.

Există, de asemenea, un acord de cooperare între UE şi Laos, dar, pentru a se derula în continuare în condiții avantajoase pentru Laos, una dintre cele mai sărace țări din lume, UE a cerut acestei țări să respecte drepturile omului. A cerut, de asemenea, să înceteze condamnările la moarte, fără judecată, a liderilor „*Mişcării 25 Octombrie 1999*" din această țară.

Aceleaşi probleme există şi în Vietnam, unde nu sunt respectate drepturile omului, sunt confiscate bunurile bisericilor şi nu sunt rezolvate problemele de la frontiera cu China.

Uniunea Europeană este implicată masiv în problemele asiatice. Ea este al doilea donator pentru Asia, furnizând 30% din ajutorul public pentru dezvoltare. Acest ajutor a ajuns, la sfârşitul anului 2001, la 430.000.000 euro.

Thailanda beneficiază şi ea, atât de un substanțial ajutor european, cât şi de programe în cadrul ASEAN şi ASEM.

Noua strategie europeană pentru Asia, inclusiv pentru Asia de Sud-Est, intitulată „*Europa – Asia: cadru strategic pentru parteneriate consolidate*", elaborată cu 8 ani în urmă, este în plină aplicare, Europa propunându-şi să realizeze un parteneriat privilegiat cu Asia şi să-şi lărgească aici zona de influență.

Aici se află un adevărat rezervor de materii prime pentru producerea drogurilor, iar amestecul de populații, suprafața foarte mare, divizarea pe insule şi peninsule şi zona ca atare creează posibilitatea creării unor baze şi unor rețele ale traficanților şi teroriştilor. De altfel, un raport recent al unui expert american a estimat la 3.000 numărul musulmanilor din regiune care au fost antrenați în taberele Al-Qaida în Afghanistan începând din 1979. Aceştia au consolidat legăturile dintre rețeaua Al-Qaida şi Jemaah Islamiyah, această organizație nebuloasă care şi-a fixat ca obiectiv să creeze un stat religios fundamentalist reunind populațiile musulmane din Asia de Sud-Est. După unele date, celulele teroriste clandestine regrupează încă 200 de operatori islamişti, iar arestările operate în anul 2002 în Malaiezia, Filipine, Singapore şi Indonezia n-au slăbit decât relativ capacitatea acestora. Indonezienii estimează la 20 – 25 numărul organizațiilor teroriste ale căror membri sunt încă în libertate.

Myanmar se află la punctul de intersecție şi de confluență a sferelor de influență ale Indiei, Chinei şi ANSEA. Vechea Birmanie continuă să fie un potențial factor de instabilitate, mai ales după ce SLORC (State Law and Order Restoration Council) a luat puterea. Tot un factor de instabilitate îl reprezintă şi

atitudineal numeroaselor minorități naționale care refuză tutela Rangunului. Birmania are vecini foarte puternici şi, într-un fel, ea este o țară tampon între China şi India, de unde rezultă că aproape toate tensiunile şi problemele dintre acestea au efecte şi asupra Birmaniei.

Thailanda – un paradis turistic, asociat budismului, situat în inima Asiei de Sud-Est – este o țară relativ stabilă, dar, în urma evenimentelor din Birmania, ea se confruntă cu probleme sociale şi politice (activitatea împotriva regimului de la Rangun a refugiaților) care pot produce unele tensiuni. Din 1998 ea face parte din Organizația Conferinței Islamice, iar în aparatul ei de stat se află mai multe personalități musulmane. Minoritatea musulmană este doar de 8%, dar importanța ei începe să crească. Acest fapt naşte numeroase întrebări, acum, când islamismul este tulburat de tendințe radicaliste şi fundamentaliste.

Societatea filipineză, marcată de două istorii coloniale şi de mai multe valuri de migrații, este structurată complex. Puterea este împărțită între proprietarii de pământuri, mediile de afaceri impregnate de elementul sinic şi noua elită intelectuală.

În Indonezia şi în Malaiezia se dezvoltă mişcări islamice fundamentaliste. Are loc o puternică intercondiționare între factorul religios şi cel politic. În Malaiezia se manifestă şi unele tendințe integriste, ea fiind mai strâns legată, prin tradiție, de Orientul Mijlociu.

Timorul de Est, acest ținut cu o suprafață de 14.610 km^2, se prezintă ca un mozaic etno-lingvistic situat la confluența Asiei de Sud-Est cu Oceania. A fost colonie portugheză timp de patru secole, iar în decembrie 1975 a fost ocupat de armata indoneziană. În 1998 au avut loc, aici, confruntări extrem de violente, care a necesitat intervenția forțelor de menținere a păcii. Datorită acestui fapt, la 30 august 1999, a avut loc un referendum, peste 78% din populație votând pentru independență. Se punea astfel capăt a unui sfert de veac de ocupație. La 20 mai 2002, Timorul de Est a devenit independent, sub denumirea de Timorul Soare Răsare, sau Timorul „*Răsărit de Soare*“ (Timor Lorosa'e). El continuă, totuşi, să fie supus influențelor şi intereselor locale şi jocurilor de putere din zonă.

Departe de a fi unitară şi stabilă, Asia de Sud-Est rămâne una din acele regiuni producătoare de amenințări asimetrice şi de instabilitate. Însă ANSEA, prezența masivă americană, programele Uniunii Europene, interesul Indiei şi cel al Chinei, între care se situează şi calea ferată de 5000 de kilometri Singapore – Kunming care urmează să fie realizată de China, mențin zona sub un control strict, asigurându-i, în acelaşi timp, şi posibilități de dezvoltare. Aici se află unele dintre cele mai sărace țări din lume (Cambodgia, Laos), care au nevoie de o asistență specială pentru a ieşi din această stare.

4.3.11. SPAȚIUL EX-SOVIETIC EUROPEAN. Ucraina

Suprafață: 603.700 km^2.

Populație: 48.396.470 locuitori, în iulie 2002.

La ora summit-ului de la Kiev din 29 ianuarie 2003 al CSI, Leonid Kucima a fost ales preşedinte al CSI. Ucraina este principalul partener economic al Rusiei. Anul 2002 a fost „*Anul Ucrainei în Rusia*“, iar 2003 va fi considerat „*Anul Rusiei în Ucraina*“. De unde rezultă că Moscova urmăreşte cu consecvență consolidarea triunghiului Ucraina, Belarus, Rusia, care este vital pentru interesele Rusiei la

confluența cu viitoarea Uniune Europeană. Recent, s-a hotărât înființarea unei zone economice libere: Rusia, Ucraina, Belarus, Kazahstan.

Fără Ucraina – spune Zbigniew Brzezinski -, Rusia nu poate fi imperiu. Este însă perfect valabilă şi o altă aserțiune: Fără Rusia, Ucraina este o țară relativ independentă, dar cu probleme complexe de identitate. De aceea, şansa actuală a Ucrainei este apropierea de Occident şi integrarea în structurile europene. În acest sens, există o mulțime de raporturi create între Uniunea Europeană şi Ucraina, între NATO şi Ucraina, între care se află şi Charta NATO-Ucraina din 1994. Reformele din această țară sunt însă extrem de lente, iar integrarea ei în Uniunea Europeană devine problematică. Totuşi, nu poate exista o unitate a continentului europeană fără Ucraina, Belarus şi Rusia. Aceste trei țări dețin aproape două treimi din suprafața continentului. Nu este însă singurul paradox lăsat de istorie.

Mulți analişti sunt de părere că şansa integrării Ucrainei în structurile europene trece pe la Washington. În acelaşi timp, se pare că singura țară care prezintă (mai exact, prezenta) un interes strategic pentru în zonă pentru americani, în afară de Rusia şi Turcia şi, în parte de Românie, este (era) Ucraina. Această aserțiune nu mai are aceeaşi valoare în anul 2002 şi în 2003, când centrul de greutate al strategiei americane, în afară de Golful Persic, se află în Asia Centrală, iar parteneriatul strategic ruso-american a înregistrat, în 2002, paşi foarte importanți.

În aceste condiții, problemele Ucrainei nu sunt deloc simple, iar sprijinirea acestei nu mai reprezintă o prioritate pentru Occident.

La reuniunea din martie 2002 a Comisiei NATO – Ucraina la nivel de ambasadori, s-a exprimat, totuşi, voința Ucrainei de a pune în aplicare, în continuare, programul național de cooperare cu NATO în perioada 2001 – 2004, în special în domeniul apărării, dar şi în cel economic.

Ucraina participă la misiunile din Kosovo (un batalion polono-ucrainean, spre exemplu, patrulează la frontiera dintre Kosovo şi Macedonia) şi la alte misiuni, încercând să se apropie cât mai mult de structurile de securitate şi cooperare din Europa.

Nu este însă simplu. După ce Ucraina şi Belarus au fost suspectate public de a fi vândut armament Irakului, sprijinul Washingtonului pentru Ucraina s-a diminuat. Statele unite au înghețat un ajutor de 50 de milioane de dolari destinat acestei țări, iar preşedintele Leonid Kucima a fost declara „*indezirabil*" la summit-ul de la Praga din noiembrie 2002.

Ucraina s-a dovedit a fi, totuşi, o țară destul de stabilă în ceea ce priveşte securitatea, dar instabilă din punct de vedere politic. Bătălia care se duce acolo între diverse structuri şi partide nu este privită cu indiferență de Occident. Cel mai important investitor în Ucraina rămân, în continuare, Statele Unite (17%), pe când volumul investițiilor Rusiei este doar de 8%, iar cel al investițiilor germane de 6% - țări direct interesate de o relație europeană cu această țară.

Vulnerabilitățile Ucrainei decurg, deci, din instabilitatea politică, din lipsa de experiență în relațiile internaționale, din problemele de frontieră, precum şi din situația economică şi din cea socială. Rezervele de petrol ale Ucrainei sunt evaluate la 227 milioane tone, iar consumul intern este de 25

milioane tone. Producția internă acoperă doar 15% din nevoile de consum. În acelaşi timp, pe teritoriul Ucrainei, există un sistem dezvoltat de oleoducte, această țară jucând un rol important în tranzitul petrolului rus în Europa.

Ucraina face parte din GUUAM, o asociere regională (Georgia, Ucraina, Uzbekistan, Azerbaidjan, Moldova) care şi-a propus o serie de obiective – dezvoltarea infrastructurilor de transport, liber schimb etc. -, urmărind, în final, integrarea regiunii în sistemul global.

GUUAM a realizat o colaborare cu Statele Unite, iar la reuniunile de la Yalta (19-20 iulie 2002) şi din 14 noiembrie, au fost reliefate vulnerabilitățile şi amenințările cu care se confruntă țările grupului: terorism, crimă organizată, diverse forme de extremism, comerț ilegal cu arme şi cu materiale nucleare, trafic uman şi migrația ilegală.

Ucraina pare că nu prea sinchiseşte de evoluția situației din Comunitatea Statelor Independente. Această comunitate şi-a jucat rolul ei istoric.

Totuşi, rolul Ucrainei este foarte mare, atât în relația GUUAM – Statele Unite (americanii încurajează organizațiile regionale şi întrețin parteneriate şi numeroase relații cu acestea), cât şi în relația directă cu Washingtonul şi cu Moscova. Şi chiar dacă, în urma incidentului privind vânzarea unor arme către Irak, relația SUA – Conducerea de la Kiev s-a mai răcit, este de aşteptat ca, în noua viziune strategică de la Washington şi mai ales în sensul doctrinei americane a acțiunilor preventive, ea să fie din nou actualizată.

Deocamdată, sub protecția statu quo-ului de după al doilea război mondial, Ucraina a obținut cam tot ce şi-a dorit, atât în recunoaşterea frontierelor moştenite de la URSS (frontierele statelor europene, pentru Uniunea Europeană, sunt tabu), cât şi în ceea ce priveşte parteneriatele cu marile puteri ale acestei lumi: Statele Unite, NATO şi Uniunea Europeană.

Relația Ucrainei cu Rusia este una intrinsecă. Indiferent ce s-ar spune şi ce s-ar face, aceste două țări sunt legate prin sute de ani de existență comună, în acelaşi spațiu strategic, prin cultură şi prin resurse. De aceea, nu este de aşteptat, nici în 2003 şi nici în viitor, ca, în pofida situației Crimeii, între cele două țări să se producă disensiuni grave, ci, dimpotrivă, în noua conjunctură a unirii forțelor împotriva amenințărilor asimetrice, este foarte posibil să se accentueze nota de colaborare, mai ales în domeniul economiei, tehnologiilor şi resurselor.

În perspectiva integrării, în 2007, a României şi Bulgariei în Uniunea Europeană, Ucraina devine o țară care va avea frontieră cu această puternică entitate. La ora actuală, împreună cu Moldova, Ucraina reprezintă nu doar o zonă de tranzit pentru mafia regională, traficul de droguri, de persoane, de armament şi materiale nucleare, ci şi o parte componentă a acestor rețele. Printre cele mai sensibile probleme ale Ucrainei sunt şi cele ale delimitării platoului continental al Mării Negre şi a zonei economice exclusive la frontiera maritimă cu România. Ucraina şi-a însuşit, împotriva dreptului internațional şi a tratelor în vigoare, Insula Şerpilor (pe care statul român n-o revendică, întrucât, în Europa, după Helsinki, nu se pun în discuție sub nici o formă frontierele de facto), iar problema zonei economice exclusiv şi a delimitării

platoului continental, deşi este în curs de negociere şi, în cele din urmă va primi o rezolvare, nu poate avea desfăşurări care să pună în pericol, în anul 2003, securitatea regională.

Belarus şi Ţările Baltice ies din ecuaţia actorilor importanţi pentru mediul de securitate în spaţiul ex-sovietic. Ţările Baltice au fost invitate să facă parte din NATO şi, în curând vor deveni membre ale Uniunii Europene, iar Belarus şi Rusia au realizat deja o unitate care funcţionează.

PREVIZIUNI PENTRU ANUL2003

Există un interes sporit al Rusiei, ca şi al întregii Asii Centrale şi, bineînţeles, al Statelor Unite să se stabilizeze cât mai rapid situaţia în Afghanistan. De unde rezultă că, în anul viitor, se va acţiona foarte deschis în această direcţie. În acest sens, pe plan economic, este posibil să se aibă în vedere, între altele, şi proiectul realizării unei conducte petrolifere internaţionale care să lege Turkmenistanul de Uzbekistan, prin Afghanistan, ceea ce ar duce la rezolvarea multor probleme conflictuale, la revigorarea economiei regiunii şi, pe această bază, la consolidarea şi stabilizarea unui mediu de securitate favorabil şi acceptabil.

Se vor continua, probabil, acţiunile de consolidare a raporturilor inter-ţări din cadrul Regiunii Asia-Pacific, cu implicarea puternică a Rusiei şi a Statelor Unite. Această implicare, deşi nu va fi acerb concurenţială – zona are tot interesul să atragă investiţii americane –, va păstra totuşi o notă de neîncredere şi de ostilitate la adresa prezenţei americane.

China va continua să-şi dezvolte în ritm rapid economia, iar consumurile (şi cerinţele) energetice şi de materii prime vor creşte. În acest caz, China va fi nevoită să se reapropie de Federaţia Rusă şi să-şi amelioreze în acelaşi timp relaţiile cu Statele Unite şi cu zona Sud-Asiatică, îndeosebi cu India şi cu ţările ANSEA. China, în pofida reticenţelor pe care le are faţă de Japonia, îşi va consolida probabil legăturile cu această ţară şi cu Coreea de Sud, în vederea realizării, împreună cu Rusia, a unui *Fond strategic de rezerve petroliere,* absolut necesar, mai ales în condiţiile unui război în Irak. Oricum, chiar în condiţiile în care nu va avea loc un astfel de război (sau va avea un final nepericulos pentru spaţiul asiatic), ţările din zonă vor continua relaţiile dintre ele, atât pentru valorificarea potenţialului de care dispun (şi de care este mare nevoie), cât şi pentru ameliorarea mediului lor de securitate.

Conducta Kazahstan, Afghanistan Pakistan, cea care va lega Asia Centrală de Marea Neagră, ca şi cele care vor fi realizate pe teritoriul Chinei sau în Asia de Nord-Est, dacă vor fi realizate, vor contribui la stabilizarea zonei şi la ridicarea ei din punct de vedere economic.

În toate aceste proiecte este prezentă şi Uniunea Europeană. Marii actori ai planetei îşi vor armoniza, pe cât posibil, interesele şi în anul 2003, Rusia şi China jucând un rol extrem de important în spaţiul asiatic, care se doreşte din ce în ce mai mult, mai ales în strategia pe termen lung a Federaţiei Ruse, să fie euro-asiatic.

Deşi legat prin numeroase intercondiţionări şi determinări, spaţiul asiatic rămâne un în continuare, şi pentru anul 2003, un conglomerat de economii, culturi, religii, interese şi mentalităţi şi, pe acest suport, un generator de potenţiale conflicte frontaliere, religioase, economice şi militare. Formele de

manifestare a acestora vor fi, şi în anul 2003, extrem de diferite, îmbrăcând toată gama de la cele specifice zonei, la cele asimetrice.

MODEL DE CONFLICT ÎN SPAŢIUL ASIATIC

A. Conflict nuclear

Considerăm că, deşi ar trebui avut în vedere, pentru orice eventualitate, un conflict nuclear în zonă (India – Pakistan sau Coreea de Nord – Statele Unite) este foarte puţin probabil. Dacă, totuşi, s-ar produce, el nu va avea loc decât în condiţii extreme.

Potenţiali autori: India şi Pakistanul, într-o situaţie disperată, şi Coreea de Nord – bazele americane din Coreea de Sud.

Scenariu: Deteriorarea situaţiei din zona Kaşmirului, înmulţirea atacurilor teroriste împotriva conducerii Indiei şi a grupurilor teroriste musulmane, a incidentelor de frontieră, în condiţiile în care s-ar slăbi vigilenţa Statelor Unite, interesul american, cel al Uniunii Europene şi cel rusesc asupra zonei.

Reacţia nucleară s-ar produce ca urmare a angajării forţelor clasice în zona Kaşmirului şi escaladării războiului. Probabil, prima acţiune nucleară s-ar produce din partea Pakistanului, dar nu este exclus ca şi India să lanseze o puternică lovitură nucleară asupra centrelor vitale ale Pakistanului, cu toate consecinţele care decurg de aici.

In situaţia în care Statele Unite ale Americii ar declanşa un atac unilateral cu mijloace clasice împotriva Coreii de Nord, ar fi posibil ca reacţia coreenilor să fie una nucleară, dar cel mai probabil ei ar invada Coreea de Sud cu un prim eşalon alcătuit din câteva sute de mii de militari.

B. Conflict clasic

Cel mai probabil, se vor continua angajările la frontiera indo-pakistaneză, fiecare dintre cele două armate, străduindu-se să ocupe poziţii cât mai avantajoase, pe care să le folosească în cazul declanşării sau escaladării războiului.

Deşi prezenţa americană în zonă reduce substanţial riscul confruntării pakistanezo-indiene, în condiţiile intensificării acţiunilor teroriste ale musulmanilor împotriva Indiei, nu se exclude redeclanşarea ostilităţilor şi chiar izbucnirea războiului. Un astfel de război ar pune însă în pericol proiectele reţelelor de conducte petroliere şi gazoductelor Asia Centrală - posturile pakistaneze de la Oceanul Indian şi nimeni din zonă nu este interesat ca astfel de proiecte să nu fie puse în operă.

C. Acţiuni teroriste

Probabil, aceste se vor continua în toată zona şi chiar se vor intensifica îndeosebi asupra Indiei, în zona Asiei Centrale şi în Caucaz. Ele nu vor pune însă în pericol proiectele de stabilizare a zonelor şi parteneriatele strategice realizate.

De aceea anul 2003 va fi, după toate probabilităţile, un an al consolidării parteneriatelor strategice şi de continuare (chiar de escaladare) a războiului antiterorist.

5. REPUBLICA MOLDOVA

5.1. Starea actuală şi tendinţele de evoluţie a mediului de securitate

5.1.1. Starea actuală a mediului de securitate

Indicatori de evaluare a stării mediului de securitate:

1. Prezenţa/absenţa catastrofei ecologice sau a unor calamităţi naturale;

-nu există calamităţi naturale şi nici catastrofe ecologice care prin efectele produse să afecteze în vreun fel componenta ecologică a mediului de securitate.

2. Prezenţa/absenţa unor conflicte sociale cu urmări considerabile pentru securitatea naţională;

-nu există conflicte sociale, deşi 80% din populaţie trăieşte sub pragul sărăciei;

- s-au adoptat unele măsuri de protecţie socială (transport gratuit pentru elevi, studenţi şi pensionari; înlesniri la plata întreţinerii; s-au înfiinţat cantine sociale; nu s-a mai întrerupt curentul electric în oraşe şi comune);

-în 2002 au crescut salariile medicilor, profesorilor etc. şi se plătesc la timp salariile bugetarilor (sub formă bănească sau de produse);

3. S*tarea economiei*

Economia R. Moldova este într-o stare critică. Începând cu 2001, P.I:B. are o uşoară tendinţă de creştere; în 2002 s-a estimat o creştere o creştere a P.I.B. de 6%, o rată a inflaţiei de 32% şi a şomajului de 1,9%.

4. Tipul raporturilor cu statele vecine

Raporturile cu statele vecine au cunoscut o evoluţie sinuoasă în 2002:

-începând cu luna februarie 2002, România a eliminat facilităţile cetăţenilor moldoveni care ne vizitau ţara (a introdus-paşaportul, taxă etc. ca pentru toţi ceilalţi); de aici o oarecare răcire a relaţiilor dintre cele două ţări;

-ataşatul militar al României la Chişinău este declarat persoana non grata de către guvernanţi din Moldova;

-România răspunde prin măsuri adecvate;

-Primul ministru al Republicii Moldova critică România că se amestecă în treburile interne ale ţării sale(România este acuzată că susţine şi sprijină pe cei care protestează împotriva guvernului în Chişinău);

-aceeaşi acuzaţie o face şi preşedintele R. Moldovei, atât la adresa României, cât şi a Ucrainei;

-începând cu semestrul al doilea relaţiile cu ţările vecine se îmbunătăţesc, R. Moldova renunţând la tonul belicos la adresa României îndeosebi;

5. Tipul raporturilor cu statele din regiune

- relaţii foarte bune cu statele membre C.S.I., mai ales cu Rusia;

-în iulie 2002 s-a ţinut la Chişinău Summitul C.S.I. Acesta a vizat unirea eforturilor statelor participante în lupta împotriva terorismului şi crimei, a traficului ilegal de droguri şi de armament. În acest scop, s-a propus crearea unui centru anti-terorist pentru Asia Centrală, măsuri comune de securizarea frontierelor statelor participante la Summitul de la Chişinău.

6. Tipul raporturile cu marile puteri

Raporturile R. Moldovei cu marile puteri sunt normale:

-preşedintele ţării a fost în vizită la Moscova şi Washington;

-premierul Moldovei a fost la Moscova;

-o delegaţie chineză a vizitat Moldova;

7. *Tipul raporturilor cu celelalte state ale lumii*

Raporturile cu celelalte state ale lumii au fost normale, diverse delegaţii străine au vizitat R. Moldova, precum şi delegaţii ale acesteia au fost în vizită în diferite state.

Diferite state europene sau cetăţeni ai acestora au făcut investiţii în R. Moldova.

8. Tipul de raporturi cu organizaţiile europene şi internaţionale;

-în prima parte a anului 2002 relaţiile Moldovei cu F.M.I. şi Banca Mondială au fost reci(acestea au încetat ajutorul financiar oferit), la fel şi cu instituţiile europene pe care premierul moldovean le-a acuzat de amestec în treburile interne ale ţării(acestea afirmau că puterea de la Chişinău a evitat îndeplinirea majorităţii recomandărilor Consiliului Europei);

-în a doua parte a anului Chişinăul a revenit asupra poziţiei iniţiale susţinând că doreşte integrarea în structurile euro-atlantice şi deci acceptă toate condiţiile puse de organizaţiile internaţionale şi de instituţiile europene; ca urmare FM.I. şi B.M. au reluat discuţiile cu autorităţile moldovene privind sprijinul financiar pentru finanţarea reformelor structurale;

9. P*rezenţa/absenţa conflictului militar*

-absenţa conflictului militar cu statele vecine;

-absenţa conflictului militar cu o mare putere.

10. Existenţa/absenţa mişcărilor de populaţie

Există mişcări importante de populaţie:

-mulţi moldoveni (25% din cei apţi de muncă) părăsesc ţara în căutare de locuri de muncă(de regulă, ajung în ţările europene dezvoltate economic, în Rusia, în România etc.).

Forţa de muncă, în 1998, era evaluată la 1,7 milioane oameni.

11. E*xistenţa/absenţa stabilităţii politice*

Deşi o lungă perioadă de timp (câteva luni) în Chişinău s-a desfăşurat un miting maraton, organizat de opoziţie (Partidul Popular Creştin Democrat, îndeosebi) acest lucru nu a afectat negativ stabilitatea politică din ţară. Într-un fel şi într-o măsură însemnată acest miting a întărit puterea, confirmând faptul că este capabilă să guverneze ţara, că ştie să dialogheze cu opoziţia.

12. Prezența/absența unor conflicte etnice

Există conflicte interetnice în R. Moldova. De aici şi propunerea O.S.C.E. de federalizare a țării. Deşi nu s-a ajuns la consens în acest sens, practic țara este federalizată-există Transnistria şi Găgăuzia, pe de o parte, ca teritorii autonome locuite de minorități (de origine slavă şi turcă, bulgară), şi, pe de altă parte, județele locuite preponderent de români.

13. Prezența/absența conflictelor religioase

În R. Moldova sunt tensiuni religioase. Pe de o parte, este schisma provocată de Patriarhia Rusiei care nu recunoaşte subordonarea canonică a Mitropoliei Basarabiei fața de Biserica Ortodoxă Română, şi, pe de altă parte, înmulțirea sectelor religioase şi propagarea islamului în localitățile țării datorită permisivității legii privind libertățile religioase.

14. Starea sistemului informațional național

Sistemul informațional este într-o stare critică:

-țara dispune de un sistem de comunicații în curs de modernizare;

-accesul populației la mass-media internă şi internațională este limitat;

- nu există o strategie coerentă privind imaginea favorabilă a țării în afară;

-populația este rar protejată împotriva manipulărilor psihologice;

-calculatoarele electronice (tehnologia informațională) se introduc abia acum în principalele sectoare de activitate umană;

-există15.000 de utilizatori de Internet.

5.1.2. Tendințe în evoluția mediului de securitate

În economie rezultatele din anul 2001 şi estimările pentru 2002 indică o uşoară tendință de creştere economică. Totodată, F.M.I şi Banca Mondială au reluat discuțiile cu R. Moldova privind acordarea tranşelor de împrumut stabilite, în scopul efectuării reformei.

Raporturile cu statele vecine după o perioadă de relativă încordare(o oarecare stare tensională în raporturile cu Ucraina şi România, în primul semestru al anului 2002), se îndreaptă spre normalitate.

Relațiile cu Rusia şi cu C.S.I. au fost şi vor fi în 2003 foarte bune. Aceasta poate indica practicarea unui anumit „*joc*” între structurile C.S.I. şi cele europene. Ținerea Summitului C.S.I la Chişinău dovedeşte tendința R. Moldova de a se apropia tot mai mult de această comunitate.

Raporturile cu instituțiile europene şi financiare mondiale în primul semestru al anului 20002 au fost relativ încordate (primul ministru al Moldovei a acuzat aceste instituții de amestec în treburile interne ale țării), ca în partea a doua a anului să se manifeste tendința intrării în normalitate (au fost reluate negocierile cu aceste instituții care vor ajuta Moldova în derularea reformelor structurale etc.);

Se menține, în continuare, tendința părăsirii țării de un număr însemnat de persoane apte de muncă în căutare de lucru în țările dezvoltate;

Şi în perioada următoare, deşi este posibil să se mai organizeze de către opoziție mitinguri şi mişcări de protest, dar este evident că, practic protestul opoziției, din iarna anului 2002, a întărit puterea

instalată după alegerile din 2001 (puterea prin măsuri deliberate de manipulare a populației a oferit opoziției satisfacție- *a renunțat temporar la studiul limbii ruse şi istoriei moldovenilor în şcoli* - şi i-a abătut atenția de la gravele probleme sociale şi economice cu care se confruntă țara.

Tensiuni şi conflicte etnice vor continua să existe, chiar dacă se va ajunge la o federalizare a Moldovei cum a propus O.S.C.E., şi au acceptat principalii actori din zonă.

Tensiunile religioase se vor menține atât timp cât problema raporturilor între Mitropolia Basarabiei (subordonată Patriarhiei de la Moscova) şi Biserica Ortodoxă Română nu vor fi reglementate.

Starea critică a sistemului informațional național se va menține până când economia țării va cunoaşte o dezvoltare reală, pe baza căreia să se adopte măsuri corespunzătoare şi în acest domeniu de activitate.

5.2. Vulnerabilități, riscuri şi amenințări la adresa securității R. Moldova

În R. Moldova ca vulnerabilități dominante sunt cele de natură economică, socială, etnică, religioasă, financiară şi psihologică. În mare parte acestea se datorează ritmului lent şi cu sincope în care se derulează reforma în societate. Totodată, dependența dezvoltării economice a țării de importurile de energie şi materii prime, precum şi întemeierea prosperității economice a țării, în principal, pe agricultură vor duce la menținerea acestor vulnerabilități, încă mult timp de aici încolo.

Printre riscurile cu care se confruntă R. Moldova se numără cele de natură: *economică* (declinul producției de bunuri materiale şi servicii, dezechilibrul balanței comerciale şi creşterea gradului de îndatorare externă a țării, devalorizarea monedei naționale); *socială (*tensiuni sociale, asistență medicală modestă, condiții de trai dificile); *culturale* (tensiuni şi conflicte etnice şi religioase, calitatea precară a serviciilor educaționale şi a utilizării resurselor); *psihologice* (acțiunile psihologice asupra populației generate de surse interne şi externe); *informaționale* (dificultăți în realizarea unui sistem informațional modern, manipularea informațională a populației).

Ca amenințări generale se pot menționa cele cu care se confruntă toate statele lumii: *terorismul internațional* (în care pot fi atraşi unii cetățeni ai Moldovei date fiind dificultățile economice cu care se confruntă țara, precum şi existența unor mentalități din vremea ocupației sovietice); *crima organizată; traficul de droguri, de persoane şi de armament*. În calitate de amenințări proprii în R. Moldova se pot enumera: *creşterea delincvenței*; *implicarea activă a unor* segmente de populație în traficul de arme şi migrația ilegală; *amplificarea* practicilor mafiote (dezvoltarea sistemului ilegal „*de protecție*” oferit în special celor care desfăşoară activități economice); *puternica criză economică.*

5.3. Concluzii

Mediul de securitate din R. Moldova se poate socoti că se află într-o *stare critică* (cu excepția componentei ecologice a mediului de securitate toate celelalte elemente structurale-economic, social, diplomatic, politic, cultural, informațional, militar - sunt într-o avansată stare critică).

Deşi nivelul de trai este foarte scăzut (80% din populaţie trăieşte sub pragul sărăciei) nu se pot anticipa conflicte sociale grave (de exemplu, grevă generală sau o revoltă populară) din cel puţin următoarele motive: *populaţia este foarte temătoare* (ocupaţia sovietică a lăsat sechele puternice); *nu există*, cel puţin momentan *o forţă politică* care să fie în măsură să unească pe cei nemulţumiţi şi să-i implice în dificila activitate de reformă structurală radicală a actualei societăţi; există *suficiente forţe instituţionalizate* care să asigure *ordinea publică* existentă în stat; utilizarea altor *modalităţi pentru procurarea celor necesare traiului* (de pildă, plecarea la muncă- legal sau ilegal- în alte ţări); puterea a luat unele *măsuri de protecţie socială* a unor categorii de populaţie.

Este posibil ca R. Moldova, cu sprijin financiar consistent din afară să-şi rezolve problemele economice grave cu care se confruntă în prezent şi pe această bază şi disfuncţionalităţile din celelalte sectoare de activitate. Organizaţiile financiare internaţionale (F.M.I şi B.M.) şi casa de ratt ing Moody's, în 2002, au apreciat că R. Moldova nu a avut o politică consecventă de reformă (de exemplu, privatizarea patrimoniului de stat a eşuat). Potrivit datelor Băncii Naţionale a Moldovei, fluxul de investiţii directe în ţară din exterior, pe parcursul a nouă luni ale anului 2002, a fost de 65 milioane de dolari. Au investit în Moldova S.U.A., Anglia, Franţa, Luxemburg şi Rusia (investiţiile ruseşti s-au limitat la convertirea datoriilor pentru gaze naturale în acţiuni).

Pe viitor, este de aşteptat, în condiţiile în care actuala guvernare se menţine la putere (câteva mandate) să se asiste la o puternică apropiere a R. Moldova de C.S.I.; nu-i exclusă nici posibilitatea solicitării aderării la această comunitate, mai ales în cazul în care accesul R. Moldova în structurile euro-atlantice va fi blocat din diverse motive de către cei interesaţi (state şi/sau diverse grupuri de presiune).

6. SPAŢIUL ORIENTULUI APROPIAT ŞI MIJLOCIU

Zona Orientului Apropiat şi Mijlociu constituie regiunea în care sunt dispuse majoritatea rezervelor de petrol planetare, ceea ce face să fie considerată o zonă cheie pentru ramura energetică a economiei. Totodată, regiunea reprezintă locul de interferenţă a celor trei semnificative religii monoteiste: iudaism, creştinism şi islam. Aceste două caracteristici, precum şi sărăcia rezervelor de apă din regiune, au făcut ca spaţiul Orientului Mijlociu şi Apropiat să fie cunoscut drept un spaţiu tradiţional de desfăşurare a unor stări conflictuale, controlul asupra zonei fiind motivul unor aproape nesfârşite conflicte politico-militare şi competiţii de putere încă din antichitate, acest fapt păstrându-se până în acest început de secol XXI. Anul 2002 a fost dominat de aceleaşi probleme ce caracterizează zona de mult timp: relaţiile israeliano-palestiniene, criza Irakului, fundamentalismul islamic, problema kurdă, etc.

6.1. Relaţiile israeliano-palestiniene

Criza palestiniano – israeliană a luat noi dimensiuni în 2002, îmbogăţindu-se cu secvenţe care au motivat într-o anumită măsură acţiunile ambelor părţi, într-un fel de cerc vicios, pe fondul problemelor

rămase nerezolvate din anii anteriori. Astfel, înmulţirea numărului de victime ale atentatelor sinucigaşe au pus în situaţii delicate sprijinitorii cauzei palestiniene chiar şi din lumea arabă, au influenţat opinia publică israeliană în sensul luării de măsuri dure împotriva instituţiilor palestiniene recunoscute. Evenimentele au confirmat că terorismul nu poate fi un mijloc de atingere a unor obiective politice. Armata israeliană a atacat teritoriile palestiniene, invocând incapacitatea conducerii palestiniene de a respecta Acordurile de la Oslo, din 1993 şi de a controla mişcările extremiste "*Hamas*" şi "*Jihadul Islamic*". În acest context, acţiunile Israelului au încălcat Rezoluţia ONU nr. 1397 (din martie), promovată de SUA, care reitera principiile edificării statului palestinian şi ale reglementării paşnice a conflictului israeliano – palestinian.

Problema palestiniană se complică şi prin disensiunile din cadrul Autorităţii Palestiniene, precum şi prin dezacordurile dintre aceasta şi diasporă sau dintre arabii moderaţi şi fundamentaliştii islamici. Vârsta înaintată a lui Arafat (72 ani) şi necunoscutele succesiunii sale, menţin un spaţiu al incertitudinii la nivelul superior al Autorităţii Palestiniene.

Întâlnirea arabă de la Beirut, din 27 – 28 martie 2002, a adoptat, pe de altă parte, "*planul de pace*" al prinţului moştenitor Abdallah Ben Abdelaziz al Arabiei Saudite: recunoaşterea Israelului, retragerea armatei israeliene în frontierele de la 4 iunie 1967; crearea statului palestinian. Liderii arabi au acuzat conducerea Israelului că urmăreşte, în fapt, să creeze o "*reţea de bantustane palestiniene*", într-o "*masă de colonii evreieşti*". Ieşirea din criză este greu de întrevăzut în condiţiile în care atât palestinienii, cât şi israelienii sunt împinşi de escaladarea violenţelor armate spre poziţii ireconciliabile. UE a aderat la planul saudit (care include şi problema revenirii în ţară a refugiaţilor); SUA şi Israelul a rămas în espectativă.

La 24 iunie, preşedintele G. Bush s-a pronunţat din nou în favoarea existenţei unui stat palestinian, înfiinţat prin negocieri directe israeliano – palestiniene, fără condiţii palestiniene prealabile. În ziua de 22 iulie, armata israeliană a ucis în Ghaza un cunoscut lider "*Hamas*", cu toate că organizaţia era dispusă să înceteze atacurile sinucigaşe. La 10 august, 12 organizaţii palestiniene au ajuns la o înţelegere referitoare la un proiect comun de edificare a unui stat independent, diferit de "*planul Hamas*". Câteva zile mai târziu, la 18 august, înalţi demnitari israelieni şi palestinieni au semnat un protocol de securitate în Gaza. La 17 septembrie, „*Cvartetul*" (SUA, UE, ONU şi F. Rusă a propus un plan de pace centrat pe recunoaşterea în etape, a statului independent palestinian.

Criza politică din Israel, din toamna 2002, s-a aplanat pe moment prin întărirea grupărilor naţionaliste de la guvernare şi anunţarea alegerilor generale pentru ianuarie 2003. Autorităţile palestiniene acuză însă guvernul A. Sharon că, sub pretextul combaterii terorismului plănuieşte, încă din august, transferarea forţată a neevreilor din Cisiordania în Iordania. Remanierea guvernamentală de la sfârşitul lunii octombrie l-a propulsat în funcţia de ministru al Apărării pe durul şi controversatul general S. Mofaz, iar la Externe pe B. Netanyahu (laburiştii au părăsit coaliţia de la putere). Între timp, atentatele sinucigaşe şi ripostele violente ale armatei israeliene au continuat să reţină atenţia. Atentatul de la Hebron, din 15 noiembrie a inflamat din nou criza israeliano-palestiniană. „*Cvartetul*" a continuat să preseze ambele părţi în conflict pentru a se ajunge la adoptarea unui plan concret de pace. La 25 noiembrie, un val de atentate

antiisraeliene s-a înregistrat în Kenia şi Israel, cu participarea Al Qaeda (din septembrie 2002 au căzut victimă conflictelor armate 1998 de palestinieni şi 672 de israelieni). În plan diplomatic, SUA respins prin veto o rezoluţie ONU (3 decembrie 2002) care declara nule hotărârile Israelului de menţinere a colonizărilor şi mutare a Capitalei la Ierusalim. Imediat, premierul A. Sharon a prezentat o schiţă de plan de pace: crearea unui stat palestinian, fără Arafat şi fără forţe armate, dacă palestinienii renunţă la terorism şi Ierusalim. Premierul britanic, T. Blair, a anunţat, la mijlocul lunii decembrie 2002, o apropiată reuniune internaţională de pace, la Londra.

În plan mai larg, exprimările şi manifestările fundamentalismului islamic palestinian („*Hamas*", „*Hezbollahul*" palestinian, „*Jihadul Islamic*" etc.) afectează în mod negativ tentativele politice de stabilizare a situaţiei tensionate în plan regional.

Încă nu e clar ce impact va avea un eventual război împotriva regimului din Irak asupra conflictului arabo-israelian. Regiunea dispune deja de o criză şi nu ştim dacă regiunea e îndeajuns de « puternică » să suporte şi o a doua.

6. 2. Criza Irakului

SUA, sprijinită de Marea Britanie, consideră că regimul de la Bagdad nu respectă hotărârile ONU privind distrugerea armelor de distrugere în masă şi intenţionează schimbarea sa, mai ales că este bănuit şi de legături cu terorismul internaţional. În noiembrie 2002, Rezoluţia ONU 1441 a impus reluarea inspecţiilor internaţionale în Irak, dar SUA tratează cu neîncredere comportamentul Bagdadului, pregătindu-se pentru o rezolvare radicală a „*crizei regimului Hussein*". În acest scop îşi întăreşte prezenţa militară în zonă împreună cu aliatul britanic realizând către sfârşitul anului un important dispozitiv pregătit pentru declanşarea operaţiei. Operaţia de constituire a grupării militare este însoţită de secvenţe substanţiale de război informaţional şi psihologic. Au apărut şi primele disonanţe legate de soluţia războiului, Franţa, şi Germania reafirmându-şi tot mai insistent opoziţia faţă de aceasta. După o perioadă de ambiguitate, spre sfârşitul anului, acestei poziţii i s-a adăugat şi China, apoi Rusia ceea ce a provocat o polarizare gravă a Consiliului de Securitate al ONU. La mijlocul lunii decembrie 2002, opoziţia irakiană unită a stabilit o formulă de guvernare federală şi democratică post-Hussein. Pe de altă parte, autorităţile irakiene, deşi nu mai continuă să blocheze inspecţiile ONU, îşi menţin o atitudine ce tensionează la maximum relaţiile sale cu SUA, fiind acuzate de lipsă de sinceritate în respectarea obligaţiilor. Criza irakiană se va prelungi probabil şi în 2003, căpătând importanţă şi gravitate nu atât din cauza efectelor pe plan local, cât prin procesele pe care le-a declanşat în comunitatea internaţională, ONU şi NATO. Un conflict militar în Irak este posibil în anul 2003. El va opune regimul de la Bagdad unei părţi importante a întregii lumi. Este puţin probabil ca Saddam Hussein să beneficieze de vreun ajutor credibil, chiar şi din partea simpatizanţilor.

Din punct de vedere politic, operaţiile militare se vor sprijini, probabil, pe o rezoluţie echivocă a Consiliului de Securitate al ONU, ceea ce va permite să fie invocată de principalii actori ai lumii în

sprijinul propriilor poziții. Va fi o situație asemănătoare celei create în jurul Rezoluției nr. 1244 a Consiliului de Securitate al ONU, adoptată la 19 iunie 1999, care în interpretarea unora permitea declanşarea acțiunilor militare împotriva Iugoslaviei, în a altora, nu. Majoritatea statelor lumii vor sprijini politic operațiile militare şi treptat chiar şi cei care se opun vor găsi formula de sprijin.

Informațional, întreaga răspundere va fi aruncată asupra regimului de la Bagdad pentru a nu provoca resentimente majore, de lungă durată, în lumea arabă şi musulmană, în general. Probabil că se va demonstra lumii întregi că operația nu mai suferea întârziere şi că în ultima clipă a fost evitată întrebuințarea armelor de distrugere în masă de către Saddam Hussein. Războiul informațional a început de mult, încă de la începutul anului 2001, iar regimul de la Bagdad nu a înregistrat nici un succes pînă acum.

Militar, o eventuală confruntare intensă de forțe terestre ar dura puțin timp, de la câteva zile la câteva săptămâni, deoarece raportul genera de forțe este covârşitor în defavoarea Bagdadului. Durata acțiunilor militare va fi determinată nu de situația din teren, ci de ritmul de realizare a obiectivelor politice şi informaționale şi de aceea va fi scurtată ori prelungită de către coaliția anti-irakiană care deține inițiativa strategică, în funcție de realizarea acestora. Desfăşurarea operației aeriane va fi marcată de necesitatea de a provoca pierderi minime în rândul populației civile – obiectiv politic major al intervenției militare -, va dura mai mult şi va îndeplini, probabil, multe din scopurile strategice ale operației. Se vor întrebuința toate categoriile de aviație, rachetele de croazieră, armamentul de înaltă precizie, într-un cuvânt, tot ceea ce ar putea oferi «*high-tech-ul*» etc. Ca forțe terestre vor fi întrebuințate îndeosebi formațiunile curentelor opuse regimului, forțele speciale americano-engleze şi, unități şi mari unități de tancuri şi infanterie. Va fi posibilă participarea unor unități ale armatei turce.

Alianța NATO va fi, probabil, puțin implicată, dar va avea responsabilitățiii majore dacă apare riscul extinderii conflictului în alte zone mai ales pentru apărarea teritoriului statului turc.

Dacă apreciem campania dusă împotriva lui Saddam Hussein, ca având drept scop integrarea Irakului în comunitatea internațională ca un actor paşnic, atunci, în cazul unei reuşite a acestei campanii statul irakian ar dispune de potențial suficient pentru a deveni un actor important în lumea arabă – o sursă de stabilitate şi bunăstare: majoritatea populației este educată, resursele naturale sunt bogate iar infrastructura este una dezvoltată.

6. 3. Problema kurdă

Problema kurdă nu a suferit modificări spectaculoase în anul 2002. Evoluțiile s-au înscris în curentul general inițiat după arestarea liderului Ocalan: renunțarea la acțiuni violente, deschiderea către dialog politic. Ca urmare, spre sfârşitul anului, guvernul turc a ridicat starea de asediu din provinciile locuite de kurzi.

Situația kurzilor ar putea să fie readusă brutal în actualitate ca urmare a eventualului conflict în Irak. Folosirea formațiunilor kurde într-o campanie anti-Saddam, ar putea fi urmată de o eventuală

repunere în discuție a autonomiei, ca etapă spre înființarea unui stat kurd. Deşi perspectiva unui stat este puțin probabilă în viitorul apropiat, o eventuală autonomie ar putea provoca pe termen scurt reacții nedorite ale autorităților statelor în care se găseşte populație de origine kurdă.

Turcia – actor cheie în regiune

Turcia joacă un rol important atât în Orientul Apropiat şi Mijlociu cât şi în Asia Centrală. Relațiile diplomatice ale Turciei au cunoscut noi aspecte în 2002. In ceea ce priveşte colaborarea cu Israelul, de la incursiunile israeliene în zonele palestiniene (la sfârşitul lui marie 2002), sentimentele Turciei par să fie favorabile palestinienilor. La începutul lui aprilie 2002 autoritățile turce au declarat că «*genocidul împotriva poporului palestinian este purtat în fața întregii lumi*». Însă această atitudine nu a fost păstrată, relațiile căpătând un ton normal mai ales după semnarea acordului prin care Turcia se angaja să livreze apă Israelului.

Cu Siria au fost remarcate semne ale îmbunătățiri ale relațiilor în primele luni ale anului, minele terestre plasate de-a lungul graniței fiind îndepărtate, iar restricțiile de la graniță anulate (februarie 2002). Această reapropiere ar putea fi însă pusă în pericol în cazul unui atac SUA asupra Irakului, în special dacă Turcia va participa activ la această campanie.

Faptul că SUA vor folosi baze aeriene amplasate pe teritoriul Turciei în cazul unui atac împotriva Irakului, l-au făcut pe ministrul irakian Tarik Aziz să afirme că «*agresiunea SUA nu va aduce prejudicii numai Irakului ci va crea serioase probleme de securitate Turciei*».

Sprijinul Turciei este considerat esențial de către SUA în ceea ce priveşte planul unui nou război în Irak, Ankara având însă rezerve în ceea ce priveşte un astfel de conflict ce ar putea aduce într-o stare gravă economia şi aşa afectată (din 1991 războiul din Golf, Turcia a pierdut mai mult de 40 mld. dolari din cauza sancțiunilor aplicate Irakului. De asemenea campania împotriva unui stat musulman ar putea provoca destabilizări, în opinia populației turce, tot mai sensibilă la islamism.

O altă teamă a Turciei este aceea că în cazul îndepărtării lui Sadam Hussein de la putere, kurzii din Nordul Irakului ar putea forma un stat independent care ar putea încuraja pe cei 12 milioane de kurzi de pe teritoriul turcesc să pretindă autonomie.

Turcia poate servi, pe de o parte ca potențială punte de legătură către țările din Orientul Mijlociu (potențială deoarece ca fostă putere imperială ar avea parte de o doză ridicată de neîncredere din partea multor țări arabe). Pe de altă parte, implicarea tot mai puternică în regiune a Turciei, duce la un mai mare grad de expunere, iar în cazul unui conflict cu vreuna din țările Orientului Mijlociu, NATO ar putea fi foarte uşor angajat în regiune (prin invocarea articolului V al Tratatului de la Washington către Turcia – apărarea colectivă). Prin Turcia, flancul sudic NATO se înscrie solid în Orientul Apropiat şi Mijlociu. Forțe aeriene şi navale NATO staționează în Mediterana de Est şi de Sud. Forțe terestre, unități navale şi aeriene occidentale sunt semnalate în Kuweit, Arabia Saudită, zona Golfului, precum şi în Georgia, Afghanistan, Pakistan, şi în fostele republici sovietice din Asia Centrală. Prezența lor pare a indica

intenția SUA, NATO şi UE de a se implica mai direct şi într-un sens major, alături de Federația Rusă, în redimensionarea stabilității şi securității regionale.

F. Terorismul internațional

Orientul Apropiat şi Mijlociu reprezintă principalul spațiu de acțiune al grupărilor şi mişcărilor teroriste şi fundamentalist islamice: „*Abu-Nidal*”(Israel, Gaza, Cisiordania), „Grupul Islamic Egiptean”(sau Armat GIA, în Egipt), „*Hammas*”(Israel, Gaza, Cisiordania), „*Al Qaeda*”(în principal în Afghanistan, Pakistan, Africa de Est, Yemen, Irak), „*Hezbollah*”(Liban, Israel, Gaza, Cisiordania), „*Brigada Martirilor Al-Aqsa*”(Israel, Gaza, Cisiordania), „*Jihadul Islamic*”(Israel, Gaza, Cisiordania), „Frontul de Eliberare a Palestinei”(Irak). Forțe Al Qaeda acționează în prezent împotriva administrației autonome kurde din Irak; informații semioficiale indică sprijinul unor personalități politice şi oameni de afaceri din Arabia Saudită pentru Al Qaeda. Studiile de specialitate din ultimul timp sugerează cristalizarea unei „*mari coaliții*” teroriste(sprijinită financiar de anumite cercuri de afaceri din Egipt, Liban, Arabia Saudită, Irak, Iran?, statele Golfului), ce susține un tip de „*război civilizațional*” împotriva SUA şi Occidentului. La începutul lunii decembrie 2002, şeicul Sayed Hassan Nasrallah, liderul „*Hezbollah*” a chemat lumea musulmană la declanşarea unei campanii ”*mondiale sinucigaşe*” împotriva Occidentului. Un studiu al Rand Corporation, de la sfârşitul anului 2002, evidenția rolul foarte activ al sauditilor, inclusiv al unor membrii ai familiei regale, în organizarea, finanțarea şi conducerea „*Coaliției teroriste fundamentaliste*”.

În replică, SUA au lansat în decembrie 2002 o Inițiativă de democratizare a Orientului Apropiat şi Mijlociu ce ar include: democratizarea societății, încurajarea cercurilor musulmane moderate (precum în Turcia) şi a partidelor laice, remodelarea geopolitică a regiunii (în Irak şi probabil în Arabia Saudită şi Iran), restructurarea „*ordinii energetice internaționale*” şi diminuarea rolului de monopol jucat de OPEC etc. În acelaşi timp, după Summitul de la Praga, din noiembrie 2002, Washingtonul a ținut să se asigure de sprijinul politic şi militar al NATO, UE, şi F.Ruse împotriva terorismului internațional din Orientul Apropiat şi Mijlociu. La 11 noiembrie SUA au declarat oficial că ar putea recurge şi la arme nucleare împotriva forțelor teroriste.

G. Problema resurselor de apă

Mediul este, la acest început de secol XXI, problemă de securitate națională, dar prin scăderea rezervelor de apă poate fi afectată securitatea la nivelul întregului glob. În Orientul Mijlociu accesul la sursele de apă a fost întotdeauna un factor de mediu cheie, in politica regiunii. În timp ce resursele geopolitice ale regiunii au fost dominate de petrol – resursa naturală cu rezerve din belşug, dar care poate reflecta relațiile internaționale la nivel global, - apa, resursă naturală cu cele mai sărace rezerve, afectează relațiile dintre țările Orientului Mijlociu într-un grad mult mai ridicat decât ar putea să o facă petrolul. Apa proaspătă e vitală pentru regiune, iar lipsa rezervelor adecvate au forțat liderii Orientului Mijlociu în crearea de alianțe şi confruntări uneori nedorite, dar posibile mai ales datorită râurilor transnaționale din regiune.

În regiune există trei ansamble geografice ce au resurse importante de apă şi care au devenit subiect de conflict.

1. Bazinul Eufratului între Irak, Siria şi Turcia.
2. Bazinul Iordanului între Israel, Iordania, Siria şi Palestina.
3. Rezervoarele subterane naturale din Cisiordania între Israel şi Palestina

Lipsa apei în Orientul Apropiat şi Mijlociu a dus la transformări critice ale politicii externe duse de ţările regiunii în relaţiile reciproce dintre ele. A apărut astfel ceea ce putem numi „*diplomaţia apei*". Din moment ce unele din cele mai grave conflicte în regiune s-au concentrat pe controlul rezervoarelor subterane sau de suprafaţă ale bazinului râului Iordan-Yarmouk, şi pentru că sursele sale de apă sunt încă parte integrantă a conflictelor din zonă şi procesului de pace dintre Israel şi vecini.

În septembrie 2002 s-a declanşat un război al declaraţiilor între Israel şi Liban având ca subiect intenţia Libanului de a devia şi mai apoi de a pune în funcţiune o staţie de pompare a apei pe cursul râului Wazzani, aflat la graniţa dintre cele două ţări. Israelul a declarat că nu va tolera devierea râului, care furnizează 10% din necesarul de apă potabilă a ţării, ameninţând cu utilizarea forţei militare. Însă Israelul pare să-şi fi calculat din timp această posibilitate, şi după câţiva ani de dialog a reuşit să încheie un acord cu Turcia (începutul lui august 2002), prin care aceasta va furniza Israelului 50 miliarde m^3 de apă anual pentru următorii 20 de ani. Ajungem astfel să ne îndreptăm atenţia asupra unei alte zone de potenţial conflict în ceea ce priveşte apa, şi anume văile râurilor Tigru şi Eufrat. Turcia a trebuit să admită că rezervele sale de apă se află într-o scădere îngrijorătoare, hotărând să investească aproximativ un miliard de dolari în noi amenajări. Acest fapt se întâmplă la doar câteva săptămâni după ce a fost de acord să vândă apă Israelului. Dar demararea acestor amenajări, un sistem de 22 de baraje şi 19 uzine electrice plasate de Tigru şi Eufrat, a produs tensiuni ce ar putea avea implicaţii atât în dinamica securităţii interne cât şi a celei externe: din partea vecinilor aflaţi pe cursul inferior, Irak şi Siria, cât şi din partea etnicilor kurzi stabiliţi în regiunea de dezvoltare a proiectului Ilisu, a cărui construcţie ar fi însemnat strămutarea a circa 20 000 de locuitori (în majoritate kurzi).

Politica apei în Orientul Mijlociu continuă, deci, să fie subiectul unei presiuni importante din partea forţelor politice şi de mediu, dar în acelaşi timp, "*diplomaţia apei*" pare să dea un exemplu de administrare a dificultăţilor într-un mediu politic multi-actor unde jucătorii noi aduc norme comportamentale noi.

7. INSTITUŢII ŞI ORGANIZAŢII INTERNAŢIONALE DE SECURITATE

Evoluţia instituţiilor şi organizaţiilor de securitate a fost marcată, în anul 2002, de câteva direcţii imprimate de noile riscuri şi ameninţări la adresa securităţii ce s-au manifestat în primii ani ai secolului XXI:

- declanşarea unui nou val de lărgire a spaţiului euro-atlantic şi a Uniunii Europene;

- asumarea de către NATO şi UE a noi roluri, ce decurg atât din sporirea numărului de membri, din diversificarea misiunilor dar, mai ales, din schimbările intervenite în mediul internaţional de securitate;
- afirmarea luptei împotriva terorismului ca principal obiectiv de pe agenda tuturor instituţiilor şi organizaţiilor internaţionale de securitate;
- extinderea zonei de acţiune a instituţiilor şi organizaţiilor internaţionale de securitate în afara "*frontierelor*" lor iniţiale;
- restrângerea capabilităţilor militare din vechile zone de conflict, redirecţionarea lor spre alte spaţii şi desemnarea rolurilor de stabilizare şi menţinere a păcii către alte instituţii şi organizaţii internaţionale de securitate;
- reafirmarea rolului unor instituţii şi organizaţii de securitate aflate, până nu demult în roluri secundare.

Toate aceste direcţii sunt evidenţiate în analiza celor mai importante instituţii şi organizaţii internaţionale de securitate care au acţionat în spaţiul de interes al României în anul 2002: Organizaţia Naţiunilor Unite (ONU), Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord (NATO), Uniunea Europeană (UE), Organizaţia pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE), Comunitatea Statelor Independente (CSI), GUUAM, Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, Cooperarea Naţiunilor Central-Europene în Sprijinul Păcii (CENCOOP), Procesul de Cooperare a Statelor din Sud-Estul Europei (SEECP) şi Iniţiativa de Cooperare în Sud-Estul Europei (SECI).

7.1. Organizaţia Naţiunilor Unite (ONU)

Anul 2002 a reprezentat pentru ONU o revenire pe scena internaţională prin asumarea unor roluri noi. Argumentele aduse în acest sens s-au bazat pe invocarea noilor provocări la adresa securităţii lumii şi pe invocarea menirii iniţiale a ONU. Astfel, în discursul preşedintelui american, George W. Bush, către Naţiunile Unite (12 septembrie 2002), liderul unicii superputeri a lumii face apel la faptul că Organizaţia a luat fiinţă cu speranţa că va ajuta la distrugerea vechilor tipare de conflict şi la construirea, dezvoltarea şi menţinerea standardelor demnităţii umane împărtăşite de toţi. Oferindu-şi sprijinul pentru toate acţiunile ONU, G. W. Bush cere Consiliului de Securitate să intervină în cazul Afghanistanului şi să adopte rezoluţiile necesare.

În ansamblu, în anul ce a trecut, operaţiunile ONU de menţinerea a păcii au influenţat pozitiv situaţia din mai multe ţări, cum ar fi: independenţa Timorului de Est, acum redenumit Timor-Leste, ce a urmat unei administraţii ONU de tranziţie (a durat doi ani); reinstaurarea progresivă a păcii şi securităţii în Sierra Leone, cu sprijinul ONU pentru dezarmarea şi demobilizarea foştilor combatanţi şi pentru desfăşurarea alegerilor naţionale; stabilirea, sub îndrumarea Organizaţiei, a Autorităţii Interimare şi a Administraţiei Tranziţionale în Afghanistan, pe baza Acordului de la Bonn; finalizarea cu succes a misiunii în Bosnia-Herţegovina, după şapte ani de reformă poliţienească.

Cu sprijinul a nouăzeci de țări participante, ONU a realizat aproximativ 15 operațiuni de menținere a păcii (cinci în Europa, patru în Africa, patru în Orientul Mijlociu, două în Asia şi în Pacific) şi aproximativ 13 misiuni politice şi de reconstrucție a păcii. De asemenea, ONU a menținut şi câțiva ofițeri de legătură în sprijinul operațiunilor de menținere a păcii în Balcani. În total, la sfârşitul lui noiembrie 2002, ONU desfăşurase 44.000 de militari şi polițişti civili în acest tip de operațiuni, iar activitatea lor a acoperit un spectru larg de nevoi, de la dezarmare şi deminare la reformă şi protecția drepturilor umane. În cursul anului, aproximativ 52 de civili şi militari şi-au pierdut viața în operațiuni ONU.

Cele mai importante regiuni în care Organizația Națiunilor Unite a desfăşurat operațiuni de menținere a păcii sunt Sud-Estul Europei şi Orientul Mijlociu.

Europa

După alegerile din noiembrie 2001, Misiunea Administrativă Interimară ONU din Kosovo (UNMIK) s-a concentrat pe realizarea unei auto-guvernări provizorii în provincie. În 2002, instituțiile provizorii (precum ministerele) şi-au asumat responsabilități în domeniul administrației publice, în timp ce Reprezentantul Special al Secretarului General (SRSG) şi-a păstrat anumite puteri (formularea şi aplicarea politicilor, creşteri de fonduri, numirea judecătorilor, gestionarea relațiilor externe).

În conflictul Georgia-Abkhazia, situația din Valea Kodori a reprezentat o sursă de tensiune în cursul anului 2002. Cu toate că tensiunea a scăzut la sfârşitul anului, cu ajutorul medierii şi patrulării în Vale a Misiunii ONU de Observare în Georgia, situația generală nu s-a îmbunătățit. Reprezentantul Special al Secretarului General îşi continuă eforturile pentru a încuraja evoluția procesului politic.

Misiunea Observatorilor ONU în Prevlaka (UNMOP) a continuat să monitorizeze demilitarizarea peninsulei şi a zonelor învecinate din Croația şi R. F. Iugoslavia.

În fine, reforma şi restructurarea polițienească de succes, realizate cu ajutorul Misiunii ONU din Bosnia-Herțegovina (UNMIBH) au încurajat reîntoarcerea a 110.000 de refugiați în timpul anului 2001 şi prima parte a lui 2002. UNMIBH a jucat un rol crucial în lupta împotriva crimei organizate, a trecerii ilegale a frontierelor şi a terorismului. La 31 decembrie 2002, UNMIBH a predat mandatul Uniunii Europene.

Orientul Mijlociu

În prima parte a anului 2002, tensiunile de-a lungul „*Blue Line*”, monitorizate de Forța Interimară ONU în Liban, au coincis cu escaladarea situației din Israel şi ocuparea teritoriului palestinian. În a doua parte a anului, datorită Forței ONU, a fost observată o scădere a activităților ostile de-a lungul Liniei, deşi tensiunile şi-au păstrat intensitatea.

Forța de Observare ONU a continuat să supervizeze implementarea acordului dintre Israel şi Siria pe Înălțimile Golan, să ofere asistență Comitetului Internațional al Crucii Roşii în facilitarea transportului prin zona de separație şi să lucreze alături de UNICEF.

Violența continuă şi distrugerile ce i-au afectat pe israelieni şi palestinieni au determinat Departamentul şi pe Coordonatorul Special ONU din teritoriile palestiniene ocupate (UNSCO) să sprijine

procesul de pace şi să coordoneze asistența umanitară. UNESCO, împreună cu Banca Mondială şi Comunitatea Donatoare au desfăşurat o evaluare comună a distrugerilor cauzate economiei şi infrastructurii sociale palestiniene de continuarea conflictului.

Misiunea ONU de Observare Irak-Kuweit a continuat monitorizarea zonei demilitarizate ce separă țările, pentru a preîntâmpina violarea frontierelor şi a raporta orice activități ostile.

În ceea ce priveşte dezarmarea Irakului, implicarea ONU nu a putut fi evitată. Astfel, Rezoluția 1409 din 2002, adoptată de Consiliul de Securitate al ONU, în continuarea altor cinci rezoluții (986/1995, 1284/1999, 1352/2001, 1360/2001, 1382/2001), doreşte să îmbunătățească programul umanitar pentru Irak, respectând suveranitatea şi integritatea teritorială a acestuia. În schimb, Rezoluția 1441 din noiembrie 2002 recunoaşte amenințarea reprezentată de nerespectarea de către Irak a celorlalte rezoluții ale Consiliului de Securitate şi de proliferarea armelor de distrugere în masă şi a rachetelor cu rază lungă de acțiune. O rezoluție foarte dură ar putea evita, pe termen scurt, conflictul, dar orice semn de neconformare va determina Statele Unite ale Americii să folosească forța.

7.2. Uniunea Europeană (UE)

La 1 ianuarie 2002, Spania preia, la al treilea mandat, Preşedinția Consiliului Uniunii Europene şi, concomitent, moneda EURO intră în circulație în 12 țări membre: Austria, Belgia, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Luxemburg, Olanda, Portugalia şi Spania.

Integrându-se în direcția ce s-a impus în primii ani ai secolului XXI, preşedinția spaniolă a Uniunii, a stabilit prioritățile anului trecut, accentuând lupta împotriva terorismului, stabilizarea monedei unice europene şi extinderea UE (16 ianuarie 2002, Strassbourg, Reuniunea Parlamentului European). Drept urmare, atât Consiliul European reunit la Barcelona în martie, cât şi seria summit-urilor ce a avut loc până în decembrie (în mai: UE – Canada, UE – America Latină, UE – Mexic, UE – Rusia; în iulie: UE – Ucraina, UE – Japonia; în septembrie: UE – China, UE – Republica Coreea; în octombrie: UE – India; în noiembrie: UE – Rusia şi UE – Chile; în decembrie: UE - SUA) au evidențiat tendința Uniunii de a-şi extinde activitatea în afara frontierelor sale. În ciuda permanentelor divergențe de opinie cu SUA referitoare la Protocolul de la Kyoto, Uniunea Europeană a ratificat acest Protocol la sfârşitul lunii mai demonstrând, totuşi, şi determinare în consolidarea relațiilor cu America. De asemenea, UE a continuat planul global de acțiune, început în 2001, referitor la îmbunătățirea cooperării cu Japonia, Canada şi Coreea de Sud (acord de schimb şi cooperare).

Cele mai importante momente ale anului 2002 rămân, însă, 9 octombrie şi 12 decembrie. 9 octombrie reprezintă data la care Comisia Europeană recomandă ca, până la sfârşitul anului, să înceapă negocierile de aderare cu următoarele țări: Cipru, Republica Cehă, Estonia, Letonia, Lituania, Malta, Polonia, Slovacia, Slovenia şi Ungaria, considerând că acestea vor fi pregătite pentru a primi statutul de membru în 2004.

La 12 decembrie, în cadrul Consiliului European de la Copenhaga este încheiat un acord privind condițiile extinderii Uniunii la 25 de state, incluzându-le şi pe cele zece de mai sus. Tot în acest cadru, se concluzionează că Bulgaria şi România pot adera la UE la 1 ianuarie 2007, cu condiția să fie pregătite la această dată. Paralel cu Summit-ul, au loc şi negocierile cu privire la unificarea Ciprului, candidat la aderare pentru 2004.

În afară de acordul cu cele 10 state şi stabilirea datei de aderare pentru România şi Bulgaria, Reuniunea de la Copenhaga a stabilit următoarele:

- costurile extinderii sunt fixate la aproximativ 40 de miliarde de EURO;
- costurile suplimentare ale extinderii, convenite în urma negocierilor dure cu Polonia şi Republica Cehă, sunt stabilite la 408 milioane EURO (108 milioane EURO Poloniei, 23 milioane EURO Slovaciei, 83 milioane EURO Republicii Cehe, 49 milioane EURO Sloveniei, 54 milioane EURO Maltei, 10 milioane EURO Ciprului, 7 milioane EURO Letoniei, 6 milioane EURO Estoniei şi câte 23 milioane EURO Lituaniei şi Ungariei);
- în urma poziției sale inflexibile în cadrul negocierilor, Polonia a mai primit încă un miliard de EURO pentru acoperirea deficitului intern cauzat de subvenționarea fermierilor;
- i se promite Turciei că va începe negocierile de aderare în 2004, cu condiția îndeplinirii criteriului politic: respectarea drepturilor omului, instituții democratice stabile, protejarea drepturilor minorităților.

În aceeaşi perioadă, la Bruxelles, UE adoptă o serie de măsuri vizând consolidarea securității transportului aerian în spațiul comunitar cu scopul prevenirii unor eventuale atacuri teroriste, începerea negocierilor cu Iranul în vederea încheierii unui acord economic şi de cooperare şi parafează un acord de parteneriat strategic cu NATO, prin adoptarea unei declarații comune ce va întări capacitatea Celor 15 de a desfăşura misiuni comune pentru gestionarea crizelor, în special în Balcani. La sfârşitul anului, pe 18 decembrie, la Washington, se desfăşoară Reuniunea ministerială UE – SUA, având ca teme de dezbatere extinderea Uniunii, poziția viitoare a Turciei față de aceasta, situația din Irak şi conflictul israelo-palestinian.

UE este o mare putere economică, o putere politică semnificativă, dar nu şi o mare putere militară. În cursul anului 2002 aceasta a acționat şi pentru punerea în operă a noii Politici de Securitate şi Apărare Europeană (ESDP). Stabilindu-şi Obiectivul Major (Headline Goal), statele comunitare au acționat pentru crearea Corpului de Intervenție Rapidă care, conform rezoluției Summit-ului de la Copenhaga din decembrie, va trebui să fie operațional în acest an. Dacă nu ar fi misiunile tip Petersberg, pe care UE a pus mare accent în ultimul timp, hotărârea luată este pertinentă. În schimb, pentru asumarea responsabilității continentale este nevoie de o flotă de avioane de transport destinate asigurării desfăşurării, în 60 de zile, a Corpului mai sus amintit. Avionul european A400Ms nu va putea intra în serviciu mai devreme de finele anului 2007. Scepticii afirmă 2008-2009.

Aceleaşi zbateri au fost remarcate înainte şi după Copenhaga în discuțiile privind capacitatea de susținere a forțelor în teatru timp de un an, aşa cum se hotărâse la Helsinki. UE nu are încă realizate logistica şi infrastructura necesare, iar pentru a compensa aceasta este necesar sprijinul NATO. Însă costurile, nu neapărat cele materiale, incită sensibilitățile existente între cele două maluri ale Atlanticului.

Unii comentatori militari afirmă că este un exemplu semnificativ care arată că ESDP nu este necesară atâta timp cât există NATO. Mai mult, ei consideră că SUA tărăgănează realizarea ei deoarece Washingtonului îi convine să discute despre apărarea şi securitatea continentală separat cu „*micii parteneri*” decât cu un „*mare şi puternic partener european*”.

În încercarea de a găsi soluții pentru ieşirea din impas, Comitetul Militar al UE, în anul 2002, a convocat 19 colective de experți, de la care se aşteaptă să elaboreze cele mai bune modalități pentru a completa şi moderniza capabilitățile principale ale Uniunii: elicoptere pentru atac şi sprijin; protecția față de mijloacele nucleare, biologice şi chimice; nimicirea apărării antiaeriene a inamicului; căutarea şi salvarea răniților; muniție dirijată de mare precizie şi rachete de croazieră; avioane fără pilot performante; module mobile de comunicații; apărare nemijlocită contra rachetelor balistice etc. Procesul de perfecționare a capabilităților militare ale UE este reactivul de la care se aşteaptă să revigoreze relațiile cu NATO, însă participarea la războiul din Irak este inhibitorul acestor relații.

Procesul de revigorare a relațiilor Uniunii Europene cu NATO a fost marcat anul trecut de mai multe întâlniri între aceste organizații. Începând cu "*Academia de Iarnă*", din perioada 18 februarie – 1 martie, ce doreşte să îmbunătățească relațiile de cooperare şi colaborare dintre UE, NATO şi Rusia şi finalizând cu Parteneriatul strategic dintre Uniune şi NATO, se observă pornirea unui puternic proces de cooperare în interesul păcii şi stabilității în Europa. În cadrul întâlnirii dintre Lordul Robertson, Javier Solana (Înaltul Reprezentant pentru Politică Externă şi de Securitate Comună) şi preşedintele Comitetului Politic şi de Securitate al UE, ce s-a desfăşurat în luna aprilie, s-a încercat rezolvarea problemelor legate de participarea la misiuni comune în Balcani a NATO şi UE şi a fost formulată propunerea ca UE să preia în toamna lui 2002 Operațiunea „*Amber Fox*” din Macedonia.

După Summit-ul NATO de la Reykjavik (14-15 mai 2002), în cadrul căruia a fost examinat parteneriatul strategic cu UE, a fost lansat un forum de discuții asupra problemelor de apărare şi securitate comune celor două organizații – "*Noua Agendă de Apărare*" (NDA). Au fost analizate problemele referitoare la sporirea rolului de securitate al Uniunii şi la capabilitățile militare europene, concluzionându-se că acestea din urmă nu vor putea fi comparabile ca forță cu cele ale SUA, ci vor fi compatibile, complementare şi interoperabile.

În fine, pe 16 decembrie, UE şi NATO adoptă o declarație comună ce întăreşte cooperare politică şi militară dintre ele. Declarația referitoare la Politica Europeană de Securitate şi Apărare oferă cadrul necesar cooperării în domeniile managementului crizelor şi prevenirii conflictelor, subliniind principiile politice de cooperare UE-NATO şi asigurând accesul Uniunii la capabilitățile logistice şi de planificare ale NATO. Totuşi, bugetele pentru apărare ale statelor europene nu se află, deocamdată, la un nivel care

să permită UE organizarea unor operațiuni pe alte teatre militare – Uniunea este o mare putere economică şi politică, însă nu este şi o mare putere militară. În timp ce bugetele preliminare pentru 2002 au indicat că toți membrii NATO, exceptând Grecia şi Portugalia, vor creşte cheltuielile în materie de apărare, Secretarul General al NATO şi-a manifestat îngrijorarea față de conturarea din ce în ce mai puternică a unei prăpastii adânci între capabilitățile SUA şi cele europene.

7.3. Organizația pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE)

Ca şi în anii trecuți, în 2002 OSCE şi-a asumat acelaşi rol de instrument pentru prevenirea conflictelor, managementul crizelor şi reabilitarea post-conflict în Europa. În domeniul militar, Organizația a acționat cu scopul limitării armamentului, cooperării dintre militari şi al realizării altor măsuri destinate construirii încrederii reciproce şi a securității. Cu toate acestea, OSCE nu deține puteri speciale, iar deciziile sale nu sunt consolidate legal. Se acționează pe baza presupunerii că toți membrii săi vor coopera pentru prevenirea destabilizării Europei. Preşedinția Organizației deținută de România a adus mai multă coerență acțiunilor desfăşurate de către aceasta.

Anul 2002 a început cu preluarea preşedinției OSCE de către Portugalia de la România. Punctul principal pe noua agendă este reprezentat de lupta împotriva terorismului şi, cu acest scop, fostul ministru danez al apărării, Jan Troejborg, este numit reprezentantul special al preşedinției portugheze a OSCE însărcinat cu combaterea terorismului. Mai târziu, pe 7 decembrie, la Al X-lea Consiliu Ministerial al OSCE, la Porto (Portugalia), este adoptată Carta privind Prevenirea şi Combaterea Terorismului.

Printre preocupările OSCE de anul trecut s-a aflat şi situația din Abhazia şi Osetia de Sud. În cadrul Adunării Parlamentare a OSCE (7 iulie 2002), delegația georgiană a acuzat Rusia de introducerea unei proceduri rapide pentru obținerea cetățeniei ruse de către locuitorii din aceste zone. De asemenea, Ghenadi Seleznev, preşedintele Dumei, a criticat şi preocuparea OSCE pentru drepturile umane ale persoanelor din Comunitatea Statelor Independente.

Activitatea Organizației a fost criticată şi de ministrul rus al apărării, Serghei Ivanov, care a afirmat că observatorii OSCE de la frontiera ruso-georgiană au eşuat în încercarea de a implementa măsuri efective pentru stoparea trecerii teroriştilor din teritoriul georgian în Rusia.

În ansamblu, OSCE şi-a continuat atât misiunile amplasate în Kosovo, Bosnia-Herțegovina, Croația, FRI Macedonia, Georgia, Republica Moldova, Estonia, Letonia, Armenia, Adzerbaidjan, Tadjikistan şi Belgrad, cât şi campania de luptă împotriva terorismului începută la sfârşitul anului 2001. Această campanie a declanşat o schimbare a priorităților Organizației, întărind decizia acesteia de a folosi toate instrumentele şi mecanismele sale, inclusiv cele stabilite în cadrul Platformei pentru Cooperare în domeniul Securități, cu scopul combaterii terorismului, ca parte a coaliției globale antiteroriste.

De asemenea, OSCE şi-a continuat relațiile de cooperare cu Organizația Națiunilor Unite, Consiliul Europei, NATO, Uniunea Europeană, dar şi cu organizații şi instituții economice şi financiare,

în special cu Comisia Economică a ONU pentru Europa, Banca Europeană pentru Reconstrucție şi Dezvoltare, Organizația pentru Cooperare Economică şi Dezvoltare ş.a.m.d.

7.4. Comunitatea Statelor Independente (CSI)

CSI, ca grupare economică şi politică cu o dimensiune militară, în ultimii ani, a evoluat în ceea ce priveşte cadrul de cooperare: protejarea frontierelor țărilor CSI (Tadjikistan), separarea zonelor cu probleme de teritoriul CSI (Abkhazia), stabilirea unui sistem întrunit de apărare aeriană şi coordonarea planificării militare. Cu toate că CSI a semnat peste 400 de tratate de cooperare militară, doar câteva au fost ratificate, iar şi mai puține au fost implementate.

Activitatea de ansamblu a CSI din 2002 s-a axat pe prevenirea şi combaterea terorismului. Astfel, în perioada 15-19 aprilie 2002, Centrul Antiterorist, în cooperare cu structurile de impunere a legii ale statelor CSI, a organizat exercițiul de instrucție „*Sud – Antiteroare - 2002*" pe teritoriul Republicii Kirghizstan, Rep. Kazakhstan şi Rep. Tadjikistan. Scopul exercițiului a fost îmbunătățirea pregătirii organelor de siguranță, serviciilor speciale şi altor structuri de impunere a legii ale statelor membre CSI în vederea combaterii terorismului internațional.

Un alt eveniment major al anului 2002 (6-7 octombrie) a fost reprezentat de întâlnirea de la Chişinău dintre Consiliul şefilor de state, Consiliul şefilor de guverne şi Consiliul miniştrilor de externe ai statelor membre ale CSI. Discuțiile s-au axat pe problemele de cooperare economică, perspectiva dezvoltării zonei de liber-schimb, asigurarea securității în noul mediu şi îmbunătățirea activității Comunității. Tot în acest cadru, au fost adoptate trei programe: „*Programul Interstate de măsuri de luptă împotriva crimei 2003-2004*", „*Programul pentru îmbunătățirea cooperării dintre statele membre ale CSI în domeniul pazei frontierelor*" şi „*Programul de cooperare militară şi tehnică între statele CSI*". De asemenea, a fost aprobat Conceptul de cooperare dintre statele membre ale CIS în Asia Centrală.

În ceea ce priveşte cooperarea cu celelalte organizații internaționale, la începutul anului trecut, a fost semnat, la sediul Misiunii observatorilor militari din Tbilisi, un protocol vizând retragerea trupelor georgiene din defileul Kodor (regiunea separatistă Abhazia), până la 10 aprilie, şi reluarea misiunii de patrulare în zona respectivă a forțelor ONU şi CSI.

Dintre membrii CSI, Rusia a avut cea mai intensă activitate în sfera colaborării şi cooperării cu instituțiile şi organizațiile internaționale, în special în cadrul Consiliului NATO-Rusia.

În prima parte a anului 2002, CSI, în special Rusia, şi-a manifestat temerile în legătură cu implicațiile pe care le-ar putea avea extinderea organizației GUUAM (Georgia, Ucraina, Uzbekistan, Azerbaidjan şi Republica Moldova) într-un viitor apropiat. Sursele diplomatice ruse apreciau că, dezvoltarea componentei militare a GUUAM prin atragerea unor parteneri occidentali în acest proces, va determina dezintegrarea CSI. Rusia, încercând să-şi recapete vechea "*putere*" în spațiul ex-sovietic, nu acceptă ideea ca vreuna dintre organizațiile existente în zonă (Tratatul de Securitate Colectivă, GUUAM, Uniunea Vamală sau Grupul de la Shanghai) să se substituie CSI, întrucât ar putea să o îndepărteze din

anumite spații. Relația Rusia – GUUAM rămâne, deocamdată, tensionată, mai ales că, în decembrie 2002, aceasta din urmă a adoptat o declarație comună cu SUA, prin care se întărește colaborarea în lupta împotriva terorismului şi a crimei transfrontaliere, dar şi sprijinul american pentru existența unei zone de liber schimb în regiune, idee cu care Rusia nu este de acord.

7.5. GUUAM

Grupul GUUAM (Georgia, Ucraina, Uzbekistan, Azerbaidjan şi Republica Moldova) a fost creat, inițial, ca o alianță politică, economică şi strategică destinată întăririi independenței şi suveranității fostelor republici sovietice. În şase ani de cooperare, GUUAM a devenit o structură importantă, ce acționează în sensul realizării cooperării economice regionale prin intermediul dezvoltării unui coridor de transport Europa – Caucaz – Asia., dar şi un forum de discuții asupra problemelor de securitate, gestionarea conflictelor şi eliminarea altor riscuri şi amenințări la adresa securității statelor membre.

A opta Reuniune a Coordonatorilor Naționali ai GUUAM (24-25 ianuarie 2002, Tbilisi), printre alte documente, a adoptat şi planul de acțiune pentru organizarea activității în perioada 2002-2003, a inițiat un acord preliminar de stabilire a Zonei de Liber Schimb GUUAM şi a Biroului de Informare (Kiev). Problema zonei de liber schimb a deschis multe discuții, în special cu Rusia - membră a Comunității Economice Euroasiatice, ce își propune crearea unui spațiu economic unic.

În luna iulie a anului trecut, la Yalta, statele membre GUUAM au adoptat Declarația referitoare la Eforturile Comune pentru Asigurarea Stabilității şi Securității în Regiune, ce prevede: crearea şi dezvoltarea unui sistem permanent de informare şi schimb de experiență, care să contracareze noile riscuri şi amenințări; implementarea unor programe comune pentru îmbunătățirea mecanismelor de prevenire a activităților teroriste şi a crimei organizate; dezvoltarea unui sistem național de combatere a finanțării activităților teroriste; îmbunătățirea sistemului de asigurare a securității frontierelor de stat; implementarea unor măsuri pentru asigurarea efectivă a securității coridoarelor de transport.

Activitatea GUUAM de anul trecut a inclus cooperarea cu Statele Unite ale Americii. În timpul celei de-a 57-a Sesiune a Adunării Generale a ONU (septembrie 2002, New York), dialogul GUUAM–SUA s-a axat pe problemele de securitate regională şi internațional, stabilind proiecte comune concrete în domeniile contraterorismului, securității şi eficienței coridoarelor de transport, securitatea frontierelor şi facilitarea comerțului. De asemenea, trei luni mai târziu (13 decembrie 2002, Portugalia), Delegația Miniştrilor de Externe ai statelor GUUAM a adoptat Cadrul de lucru al Programului GUUAM-SUA, ce include: crearea unui Centru Virtual GUUAM pentru combaterea terorismului, a crimei organizate şi a traficului de droguri; implementarea unor proiecte ce au drept scop îmbunătățirea cooperării şi interacțiunii între statele membre ale GUUAM în domeniul controlului vamal.

Cooperarea cu SUA a dus şi la semnarea unei Declarații Comune SUA-GUUAM (23 decembrie 2002, Washington), prin care Statele Unite încurajează continuarea şi dezvoltarea proiectelor demarate şi își afirmă sprijinul pentru crearea Zonei de Liber Schimb în regiune.

În interiorul Grupului, unii membri par a dori statutul de membru NATO (Georgia şi Azerbaidjan), în timp ce Republica Moldova, deşi a declarat că urmăreşte şi ea integrarea în structurile europene şi euro-atlantice, este, în continuare, apropiată de Moscova. Georgia, țară de tranzit pentru proiectul conductei Baku-Ceyhan susținut de SUA, beneficiază deja de un program militar american în valoare de 64 de milioane de USD, iar Uzbekistanul a anunțat în 2002 că va lansa un satelit propriu, colaborând în acest sens cu Uniunea Europeană, Rusia şi SUA.

Îngrijorarea Rusiei vis-a-vis de transformarea GUUAM într-o organizație politico-militară nu este întemeiată, cel puțin pe termen scurt. Specialiştii apreciază că relațiile de cooperare militară din cadrul Grupului se desfăşoară mai mult la nivel bilateral, bugetele reduse ale apărării încetinind acest proces (doar Ucraina şi Uzbekistan dispun de resursele necesare pentru a angaja relații de cooperare tehnico-militară).

7.6. Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est

Scopul Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est este de a sprijini țările sud-est europene în eforturile lor de a realiza pacea, democrația, respectul pentru drepturile omului şi prosperitatea economică şi de a menține stabilitate în întreaga regiune. În acest sens, agenda anului 2002 a încercat să atingă următoarele obiective: modernizarea sectorului securității; lupta împotriva terorismului; neproliferarea mijloacelor de nimicire în masă, controlul armamentului şi dezarmarea; prevenirea şi pregătirea pentru înlăturarea urmărilor dezastrelor; paza şi securitatea frontierelor; sprijin pentru reforma pe termen lung a sistemului de învățământ, cu accent pe cooperare regională, relaționare şi schimb de expertiză (Bosnia-Herțegovina, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, Republica Moldova, Serbia); integrarea europeană; stoparea traficului de ființe umane; impunerea legii; lupta împotriva corupției etc. Principalul concept pe baza căruia Pactul de Stabilitate şi-a desfăşurat activitatea în anul 2002 a fost acela de cooperare transfrontalieră regională. S-a încercat implicarea autorităților atât din Bosnia-Herțegovina, Kosovo, Macedonia, cât şi din Republica Moldova în proiectele comune ale Pactului.

La începutul anului trecut Erhard Busek a preluat funcția de Coordonator special al Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est. Noul Coordonator şi-a propus ca Pactul să evolueze în trei direcții: accelerarea aderării la Uniunea Europeană a țărilor din regiune, întărirea cooperării transfrontaliere şi, în final, monitorizarea realizării proiectelor țărilor din regiune. Întâlnirea de la Bucureşti a coordonatorilor naționali ai Pactului de Stabilitate, în prima parte a anului 2002, a relevat necesitatea întăririi cooperării regionale şi a concentrării asupra combaterii crimei organizate, transporturilor şi îmbunătățirii mediului de afaceri. Mai mult, a fost continuat şi parteneriatul cu Consiliul Europei, Comisia Europeană, NATO, OSCE, SEECP, ONU, Banca Mondială ş.a.m.d. De asemenea, au fost organizate discuții referitoare la situația din Kosovo cu reprezentanți ai Uniunii Europene, SUA şi cu Administratorul special al ONU în provincie.

7.7. Cooperarea Națiunilor Central-Europene în Sprijinul Păcii (CENCOOP)

CENCOOP, ca organizație de cooperare regională a statelor din Europa Centrală, şi-a orientat întreaga activitate a anului 2002 menținerii păcii şi acordării de asistență la nivel internațional.

La începutul anului, Slovenia a preluat preşedinția CENCOOP, iar prima întâlnire în acest cadru a avut loc pe 27 şi 28 februarie la Bled. A fost adoptată o decizie referitoare la începerea - în mai, în Slovacia - a unui curs internațional pentru instructorii de poliție militară, însă cel mai important punct al agendei de lucru a fost propunerea ca Republica Croată să devină membru cu drepturi depline al CENCOOP.

La întâlnirea din iunie, de la Bled, Republica Croată s-a alăturat Austriei, Elveției, României, Slovaciei, Sloveniei şi Ungariei în procesul de sprijinire a păcii. În plus, i s-a propus Ucrainei acceptarea statutului de parteneră de informare în cadrul CENCOOP. Intervențiile participanților au evidențiat faptul că organizația trebuie să rămână un instrument de consultări şi schimb de informații care să favorizeze coordonarea eforturilor țărilor membre, astfel încât să se răspundă adecvat noilor cerințe ale mediului european de securitate.

Activitatea CENCOOP s-a desfăşurat şi în sensul intensificării luptei împotriva terorismului, organizația aflându-se la prima fază a procesului de concepere a unei noi strategii sustenabile şi a cadrului potrivit pentru aplicarea acesteia.

Tot în anul trecut, CENCOOP a adoptat o nouă strategie de cooperare prin care îşi va intensifica relațiile cu NATO şi Uniunea Europeană, pentru un angajament mai concret în rezolvarea problemelor din sfera managementului crizelor, urmându-se modelul Procesului Reuniunilor Miniştrilor Apărării din Europa de Sud-Est (SEDM).

7.8. Procesul de Cooperare a Statelor din Europa de Sud-Est (SEECP)

În anul 2002, R.F. Iugoslavia a preluat, de la Albania, Preşedinția SEECP pentru un an. În acest context, la Conferința UNESCO asupra întăririi cooperării în sud-estul Europei (Paris, aprilie 2002), Iugoslavia a prezentat prioritățile anului în curs: promovarea şi întărirea cooperării regionale, lupta împotriva terorismului, promovarea drepturilor civile şi umane prin educație şi protejarea moştenirii culturale, mai ales în mediile multiculturale tensionate.

La Conferința de la Belgrad dedicată îmbunătățirii activității SEECP (iunie 2002), au fost formulate concluzii şi propuneri ce vin în continuarea celor prezentate la Summit-ul anterior, de la Tirana. Noua preşedinție a Procesului a propus activarea "*Troicii*" la nivel de miniştrii de externe şi directori politici pentru a asigura continuitatea şi coordonarea activităților SEECP, dar şi crearea unei forțe operative (Task Force) care să acționeze în acele zone în care preşedinția în exercițiu consideră că este nevoie, ținând cont de dezvoltarea relațiilor dintre SEECP şi Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est.

Aşadar, în ansamblu, agenda de lucru din 2002 a SEECP a inclus temele consacrate ale acestei structuri subregionale neinstituţionalizate: măsuri de întărire a stabilităţii, securităţii şi relaţiilor de bună vecinătate; măsuri de intensificare a cooperării multilaterale economice şi comerciale în zonă, cu accent pe cooperarea transfrontalieră, modernizarea infrastructurii în transporturi, comunicaţii şi energie, promovarea comerţului şi investiţiilor; promovarea cooperării în domeniile umanitar, social şi cultural; cooperarea în domeniul justiţiei, în combaterea crimei organizate, traficului ilicit cu droguri şi arme, precum şi a terorismului.

7.9. Iniţiativa de Cooperare în Sud-Estul Europei (SECI)

Scopul principal al SECI este încurajarea cooperării între statele participante pentru a facilita integrarea acestora în structurile europene.

În anul 2002 activitatea Iniţiativei s-a axat, în special, pe combaterea crimei transfrontaliere şi a terorismului, în cadrul Centrului Regional pentru Combaterea Crimei Transfrontaliere SECI. Bazele acestui proiect, precum şi primii paşi în aplicarea sa, au fost realizate încă de la începutul anului 2001. Centrul beneficiază de sprijinul politic al tuturor celor 11 ţări care au semnat şi ratificat Acordul de Cooperare pentru Prevenirea şi Combaterea Crimei Transfrontaliere (Albania, Bosnia-Herţegovina, Bulgaria, Croaţia, Grecia, Macedonia, Republica Moldova, România, Slovenia, Turcia, Ungaria), dar şi din partea altor ţări ce nu sunt în regiune şi nu au semnat acest Acord (Austria, Belgia, Franţa, Germania, Italia, Marea Britanie, Polonia, Rusia, Ucraina şi SUA, ca observatori permanenţi).

Iniţiativa a finalizat, în anul trecut, obiectivele Centrului, în concordanţă cu standardele europene şi alte regulamente internaţionale asemănătoare. În principal, sunt vizate următoarele puncte: eliminarea obstacolelor din calea cooperării internaţionale efective; îmbunătăţirea cooperării la nivel operativ în problemele de poliţie vamală; intensificarea cooperării dintre statele participante prin stabilirea unor forţe operative comune (Task Forces), destinate anihilării principalelor reţele criminale care activează în domeniul traficului de droguri şi de fiinţe umane; stabilirea câtorva conexiuni operative directe între agenţiile de implementare a legii din statele membre SECI pentru transmiterea rapidă a informaţiilor, cu sprijinul Organizaţiei Vamale Mondiale şi al Interpolului; permanenta monitorizare a situaţiei crimei organizate din zonă, stabilirea riscurilor la adresa securităţii, şi schimbul de experienţă în lupta împotriva crimei transfrontaliere.

Până la sfârşitul anului 2002, Centrul SECI primise peste 3000 de cereri pentru asistenţă în probleme referitoare la crima transfrontalieră şi a înregistrat rezultate foarte bune în activitatea de urmărire şi capturare a criminalilor fugiţi peste hotare. În ceea ce priveşte Forţele operative SECI, fiecare ţară membră a primit sarcini speciale, în funcţie de domeniul în care capabilităţile sale sunt la un nivel superior de dezvoltare. Astfel, Bulgaria coordonează lupta împotriva traficului de droguri, România conduce lupta împotriva traficului de fiinţe umane, Croaţia pe cea împotriva fraudei comerciale, Ungaria direcţionează lupta împotriva traficului de vehicule furate, Macedonia îndrumă acţiunile împotriva crimelor financiare

şi cibernetice, Albania monitorizează lupta împotriva fraudei vamale şi a traficului de armament uşor şi explozivi, iar Turcia – lupta împotriva terorismului.

7.10. NATO - evoluţii 2002

Anul 2002 a stat sub semnul remodelării NATO, în perspectiva Summit-ului „*extinderii robuste*", de la Praga. Ca puncte centrale ale dezbaterii în cadrul Alianţei s-au detaşat: completarea Conceptului Strategic în raport cu noile riscuri şi ameninţări (terorismul internaţional, proliferarea armelor de nimicire în masă, prevenirea crizelor politico-militare şi gestionarea crizelor etc.); reorganizarea structurilor de comandă şi execuţie; problematica capabilităţilor militare şi cea a forţelor integrate multinaţionale; extinderea Alianţei; crearea unei Forţe de Reacţie Rapidă NATO; relaţiile în cadrul NATO între „*pilonii*" european şi nord-american; relaţiile NATO-UE; raporturile cu partenerii, în primul rând cu Federaţia Rusă şi Ucraina; poziţia Alianţei în viaţa internaţională, în principal faţă de problema Irakului etc.

Lunile mai şi noiembrie 2002 au fost cele mai bogate în evenimente semnificative pentru fizionomia Noului NATO. Astfel, Consiliul Nord-Atlantic a decis la 14 mai, la Reykjavik să propună invitaţii necondiţionate de aderare pentru statele candidate. De asemenea, s-a hotărât crearea unui nou Consiliu NATO-Federaţia Rusă.

Spre sfârşitul lunii mai, preşedintele George W. Bush a efectuat un turneu în Europa, cu întâlniri la cel mai înalt nivel cu principalii şefi de stat şi de guvern, inclusiv, cu V. Putin. Cu acest prilej, s-a semnat, la 24 mai, noul Tratat de reducere a arsenalelor strategice şi Declaraţia cu privire la noul Parteneriat SUA-F.Rusă. La 24 mai a avut loc sesiunea de primăvară, a Adunării Parlamentare NATO, iar la 28 mai Summit-ul NATO-Rusia. La 27 mai 2002, s-a inaugurat prima Misiune Militară NATO la Moscova.

Consiliul NATO-Rusia, constituit la 28 mai 2002, îşi propune să dezbată şi să ia de comun acord decizii, în principal, *în problemele luptei împotriva terorismului internaţional, managementului crizelor, apărării antirachetă şi contracarării proliferării armelor nucleare.* F. Rusă nu va putea opune nici un veto la deciziile interne ale NATO. Noul Consiliu permite F. Ruse să participe la toate fazele discutării şi elaborării unor decizii comune (anterior, discuţiile NATO-F. Rusă începeau abia la un acord prealabil). Efectele imediate ale noului parteneriat NATO-Rusia pot fi direct asociate tentativelor internaţionale de reglementare paşnică a conflictului periculos din Orientul Apropiat.

7.10.1. Lărgirea NATO

Anul 2002 a marcat o etapă decisivă pentru şapte dintre cele zeci de candidate la includerea în NATO.

Aplicarea MAP în toate statele candidate a conferit mai multă coerenţă procesului de extindere NATO. În ansamblul său, acest proces a beneficiat de o direcţie doctrinară şi politico-militară unitară, de structuri de planificare, conducere, informare, control, asistenţă, evaluare etc. Statele candidate – în special, ţările baltice, România, Bulgaria, Slovenia şi Slovacia (la care se adaugă F. R. Y. a Macedoniei,

Albania şi în perspectivă Croaţia şi poate Ucraina) – au fost considerate ca o „*comunitate de parteneri*” şi îndrumate să coopereze în vederea aderării. În mod uniform, s-a urmărit o agendă de integrare ce conţine indicatori politici (democraţie, pluralism, respectarea drepturilor omului), economici (economie liberă de piaţă), militari (reforma sistemului militar, PfP, participarea la operaţii de pace şi la CJTF, apropierea de standardele NATO, interoperabilitatea etc.) şi legislativi (legislaţia referitoare la controlul civil democratic, planificarea apărării, transparenţa bugetelor militare, reorganizarea armatei, reformarea instrucţiei, îmbunătăţirea dotării în sensul standardelor NATO etc.). O condiţie obligatorie a accederii la NATO rezidă în stabilirea şi respectarea relaţiilor de bună vecinătate şi a principiilor ONU şi OSCE, ilustrate prin perfectarea de tratate din această speţă. Altă condiţie se referă la voinţa de a susţine solidaritatea de Alianţă, în mod expres acţiunile împotriva terorismului internaţional.

Conducerea NATO a adoptat criterii suplimentare pentru statele aspirante şi partenere. Statele aspirante urmau să probeze că au voinţa şi capacitatea de a acţiona politic, diplomatic, economic, militar pentru combaterea terorismului internaţional şi altor ameninţări specifice începutului mileniului III (emigraţia ilegală, crima organizată, comerţul cu produse, arme şi accesorii nucleare).

În **Ţările Baltice** în prim-plan s-au situat: doctrina şi procedurile comune, prin cooperarea cu Multinational Corps Northeast. Se preconizează ca Forţa Navală Baltică să fie integrată în sistemul naval defensiv din regiune. În privinţa controlului aerian, se pregăteşte o reţea dezvoltată (Baltic Air – Surveillance Network), creată prin înţelegeri bilaterale şi trilaterale. Asistenţa NATO s-a materializat, în particular în: organizarea de seminarii şi activităţi tip workshop pe teme de Proces de Planificare Operaţională, Informaţii, Logistică, CJTF, Structură de Comandă NATO, Structuri de forţe, asistenţă pentru planificarea aplicaţiei „*Exercise Cooperative Jaguar 2003*” şi de stat major, pregătire de cadre în sistemul *„ On the Job training”,* standardizare, Standard Operating Procedure etc

SUA a oferit o asistenţă specială **Slovaciei** prin *Memorandumul înţelegerii bilaterale de cooperare.* Garda naţională colaborează la dezvoltarea programului MIL-TO-MIL. S-a furnizat şi hardware pentru armată (pentru aerodromul din Kuchyňa). Slovacia a participat la operaţii de pace în Balcani şi în alte zone (sub egida ONU) şi la exerciţii şi aplicaţii conduse de NATO. O echipă a SUA, a avansat propuneri concrete în domeniul reformei militare (elaborarea strategiilor de securitate naţională şi militară, specificarea intereselor naţionale, reforma resurselor, structurilor de luptă, adoptarea sistemelor moderne de armament, debirocratizarea armatei etc.).

Ca urmare, după 1999 s-au înregistrat câteva deschideri pozitive în procesul de reformă: în efectivele s-au redus concomitent cu încadrarea de militari profesionişti (în 2002, 30 000 militari, dintre care 12 600 în forţele terestre). Au început lucrările de instalare a **bazelor de mobilizare** şi a bazelor de antrenament, reorganizarea sistemului logistic, pregătirea a 14 programe prioritare pentru modernizarea Industriei de Apărare etc. În sfera mijloacelor de luptă, se vizează aducerea la standardele NATO a 16 aparate de tip MIG-29 şi modernizarea instalaţiilor de radiolocaţie. Pentru Slovacia -, ca şi pentru alte state aspirante şi chiar pentru statele recent acceptate în NATO – o problemă dificil de rezolvat „*rezidă*”

în *aşa-numitele „costuri de asociere”*: contribuția la bugetele comune ale Alianței, cheltuielile personalului delegat în structurile NATO, costurile realizării unui nivel real de interoperabilitate.

Bulgaria a primit o asistență susținută din partea SUA (concepte, doctrina de bază pentru forțele armate, managementul resurselor apărării, modernizarea armamentului şi tehnicii de luptă, comunicații şi informații, formare cadre, comanda şi managementul sistemelor, sisteme de comunicații, informații şi observare, USA Military Contact Group – controlul traficului aerian, planificarea apărării, operații PfP etc.). Marea Britanie şi Franța sprijină: controlul armamentului, standardizarea, formarea cadrelor, logistica, relațiile militari civili, managementul crizelor, PfP, intervenții în cazuri de dezastre şi accidente, relațiile publice etc. În structura Ministerului Apărării Naționale ființează şi un program „*Foreign Consultancy and Military Diplomacy*” (cu experți din SUA, Marea Britanie, Franța, Germania, Italia şi Grecia). În **următoarele două etape,** reforma militară va tinde să apropie armata bulgară de structurile de comandă şi acțiune ale NATO, inclusiv în domeniile DCI şi CJTF. La sfârşit, în 2004, forțele armate bulgare vor număra 42 000 oameni, în majoritate, profesionişti.

Slovenia. Fostul senator SUA, William Roth, liderul unui grup senatorial nord-american de susținere a Sloveniei în demersurile sale de admitere în NATO, a remarcat, cu prilejul unei vizite în Slovenia în iunie 2002 *„enormul progres realizat”* de această țară, în plan politic şi economic după 1991, fapt ce contribuie la plasarea ei printre favoriții admiterii în NATO. Slovenia a participat la acțiunile de pace NATO din Balcani.

Croația a primit în mai 2002 invitația de a adera la MAP, Albania a adoptat un **Plan** de 10 ani în scopul aderării la NATO, iar FRY a Macedoniei încearcă să recupereze *„timpul pierdut”* în cursul crizei din 2000-2001.

În relațiilor cu statele aspirante oficialii şi experții NATO au insistat, între altele, asupra necesității ca statele respective să-şi evalueze în mod real şi serios ofertele de apărare colectivă şi securitate, stabilindu-şi obiective, preponderent concrete, pe măsura resurselor proprii. În contextul evidențiat, lordul G. Robertson a atras în mod repetat atenția asupra gestionării bugetelor militare şi a necesității de concentrare a eforturilor în direcția edificării unor forțe armate relativ reduse sau reduse numeric, **profesionalizate,** bine înarmate şi antrenate, cu o interoperabilitate sporită (el a criticat în mai multe rânduri de exemplu, Polonia pentru menținerea încă a unei structuri armate de mari efective; Ungaria, a fost la rândul ei citată pentru lipsa de interes arătată reformei militare, după admiterea în NATO). Eforturi susținute trebuie să se depună pentru atingerea unui nivel de **interoperabilitate** convenabil şi pentru depăşirea, în ritm susținut a obstacolelor, de diferite naturi (dotarea cu armament şi tehnică de luptă de producție ex-sovietică, incompatibilitatea sistemelor de comandă, control şi comunicații „*recunoaşterea conceptelor NATO*” la nivel tactic, operativ şi strategic etc.).

Dezvoltarea unor unități şi mari unități multinaționale, destinate direct NATO sau PfP, este o altă direcție ce necesită un travaliu de substanță şi resurse aparte. Şi în acest sens, oferta NATO nu trebuie supradimensionată doar din motive politice.

Foarte multă atenție se impune în abordarea problemei protecției informațiilor (securizarea spațiilor, secretizarea legăturilor telefonice, prin fax sau computer, reglementarea întrebuințării documentelor secrete, verificarea întregului personal etc.). La fel, reprezentarea statelor în structurile NATO, militare şi civile trebuie să constituie o preocupare constantă a candidaților (Polonia, de pildă, din 300 funcții oferite de NATO, a încadrat inițial numai 32 în anul 2000).

În acest context al pregătirii integrării, NATO a pus aspiranților la dispoziție instrumente esențiale, precum: structura stat candidat – Senior Political Comitee (format 19+1), cu participarea obligatorie a secretarului general NATO (Consiliul Atlanticului de Nord supervizează aplicarea MAP), obligativitatea încadrării în procesul „*Review eport on the Political and Economic Development of the Country*”, sprijin prin intermediul EAPC, al Political Military Steering Comitee (PMSC), al Programului „*Intensive Training and Preparation for Peace Operations*” şi al *„Review Process*”, asistență şi consultanță pentru îndeplinirea MAP şi *„Partnership Goals”*, extinderea sistemului de consiliere etc.

Summit-ul NATO de la Praga din 2002 a stabilit ca şapte state din cele zece aspirante să fie invitate în cadrul Alianței.

7.10.2. Noile riscuri şi amenințări

Dezbaterile asupra riscurilor şi amenințărilor internaționale au continuat în 2002 la nivelul NATO şi în relațiile dintre NATO şi partenerii săi. În principiu – dincolo de deosebirile dintre statele membre – au fost considerate drept tendințe periculoase:

- o amplificare a instabilității şi impredictibilității evoluțiilor mediului internațional de securitate;
- o răspândire rapidă şi de amploare a efectelor şi consecințelor evoluției negative a situației din zonele de confruntare şi conflict prin intermediul migrației legale şi ilegale, proliferării criminalității transnaționale, intensificarea contrabandei cu arme, droguri, persoane etc.

Amplificarea amenințării teroriste o dată cu 11 septembrie a depăşit granița dintre terorismul ce caută să propage şi să susțină o cauză ori o ideologie şi cel care urmăreşte anihilarea fizică a unor mari mase de oameni şi distrugeri materiale importante în zonele țintă. Creşterea instabilității interne, a fost asociată cu amplificarea factorilor de risc de natură să conducă la prăbuşirea structurilor puterii de stat; concomitent cu aceste evoluții, se remarcă creşterea probabilității unor evoluții în direcția creşterii numărului de state, deci a sporirii numerice a focarelor de instabilitate şi conflict. În contextul acestor evoluții se conturează proliferarea la scară largă a armelor de distrugere în masă, proliferare ce va defini şi potența provocările la adresa mediului de securitate al noului secol. Neliniştitor şi impredictibil, noul mediul de securitate necesită o abordare concretă şi determinată a noilor amenințări şi riscuri la adresa securității statelor Alianței Nord-Atlantice.

7.10.3. Remodelarea NATO

Discuțiile asupra restructurării NATO, în raport cu noile riscuri şi amenințări au continuat în 2002; în direcția măsurilor concrete, s-au realizat restructurări la nivelul înaltelor comandamente, în noiembrie 2002.

Răspunzând provocărilor noului mediu internațional de securitate, NATO are în vedere demararea unui amplu proces de restructurare şi reformă, vizând susținerea şi dezvoltarea capabilităților politice a Alianței şi a rolului pe care aceasta este chemată să-l joace, în noul sistem al relațiilor internaționale în curs de definire. Aceste demersuri se traduc în crearea unor capabilități **militare mai flexibile**, adaptate noii game de misiuni rezultând din configurația specifică a riscurilor şi amenințărilor la adresa securității forțelor de intervenție; în conjuncție cu pregătirea, susținerea logistică şi protecția NBC superioare, reprezintă răspunsul NATO la aceste noi evoluții, regionale şi mondiale.

Totodată, adaptarea NATO la noul mediu de securitate se traduce în **îmbunătățirea şi amplificarea la toate nivelurile a legăturii transatlantice şi a cooperării şi colaborării** cu Rusia şi alte state ale lumii, care sunt interesate şi împărtăşesc o viziune comună cu statele Alianței în ceea ce priveşte amenințările şi riscurile la adresa mediului de securitate global şi evoluțiilor acestuia. Promovarea şi amplificarea unor relații de cooperare instituțională cu alte organisme internaționale de securitate – OSCE, ONU, UE – este şi ea de natură să contribuie la exercitarea rolului ce revine NATO.

***„Funcțiile de bază ale NATO nu sunt aceleaşi pentru toți** – arăta la 30 octombrie 2002 Kristin K. Devold, ministrul Apărării din Norvegia **– şi rămân aceleaşi de la apariția sa acum mai bine de cinci decenii – menținerea păcii şi stabilității, protejarea instituțiilor şi valorilor democratice şi a drepturilor cetățenilor statelor aparținând arealul euro-atlantic.** Evenimentele din septembrie 2001 au demonstrat cât de importante sunt aceste valori comune şi cât de mare este amenințarea la adresa lor, provenind din noile evoluții ale riscurilor la adresa securității naționale şi mediului de securitate internațional – cu un accent deosebit pe importanța pe care a căpătat-o, în acest context, terorismul ca factor de risc la adresa mediului de securitate global*".

- Prima direcție de acțiune este aceea a creşterii capabilităților militare şi de modernizare a structurii de forțe şi de comandă. Sunt, în această ordine de idei, mai mult decât necesare, capabilitățile pe care le-ar aduce crearea Forței de Reacție Rapidă a NATO propusă a fi creată în cadrul Alianței cu prilejul Summit-ului de la Varşovia, din septembrie 2002, de către secretarul de stat al Apărării american, Donald Rumsfeld. În acest context, este importantă încadrarea unor astfel de forțe în structurile multinaționale ale Alianței.
- Structurile şi capabilitățile militare în discuție nu sunt ele singure de ajuns. Autoritățile NATO insistă că este necesar ca aceste forțe să poată fi susținute şi desfăşurate oriunde este nevoie de ele. În acest context, capabilitățile de transport strategic, de alimentare în zbor şi cele logistice constituie un element cheie. Ele trebuie, de asemenea, să beneficieze de capabilități de combatere şi protecție NBC.
- Pe de altă parte, 2002 a evidențiat două domenii esențiale în care Europa poată să-şi aducă o mai puternică contribuție la asigurarea nevoilor Alianței. Prima ar fi cea a creşterii bugetelor apărării şi a contribuției europene la cheltuielile pentru asigurarea apărării comune, toate acestea în contextul redimensionării cheltuielilor militare şi redirecționării resurselor disponibile de la

structurile moştenite din era Războiului Rece către investiţii în modernizarea şi transformarea forţelor armate europene. De asemenea, s-a luat în calcul creşterea eficienţei cu care sunt cheltuiţi aceşti bani prin dezvoltarea cooperării multilaterale şi finanţarea comună a unor proiecte.

În momentul de faţă, bugetele statelor europene, cheltuielile alocate departamentelor apărării sunt, date fiind situaţia economică şi dimensiunile fizice ale acestor state, limitate. În aceste condiţii, aceste state, incapabile să participe, în mod normal, într-un mod semnificativ la asigurarea apărării şi securităţii comune, ar putea, dincolo de capabilităţile lor militare de bază să dezvolte capabilităţi specializate, extrem de performante destinate integrării lor în structuri multinaţionale mai largi.

Sporirea integrării, crearea unor structuri de reacţie rapidă, specializarea, eforturile pentru acoperirea distanţei tehnice şi tehnologice dintre aliaţii europeni şi americani sunt căile de asigurare a menţinerii Alianţei ca un actor colectiv militar la nivel internaţional. Alternativa ar fi regionalizarea politicilor de apărare şi forţelor militare şi reducerea capacităţii NATO de a acţiona ca un factor de decizie şi autoritate semnificativă în mediul de securitate internaţional.

7.10.4. Relaţiile între „*pilonii*” NATO

Dacă în problemele de principiu partenerii europeni şi nord-americani s-au pus cu relativă uşurinţă de acord, temele modalităţilor de traducere în practică a proiectelor comune şi cele ale soluţionării unor conflicte internaţionale au cunoscut abordări divergente.

În opinia Administraţiei de la Washington, cele mai importante capabilităţi necesare în interiorul Alianţei sunt cele legate de combaterea noilor ameninţări la adresa securităţii aliaţilor noi şi realizarea de noi capabilităţi în domeniul protecţiei împotriva armelor nucleare, chimice şi biologice şi în detecţia acestora. Se adaugă: sporirea interoperabilităţii într-o serie întreagă de arii funcţionale, de la comunicaţii, la supravegherea la sol, capacitatea de transport aerian ca şi mai bune capabilităţi anti-teroriste. „*Puţine naţiuni vor poseda aceste capabilităţi, dar fiecare naţiune trebuie să fie pregătită pentru a dezvolta câteva dintre ele*”.

Pe fundalul evidenţiat, propunerea americană de constituire a unei Forţe de Reacţie Rapidă a NATO răspunde nevoii de constituire a unei noi structuri de forţe a capabilităţii în interiorul Alianţei, care să-i confere capacitatea de a contracara noile ameninţări şi riscuri la adresa securităţii statelor membre, cu misiunile derivând din această necesitate. Întreaga structură de comandă trebuie, la rândul său, restructurată pentru a corespunde acestor mutaţii. Totodată, asigurarea securităţii statelor membre şi a stabilităţii mediului internaţional de securitate, contracararea noilor factori de risc la adresa acestuia, presupun şi dezvoltarea relaţiilor de colaborare cu organisme şi instituţii internaţionale cu atribuţii în domeniu – OSCE, ONU, UE şi constituirea şi dezvoltarea unor relaţii de cooperare cu Federaţia Rusă.

Una dintre cele mai importante probleme ce se ridică în faţa factorilor de decizie ai Alianţei este aceea a disparităţilor de nivele tehnologice şi tehnice dintre forţele armate europene şi americane care, au implicaţii asupra capacităţii aliaţilor de a opera în comun. Aliaţii europeni au rămas pe mai departe aproape complet dependenţi în sectoare cheie de SUA: nord-americanii asigură 100% din capacităţile de

bruiaj, 90% din cele de supraveghere şi recunoaştere aeriană, 80% din capacitatea de alimentare în aer, aproximativ 90% din capacitatea de transport strategic etc.

O altă problemă este aceea a căilor de evoluţie divergente urmate de statele Alianţei în ultimii ani. Ca rezultat a unor astfel de evoluţii, forţele NATO s-ar putea găsi în situaţia de a nu mai putea lucra împreună în viitoare operaţii combinate. Dacă la nivel tactic – experienţa operaţiilor din Balcani o dovedeşte -, lucrurile ar putea fi armonizate, la nivel operativ şi strategic, disparitatea crescândă între capabilităţile militare limitează opţiunile autorităţilor politice.

Iniţiativa asupra Capabilităţilor de Apărare identifică şi urmăreşte să prevină astfel de evoluţii. Ea şi-a propus atingerea celor 58 de obiective, care ar fi asigurat crearea unor forţe capabile să acţioneze în operaţii comune. Aliaţii au decis concentrarea eforturilor lor în acest cadru de patru probleme cheie: crearea unor capabilităţi anti-NBC, asigurarea superiorităţii de comandă, comunicaţii şi informaţii, îmbunătăţirea interoperabilităţii forţelor comune şi în domenii cheie ale pregătirii de luptă şi asigurarea unei capacităţi de desfăşurare rapidă cu susţinerea logistică a forţelor.

Relaţiile dintre „*pilonii*" european şi nord-american au cunoscut aspecte tensionate atunci când s-au abordat temele: politicii comune europene de securitate şi apărare; edificării Forţei Europene de Reacţie Rapidă; modalităţilor de gestionare a crizelor internaţionale. Dacă europenii au cultivat o anumită ambiguitate asupra raportului dintre proiectele lor de apărare şi Noul NATO, SUA au declarat, în mai multe situaţii, că o asemenea politică nu se poate dezvolta decât în concordanţă cu obiectivele esenţiale ale Alianţei. Tendinţa de accentuare a dezacordurilor dintre europeni şi nord-americani s-a amplificat la cumpăna anilor 2002-2003, în pofida acordurilor NATO-UE din 2002.

Deosebiri de puncte de vedere între europeni şi nord-americani au persistat şi vis-a-vis de rezolvarea problemelor „*palestiniană*" şi „*irakiană*". UE a insistat în vara şi toamna anului 2002 ca Israelul să abandoneze poziţiile de forţă în relaţiile cu Autoritatea Palestiniană, pe când Washington-ul a solicitat reorganizarea Autorităţii, ca o condiţie obligatorie a reluării procesului de pace. În problema Irakului, UE a pledat pentru soluţionarea crizei în cadrul ONU, pe când SUA pare hotărâtă să acţioneze militar împotriva regimului de la Bagdad, cu sau fără acordul Naţiunilor Unite. În general, europenii (mai ales Franţa, Germania şi ţările Beneluxului), acuză SUA de „*unilateralism*" şi „*volutarism*" în tratarea aspectelor esenţiale ale securităţii internaţionale; Washington-ul consideră însă că europenii nu prezintă puncte de vedere unitare şi clare şi că nu sunt dispuşi să se angajeze efectiv cu capabilităţile militare necesare în gestionarea crizelor internaţionale.

7.10.5. Summit-ul NATO de la Praga (noiembrie 2002)

Summit-ul de la Praga din 21-22 noiembrie a fost consacrat noii extinderi NATO, modernizării şi întăririi capacităţilor militare ale Alianţei, aspect la care SUA ţin foarte mult. S-a pus doar problema de a asigura intrarea unui număr maxim de ţări în sistemul de securitate al democraţiilor occidentale, protejându-le astfel împotriva reapariţiei conflictelor care le-au opus una alteia pe parcursul istoriei.

Alianța trebuie să fie capabilă să înfrunte duşmanul comun, ceea ce G. W. Bush numeşte „***terorismul mondial***”.

Summit-ul de la Praga a avut loc la trei zile după sosirea la Bagdad a misiunii de inspecție ONU şi a Agenției Internaționale pentru Energie Atomică. Deşi nu a făcut parte din ordinea de zi, problema Irakului a fost prezentă în atenția tuturor. În întâlnirile cu media din țările care figurau în turneul său, G. W. Bush a declarat că dacă Saddam Hussein refuză „*să se dezarmeze*”, Statele Unite vor fi în fruntea coaliției care îl va constrânge să dezarmeze adăugând că speră că „*prietenii noştri din NATO vor veni cu noi*”. G. W. Bush nu a vorbit însă despre o acțiune a NATO. Cu toate acestea, un reprezentant al Casei Albe a arătat că nici în 1990, nu s-a pus problema angajării NATO în riposta împotriva invadării Kuweitului de către Irak, ceea ce nu a împiedicat formarea unei largi coaliții.

Acest „*Summit al transformării*” s-a încheiat prin adoptarea de decizii de anvergură privind rolurile şi sarcinile Alianței: a) crearea Forței de Reacție a NATO (NRF) care va utiliza tehnologiile de vârf; b) angajamentul de a îmbunătăți capacitățile militare ale Alianței şi c) declarația privind Irakul. Bulgaria, Estonia, Letonia, Lituania, România, Slovacia şi Slovenia au fost invitate să se alăture Alianței. „*Departe de cărările bătute, Noul NATO, modernizat şi emergent va putea răspunde provocărilor sec. al XXI-lea”*, a declarat lordul Robertson.

În concluzie, Summit-ul a stabilit următoarele: *Forța de Reacție a NATO:* va utiliza tehnologii de vârf pentru a fi flexibilă, desfăşurabilă, interoperabilă şi aptă să susțină operațiile prelungite. Va cuprinde elemente terestre, maritime şi aeriene gata de a fi transportate rapid oriunde va fi nevoie; *raționalizarea comandamentului militar:* structura de comandă a NATO va fi restructurată pentru a deveni mai simplă, mai eficientă, mai eficace şi mai uşor de desfăşurat şi pentru a răspunde necesităților operaționale referitoare la o întreagă gamă de misiuni ale Alianței. Vor fi două comandamente strategice, unul operațional şi Comandamentul Strategic *Transformare* (Statele Unite); *angajamentul de capacitate de la Praga:* țările aliate şi-au luat angajamente politice ferme şi specifice pentru a-şi îmbunătăți capacitățile proprii în domenii esențiale pentru operațiunile militare moderne, cum ar fi mijloacele de transport strategic, aerian şi maritim şi supravegherea aer-sol; *apărarea împotriva noilor amenințările:* aliații s-au pus de acord asupra unui concept militar de apărare împotriva terorismului şi au stabilit cinci inițiative specifice de apărare împotriva armelor nucleare, biologice şi chimice în vederea întăririi capacităților de apărare ale Alianței împotriva armelor de distrugere în masă. Şefii de stat şi guvern au hotărât de asemenea să întărească capacitățile de apărare ale NATO împotriva cyber-atacurilor şi să pregătească un nou studiu de fezabilitate privind scutul antirachetă.

7.10.6. Parteneriate întărite (consolidate)

Transformarea Alianței va implica o cooperare întărită (consolidată) cu țările partenere. Consiliul Parteneriatului Euro-Atlantic, întrunit la nivel de şefi de strat şi de guvern, a stabilit un plan de măsuri care are în vedere întărirea Parteneriatului, inclusiv un Plan de Acțiune al Parteneriatului împotriva

terorismului. Problemele legate de terorism vor constitui unul dintre domeniile de cooperare consolidată (întărită) cu țările din cadrul Dialogului mediteranean al NATO.

Consiliul NATO-Rusia şi Comisia NATO-Ucraina s-au întrunit de asemenea la nivel de miniştri ai afacerilor externe.

„Praga va rămâne o conferință istorică, ea fiind o conferință a extinderii, a doua o conferință a extinderii, dar de această dată cu şapte membri, în momentul în care peste câteva zile la Copenhaga, Uniunea Europeană va proceda la propria sa extindere. La Summit s-a avut în vedere şi problema adaptării structurilor sale de forțe şi a structurilor de comandă, structurarea unei alianțe mai hotărâte îndreptate spre viitor, alianță care integrează problemele timpurilor noastre” – a declarat preşedintele Franței, Jacques Chirac, la încheierea lucrărilor Summitului. Miza Summmit-ului este foarte importantă. Dubla extindere, la Praga şi la Copenhaga (a UE) marchează o etapă importantă în istoria Europei care, devenind conştientă de solidaritatea sa, s-a angajat într-un proces de extindere până la capăt. Un alt pas se va face în Copenhaga, în spiritul respingerii oricărei fracționări în cadrul Europei. Cele două summit-uri nu constituie un final, ci etape ce lasă să se întrevadă fără nici o îndoială, extinderile ulterioare, când situația politică, economică şi socială a țărilor în cauză o va permite. Praga consacră noțiunea de „uşă deschisă”.

Preşedintele american G. W. Bush a afirmat cu prilejul vizitei la Bucureşti din 23 noiembrie 2002, că România trebuie să devină podul NATO către o „*nouă Rusie*” care nu trebuie să se teamă de extinderea NATO prin invitarea a şapte foste țări comuniste. „*În viitorul paşnic pe care îl construim, România poate ajută Alianța ca pod către noua Rusie*”, a declarat G. W. Bush care a încheiat în capitala României turneul european care l-a purtat de la Praga la Sankt Petersburg unde a întâlnit pe preşedintele rus Vladimir Putin, şi apoi spre Vilnius şi Bucureşti.

7.10.7. Conferința privind evoluția dialogului mediteranean

Între 22-24 noiembrie a avut loc la Barcelona conferința internațională „*Europa, Statele Unite şi Mediterana*”, la care au participat înalți responsabili, universitari şi reprezentanți din lumea afacerilor din țările membre NATO şi ai dialogului mediteranean. Ordinea de zi a fost ambițioasă, incluzând toate aspectele evoluției dialogului mediteranean: echilibrul de găsit între extinderea către Est şi cooperarea cu Sudul, incidențele atentatelor de la 11 septembrie şi ale conflictelor regionale asupra dialogului pe care NATO şi UE îl poartă cu țările mediteraneene. Pe lângă aspectele politice şi militare ale cooperării au fost luate în calcul şi dimensiunile economice, industriale şi umane.

Conferința a fost organizată de Institutul Aspen din Italia şi de Institutul European pentru Mediterana fiind patronată în special de Biroul de Informații şi de Presă al NATO.

7.10.8. Gestiunea (managementului) crizelor

În ultimul deceniu, NATO a alocat din ce în ce mai multe resurse şi timp pentru gestionarea crizelor. În prezent, Alianța este angajată în trei operațiuni de gestiune a crizei în fosta Iugoslavie şi susține lupta împotriva terorismului purtată de SUA.

Pe de altă parte, pe măsură ce NATO îşi îmbunătăţeşte capacităţile sale militare, acest domeniu de activitate pare a fi chemat să aibă o importanţă din ce în ce mai mare.

7.10.9. Relaţiile NATO, Albania, FRY a Macedoniei

La 29 noiembrie, lordul G. Robertson a vizitat Albania şi fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei pentru a discuta rezultatele Summit-ului de la Praga. El a explicat celor două ţări că porţile Alianţei rămân deschise şi cerându-le să-şi continue reformele. La Praga, ele au fost încurajate să-şi continue eforturile pentru a atinge acest obiectiv.

Secretarul General NATO a insistat în mod deosebit asupra necesităţii luptei împotriva criminalităţii organizate la scară internaţională şi a salutat iniţiativa ca Albania, Croaţia şi Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei să lucreze împreună în vederea aderării la NATO.

7.10.10. Vizita secretarului general NATO în Federaţia Rusă

În prima parte a lunii decembrie 2002, largul G. Robertson s-a deplasat în Federaţia Rusă. Ziarul „***Izvestia***” a punctat similitudinea declaraţiilor lui Robertson şi ale ministrului rus al apărării, părând că este vorba despre acelaşi discurs. Relaţia de astăzi NATO-Rusia marchează sfârşitul unui secol întunecat pentru Europa, care a început cu Furtuna de la Palatul de Iarnă din 1917 şi s-a încheiat prin colapsul de la World Trade Center din septembrie 2001. Pagubele aduse securităţii europene pentru o lungă perioadă au fost masive.

„*Sfârşitul Războiului Rece a deschis cutia Pandorei – a subliniat lordul G. Robertson. După căderea Berlinului s-a deschis calea spre unificarea Europei sub semnul securităţii, democraţiei şi prosperităţii. Rusia urmând a se integra şi ea în familia europeană a naţiunilor. În secolul al XXI-lea este imposibil să menţii securitatea împotriva noilor ameninţări ale terorismului, a proliferării armelor de distrugere în masă şi a conflictelor regionale, fără Rusia. Noua relaţie NATO-Rusia a creat ceea ce a lipsit timp de un secol, o puternică punte de securitate între Rusia şi partenerii săi din Vest.*

Datorită arsenalului său nuclear, a celor 11 orare de timp, a celor 150 milioane de cetăţeni şi cu graniţele sale care se întind de la Caucaz până în Asia Centrală şi Extremul Orient, soarta Rusiei rămâne vitală pentru securitatea comunităţii euro-atlantice. Nimic nu poate fi mai benefic pe termen lung pentru securitatea comună decât ca Rusia să deţină locul său de drept ca membru deplin, de încredere al Comunităţii Euro-Atlantice. Am început să facem din această viziune o realitate”.

7.10.11. Raporturile NATO-UE

La 12 decembrie 2002, UE şi NATO au adoptat *Declaraţia Comună* care a deschis calea spre o cooperare politică şi militară mai strânsă între cele două organizaţii.

Este o declaraţie istorică privind politica europeană de securitate şi de apărare care stabileşte cadrul formal de cooperare în domeniul de gestiune a crizelor şi de prevenire a conflictelor. Declaraţia enunţă principiile politice ale cooperării dintre NATO şi UE şi garantează acesteia din urmă pentru propriile operaţiuni militare, accesul la mijloacele logistice şi de planificare ale NATO.

NATO şi UE au avut deja o colaborare fructuoasă în gestiunea crizelor, în special în Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, dar ele nu dispuneau de un cadru formal de cooperare.

Secretarul general NATO a declarat presei: „*v-am spus deseori că între NATO şi UE cooperarea funcționează în practică, dar încă nu în teorie. Prin Declarația de astăzi şi datorită activității din acest week-end, de acum înainte vom lucra împreună nu numai în practică, dar şi teorie”*.